

**Euroopa Liidu
struktuuritoetus**

Eesti tuleviku heaks

STRUKTUURIVAHENDITE PROGRAMPERIOODI 2007–2013 STRATEEGILINE ARUANNE

Eesti Vabariik

Rahandusministeerium

Detsember 2009

SISUKORD

LÜHENDID.....	4
1. SISSEJUHATUS	5
1.1 Strateegilise aruande olemus ja alused	5
1.2 Strateegilise aruande koostamine ja partnerite kaasatus.....	5
1.3 Strateegilise aruande ülesehitus.....	7
2. SOTSIAALMAJANDUSLIK OLUKORD JA ARENGUSUUNAD.....	9
2.1. Makromajanduskeskkond.....	9
2.2. Hetkeolukord	10
3. STRUKTUURIVAHENDITE RAKENDAMINE	12
3.1 Strateegias seatud eesmärkide saavutamine	12
3.2 Struktuurivahendite rakendamine lähtuvalt strateegias toodud prioriteetidest.....	13
3.2.1 Prioriteet 1: Haritud ja tegus rahvas.....	13
3.2.2 Prioriteet 2: Teadus- ja arendustegevuse võimekuse ning ettevõtete uuendusmeelsuse ja tootlikkuse kasv.....	17
3.2.3 Prioriteet 3: Paremad ühendusvõimalused.....	21
3.2.4 Prioriteet 4: Säästev keskkonnakasutus	24
3.2.5 Prioriteet 5: Piirkondade terviklik ja tasakaalustud areng	27
3.2.6 Prioriteet 6: Suurem haldusvõimekus	30
4. RAKENDUSKAVADE ELLUVIIMINE JA EDASINE TEGEVUSKAVA.....	34
4.1 Rakenduskavade hindamine.....	34
4.2 Rakenduskavade muutmine	34
4.3 Meetmed majanduse elavdamiseks sh struktuurivahendite rakendamise tõhustamiseks.....	36
4.3.1 Makromajanduskeskkond.....	37
4.3.2 Ettevõtluskeskkond.....	38
4.3.3 Haridus ja tööturg.....	40
4.3.4 Struktuurivahendite rakendussüsteemi lihtsustamine.....	41
4.4 Läänemere strateegia rakendamine	42
4.5 Üldine hinnang rakendamisele ja edasine tegevuskava lähtuvalt strateegilistest prioriteetidest	42
5. TERRITORIAALSE KOOSTÖÖPROGRAMMIDE RAKENDAMINE.....	44
6. KOKKUVÕTE JA JÄRELDUSED	48
LISAD	50
A. Sotsiaalmajanduslik olukord ja arengusuunad valdkonniti	50
B. Indikaatorite täitmine	65
C. Näited parimatest praktikatest	72
D. Vastused Euroopa majanduse elavdamise kava raames	81
E. Struktuurivahendite rakendamine maakondade lõikes	86

F. Võetud kohustused sekkumisvaldkondade ja fondide kaupa	87
G. Võetud kohustused sekkumisvaldkondade kaupa	89
H. Finantstabel rakenduskavade ja fondide kaupa.....	92

LÜHENDID

EAS Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus

EARK - Elukeskkonna arendamise rakenduskava

EEK Eesti kroon

EK Euroopa Komisjon

EL Euroopa liit

ERF Euroopa Regionaalarengu Fond

ESF Euroopa Sotsiaalfond

EUR euro

EÜ Euroopa Ühendus

HTM Haridus- ja Teadusministeerium

IARK Inimressursi arendamise rakenduskava

KKM Keskkonnaministeerium

KredEx Krediidi- ja Ekspordi Garanteerimise Sihtasutus KredEx

MARK Majanduskeskkonna arendamise rakenduskava

MKM Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium

NUTS statistiliste territoriaalüksuste nomenklatuur

OP rakenduskava

RSKS Riiklik struktuurivahendite kasutamise strateegia

SA Sihtasutus

SV Struktuurivahendid

SFCS struktuuritoetuste registri kesksüsteem

SFOS struktuuritoetuste registri operatiivsüsteem

STS Perioodi 2007 – 2013 struktuuritoetuse seadus

TjaA teadus- ja arendustegevus

VV Vabariigi valitsus

ÜF Ühtekuuluvusfond

1. SISSEJUHATUS

1.1 Strateegilise aruande olemus ja alused

Tulenevalt EL Nõukogu määruse 1083/2006 artiklist 29 esitab Eesti riik Euroopa Komisjonile 2009. ja 2012. aastal strateegilise aruande, andmaks aru struktuurivahendite rakendamise ja kasutamise kohta. Struktuurivahendite kaasabil soovivad sihid seati „Riikliku struktuurivahendite kasutamise strateegiaga 2007-2013” (edaspidi RSKS), mis koostati „Riigi eelarvestrateegia (RES) 2007-2010” ühe osana. Käesoleva aruande eesmärgiks on anda ülevaade RSKS’ s seatud sihtide suunalistest püüdlustest ja tegevustest.

Strateegiline aruanne on RSKS elluviimise vahearuanne, mis tugineb igapäevasele/jooksvale seirele ja aastastele seirearuannetele. Strateegilise aruande raames antakse ülevaade sotsiaalmajanduslikust olukorrast ja trendidest võrreldes muutustega, mis on toimunud võrreldes RSKS-s toodud hetkeolukorraga ning meetmest, mida on rakendatud muutunud majandusoludes. Samuti hinnatakse aruande raames RSKS seatud prioriteetide täitmist, muuhulgas strateegias määratletud indikaatorite sihttasemete saavutamist ning antakse ülevaade kas rakenduskavade raames toetatavate tegevuste osas on vaja rahastamisplaane ja eesmärke muuta. Aruanne hõlmab nii finantsilist kui sisulist informatsiooni RSKS elluviimise kohta alates programperiоди algusest 2007 kuni 30.09.2009.¹

RSKS viiakse ellu läbi kolme rakenduskava, mille eest on vastutavad kolm juhtministeeriumi: 1) inimressursi arendamise rakenduskava (Haridus- ja Teadusministeerium); 2) elukeskkonna arendamise rakenduskava (Keskkonnaministeerium); 3) majanduskeskkonna arendamise rakenduskava (Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium). Lähtuvalt üldisest siseriiklikust valdkonnapoliitika vastutuse jaotusest on struktuurivahenditest rahastatavate tegevuste elluviimise eest vastutavad järgmised asutused:

- Haridus- ja Teadusministeerium;
- Keskkonnaministeerium;
- Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium;
- Siseministeerium;
- Sotsiaalministeerium;
- Riigikantselei.

RSKS koordineerimise ja seire eest on vastutav Rahandusministeerium. Strateegiline aruanne kui RSKS seire üks väljund analüüsib struktuurivahenditest rahastatavate tegevuste eesmärgipärasust, sihtotstarbelisust ja tõhusust lähtuvalt riiklikust strateegilisest raamistikust. Samuti on analüüsil arvesse võetud majandusolukorra muutumist, mis on mõjutanud ka struktuurivahendite kasutamist ja nende makromajanduslikku mõju ja konteksti. Tulenevalt muuhulgas makromajanduslikest kaalutlustest ning esile kerkinud aktuaalseimast probleemidest majanduses on 2010. aasta riigieelarve protsessi raames alustatud rakenduskavade muutmise. Vabariigi Valitsusele ja seirekomisjonidele on esitatud ettepanekud rahastatavate tegevuste/meetmete ümber planeerimiseks ja struktuurivahendite ümbersuunamiseks.

1.2 Strateegilise aruande koostamine ja partnerite kaasatus

Tulenevalt Vabariigi Valitsuse 22. detsembri 2006. a määrusest nr 276 “Periöodi 2007–2013 struktuuritoetuse seire ja hindamise ning seirekomisjoni moodustamise kord” on 2009. ja 2012. aasta strateegilise aruande peakoostajaks Rahandusministeerium. Strateegilise aruande koostamise aluseks on

¹ Osaliselt sisaldab aruanne ka hilisemat informatsiooni kuni 30.11. 2009

olnud mitmed erinevad strateegiad ja nende täitmise aruanded ning hindamisaruanded, mis olid 2009. aastal valminud või valmimas ning mis moodustades ühtse terviku andsid olulise panuse käesoleva dokumendi koostamise ja kaasamisprotsessi. Strateegilise aruande koostamine on toimunud sarnaselt RSKS koostamisega üldise riigi strateegilise planeerimise tsükli raames käsitledes seejuures kõiki riigi poliitikavaldkondi (sõltumata asjaolust kas toetatakse struktuurivahenditest või mitte) ühtse tervikuna. Strateegilise planeerimise protsessist riigis annab ülevaate alljärgnev joonis:

Joonis 1. Strateegilise planeerimise raamistik

Strateegilise aruande koostamise protsess sai alguse juba 2009. aasta kevadel RESi iga-aastase uuendamisprotsessi raames. 2009. aasta märtsis esitasid kõik ministriumid Rahandusministeeriumile valitsemisalade arengukavad, mis kajastasid nii muutusi hetkeolukorras kui ka prioriteete ja nende kohendamise vajadusi valdkonniti sh struktuurivahendite rakendamisest lähtuvalt. Valitsemisalade arengukavade koostamise aluseks on omakorda valdkondlikud arengukavad, millede koostamise raames toimub ka intensiivseim partnerite kaasamine. RESi kinnitamine 2009. aasta mais oli aluseks suvel jätkuvale 2010. aasta eelarve läbirääkimisprotsessile, millest lähtuvalt on tehtud struktuurivahendite kasutamise plaanid järgmis(t)eks aasta(te)ks.

Lisaks RESile on strateegilise aruande üheks olulisemaks aluseks olnud 2009. aasta suvel valminud rakenduskavade hindamisaruanne, mille eesmärgiks oli saada ülevaade, kas perioodi 2007-2013 struktuurivahendite aluseks olevad rakenduskavad vastavad Eesti vajadustele ka vahepeal suuna järsult halvemuse poole võtnud majanduskeskkonnas. Samuti oli hindamisaruande eesmärkideks anda tagasisidet ja teha ettepanekuid selle kohta, kas rakenduskavades on kavandatud kõige olulisemate probleemide

käsitlemine ning hinnata kas esineb põhjendatud vajadus tegevusi, meetmeid ümber planeerida ja/või sellest tulenevalt struktuurivahendeid ümber suunata. Rakenduskavade hindamisaruande valmimisse olid kaasatud kõik ministriumid, rakendusüksused ja sotsiaalpartnerid. Kokku pöörduiti intervjuu või infopäringuga rohkem kui 120 inimese poole. Lisaks korraldati hindamisaruande esialgse mustandi põhjal koos rakendusasutuste ja rakendusüksuste esindajatega seminar ning vaadati läbi nende esitatud kommentaarid aruande kohta.

Strateegilise aruande koostamisprotsess oli seotud ka iga-aastase Konvergenstprogrammi uuendamisega, mis esitatakse Euroopa Komisjonile 2010. aasta alguses, millest lähtuvalt vaadati üle majanduse hetkeolukord ja prognoosid. Sellega seotult korraldas Rahandusministeerium 9. detsembril 2009 seminari partneritele, mille eesmärgiks oli koguda erinevate osapoolte hinnanguid, arvamusi ja ettepanekuid prognoosi eelduste, rakendatud ja rakendatavate meetmete (sh EL toetuste toel kriisi leevendamiseks planeeritud meetmete) kohta konvergenstprogrammi ja strateegilise aruande tarbeks.

Strateegilise aruande koostamisprotsessi olid kaasatud ka ministriumid ja rakendusüksused, kellega Rahandusministeerium konsulteeris jooksvalt erinevate aruande peatükkide raames ja kes esitasid Rahandusministeeriumile näited parimatest projektidest.

Strateegilise aruande põhisoõnumitest anti ülevaade ka detsembri alguses toimunud Majanduskeskkonna arendamise ja Elukeskkonna arendamise rakenduskava seirekomisjonide koosolekutel.

1.3 Strateegilise aruande ülesehitus

Käesolev aruanne algab teises peatükis sissejuhatavate osade järel sotsiaalmajandusliku olukorra kirjeldusega, kus on antud ülevaade nii makromajanduses kui ka valdkonnapoliitikate lõikes toimunud viimase kolme aasta olulisematest muutustest ja trendidest. Põhjalikum käsitlus hetkeolukorrast valdkonniti on esitatud aruande lisa A.

Hetkeolukorra analüüsi järel on toodud ülevaade struktuurivahendite rakendamisest kuni 2009. aasta novembrini, kus on analüüsitud RSKS kirjeldatud struktuurivahendite kaasabil arendatavate valdkondade prioriteetide ja indikaatorite täitmist. Iga prioriteedi raames saavutatu kohta on esitatud analüüs, mis sisaldab nii sisulist kui finantsülevaadet rakendamise hetkesisust ja prioriteedi raames teostatud peamistest tegevustest. Ühtlasi kirjeldatakse prioriteetides sisalduvate tegevuste seoseid „Ühenduste strateegiliste suunistega”, „Majandus- ja tööhõive tegevuskavaga 2008-2013“, Lissaboni eesmärkidega ja teiste siseriiklike ja EL strateegiliste dokumentidega. Samuti on kolmandas peatükis antud ülevaade RSKS toodud makromajanduslike indikaatorite täitmisest, mille põhjalikum tabel on samuti esitatud lisa B.

Neljas peatükk käsitleb rakenduskavade hindamist ja muutmisprotsessi, Läänemere strateegiat ja edasist tegevuskava prioriteetide täitmisel. Viendas peatükis on esitatud ülevaade EL territoriaalse koostöö programmide kasutamisest. Kuuendas peatükis on toodud kokkuvõte ja järeldused struktuurivahendite rakendamisest.

Dokumendi lisade hulgas esitatakse järgnev informatsioon:

- Sotsiaalmajanduslik olukord valdkonniti
- Indikaatorite täitmine
- Näited parimatest praktikatest
- Sekkumisvaldkondade tabel võetud kohustuste ja fondide kaupa
- Finantstabel rakenduskavade ja fondide lõikes

- Vastused Euroopa majanduskriisi elavdamise kava raames
- Struktuurivahendite rakendamine maakondade lõikes

2. SOTSIAALMAJANDUSLIK OLUKORD JA ARENGUSUUNAD

2.1. Makromajanduskeskkond

2006–2007. aastal püsis maailmamajanduse kasv suhteliselt kiire ning ekspansiivne rahapoliitika aitas kaasa finantssektori rolli kasvule investeringute ja tarbimisaktiivsuse toetamisel. 2007. aastal finantsturgudel levima hakanud ebakindlus päädis 2008. aasta sügisel globaalse finantskriisiga, mille tulemusena krediidi- poliitika karmistus oluliselt ning vähenenud majandusaktiivsus viis paljude riikide ekspordi järsku langusesse.

Eesti majandus oli pärast EL-ga ühinemist krediidikasvul põhineva majandustsükli tõusufaasis, aastatel 2005–2007 ületas majanduse kasvutempo oluliselt potentsiaalset kasvumäära. Majandustsükkel pöördus 2008. aasta alguses, mil vähenenud kindlustunde taustal hakkas sisenõudlus langema. 2008. aasta sügisel selged jooned saanud üleilmne finantskriis süvendas majanduslangust läbi väliskaubanduskäivete ära- kukkumise veelgi. Rahandusministeeriumi prognoosi kohaselt ulatub majanduslangus 2009. aasta kokku- võttes 14,5%ni. Majanduskasv võib ekspordi toel hakata taastuma 2010. aasta lõpus.

Vaatamata kiirele majanduskasvule püsis inflatsioon 2006. aastal mõõdukas ning hakkas suureneva palga- kasvu ning tarbimisnõudluse toel kiirenema 2007. aastal. Inflatsioon tipnes 2008. aastal, kui mitmed administratiivsed hinnatõusud (sh aktsiisitõusud EL miinimumnõuete täitmiseks) tõid kaasa kahekohalise tarbijahindade kasvu. Käesoleval aastal on nii välis- kui ka kodumaiste tegurite tõttu tarbijahinnad pöördunud langusesse, prognoosi kohaselt langevad tarbijahinnad 2009. aasta kokkuvõttes 0,1%.

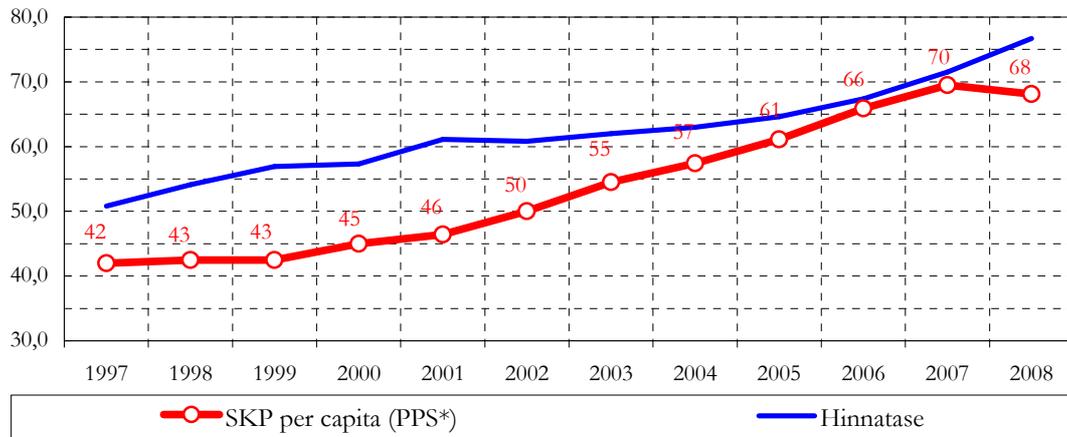
Ehitusbuumi ajal, aastatel 2006-2007 liikusid ehitushinnad tõusutrendil, põhjuseks nii ressursside kallinemine (peamiselt tööjõud) kui ka heast ärikonjunktuurist tingitud kasumlikkuse suurenemine. 2008. aasta lõpus alanud tootmisressursside hinnalangus süvenes 2009. aastal oluliselt, ulatudes III kvartalis oluliselt. Reaalhinnad ehituses langesid veelgi rohkem (20-30%). Suurem langus oli hoonete ehituses, tulenedes elamuehituse järsust langusest.

2006-2007. aasta arenguid tööturul iseloomustas majandusaktiivsuse kasvuga kaasnenud hüppeline tööjõu nõudluse kasv, mis tõi endaga kaasa kiire hõive kasvu ning tööviljakuse kasvu ületava palgakasvu. Viimast võimendas konkurents Soome, Rootsi ja teiste EL riikide tööjõuturgude ning sealsete palgatasemetega. 2008. aastal hakkas negatiivse majanduskasvu tingimustes ka tööturg ümbritsevatele muutustele reageerima, tuues kaasa tööpuuduse suurenemise ning palkade languse. Viimane oli hädavajalik majanduse tasa- kaalustamatuste vähendamiseks.

Joonis 1

Reaalne konvergenst ELiga

(% võrreldes EL27)

2.2. Hetkeolukord

Valitsuse pikemaajaline keskne eesmärk on endiselt **tootlikkuse tõus** ja sellega seonduvad väljakutsed majanduse struktuurimuutuse ning kõrgema lisandväärtusega tegevusaladele ja sektoritesse liikumise soodustamisel. Seetõttu on ka **pikemaajalise mõjuga teadus- ja arendustegevuste ning innovatsiooni poliitika meetmed** plaanis ellu viia algset planeeritud mahtudes ajaliselt juba varem.

Üks peamisi majanduskriisiga kaasnevaid probleeme on **tööpuuduse kiire kasv**, mis 2009. aasta III kvartalis ulatus 14,6%-ni (2008. aastal oli vastav näitaja 5,5%). Tööpuudus on jõudnud inimesteni kellel on töökogemused, kvalifikatsioon ja muud eeldused tööd teha, sinna hulka kuuluvad ennekõike töölised ehituses ja tööstuses. Tekkinud on oht, et **laieneb vaesusriski sattuda võivate inimeste ring**. Tööpuuduse tingimustes on oluline toetada täiskasvanute täiendus- ja ümberõpet ja pakkuda teisi aktiivseid tööturumeetmeid, et hoida ära töökogemusega töötute muutumist pikaajalisteks töötuteks. Suuremat tähelepanu tuleb pöörata haridustee katkestajate tagasitoomisele haridussüsteemi. Positiivsena võib täheldada **kutseõppeasutustes täiskasvanukoolituse osakaalu tõusu**, mis võrreldes 2006. aastaga on kasvanud kahekordseks (26 788 inimest).

2009. aasta 1. juulist hakkas kehtima uus töölepingu seadus, mis **suurendas paindlikkust töösuhetes** ning võimaldas eelkõige ettevõtlussektori kiiremat kohanemist majandusraskustes. Seonduvalt töölepingu seaduse muudatustega ning areneva majanduskriisiga tõsteti töötuskindlustusmaks seniselt 0,9%-lt 4,2%-le. Makse tõusuga tagati järjest suurenevale töötute arvule vahendid töötuskindlustushüvitiste väljamaksmiseks.

Töötute võimalikult kiiret naasmist hõivesse **soodustatakse aktiivsete tööturumeetmetega**, mille tingimusi on muudetud sihtgrupi jaoks soodsamaks. Näiteks on töötute töölesaamist toetava meetmena rakendatud palgatoetus ettevõtetele, sihtrühma kuuluvate töötute töölevõtmiseks. Töötutele ja koondamisteate saanud töötajatele erialase täiendkoolituse võimaldamiseks on loodud individuaalsete koolituskaartide süsteem. Koolituskaarti saavad kasutada inimesed, kellel on erialane haridus või töökogemus, kuid töö leidmiseks on neil vaja olemasolevaid teadmisi ja oskusi täiendada.

Üldine demograafiline olukord, tööpuuduse kasv ning tarbijahindade kasv tervishoius mõjutab **tervishoiu- ja teiste sotsiaalkaitsesüsteemide jätkusuutlikkust**. Võrreldes eelnevate aastatega on lisaks rahvastiku vananemisele üha suurenev tööpuudus vähendanud oluliselt vahendeid ravikindlustuse rahastamiseks ning

suurendanud riigi kohustusi sotsiaalkaitse süsteemi tagamiseks. Seega, arvestades majanduslikku olukorda ning demograafilisi protsesse, on kesk-pikas perspektiivis vajalikud süsteemsed ümberkorraldused ning struktuursed muudatused tervishoiu infrastruktuuri planeerimisel, selleks et tagada süsteemi jätkusuutlikkus.

Suureneva vaesusriskiga toimetulekuks on oluline **tagada esmatähtsate tervishoiuteenuste kättesaadavus**. Esmatähtsate tervishoiuteenuste hulka võib lugeda perearstiabi, põhiravimeid krooniliste haiguste korral, nakkuslike ja teiste suure ühiskondliku riskiga haiguste ennetamisele suunatud rahvatervise programme ja erakorralist meditsiinilist abi.

Seoses makromajandusolukorra märkimisväärse muutusega on **makromajanduse stabiilsuse suurendamiseks** juba 2008. aastal planeeritud **meetmete** rakendamine toimunud kiiremini ja ulatuslikumalt. Ettevõtlusvaldkonna peamiseks probleemideks viimastel aastatel on olnud ettevõtete madal ellujäämismäär, suhteliselt madal tootlikkuse tase, palgakasvu kiirem tempo võrreldes tootlikkuse kasvuga, inimressursi nappus ja teadmiste ebapiisav kvaliteet, mille põhjusteks on vähenenud koostöö ettevõtete ja teadusasutuste vahel, finantsvahendite puudus ning madal aktiivsus välisturgudel tegutsemisel. Majanduslangus on siinjuures paljusid seniseid kitsaskohti veelgi võimendanud. Ettevõtluse toetamiseks on **toetusmeetmeid ajaliselt ettepoole toodud suurendades nende rahalisi mahtusid just 2009 ja 2010. aastal**, mille läbi väljamakstavate toetuste maht aastatega 2006 ja 2007 võrreldes kahekordistub. Siseturu nõudluse kokkutõmbumisel ja laenu raha juurdekasvu pidurdumisel on keskpikas perspektiivis kõige olulisemaks kujunenud **ettevõtete rahvusvahelistumisele ja välisinvesteeringutele suunatud meetmed**, mille elluviimine on alanud. Samuti pööratakse tähelepanu ettevõtete kapitalile ligipääsu suurendamisele. Kõige kulukamaks väljakutseks on investeeringute jätkuv suurendamine infrastruktuuri kvaliteedi parandamiseks ja ohutuse ning turvalisuse suurendamiseks.

Energiasektori pikaajalise **konkurentsivõime ja keskkonnasõbralikkuse** suurendamisel on majanduse elavdamisega otsene seos. Seetõttu on valitsus käivitanud mitmed meetmed, mis suurendavad pikemas perspektiivis majanduse keskkonnasõbralikkust ning toetavad lühiajaliselt tööhõivet ehitussektoris. Eesti majanduse energiamahukus on viimase 5 aastaga märkimisväärselt vähenenud. Energia kasutamise efektiivsus on Eestis tõusnud võrreldes 1990-ndate keskpaigaga rohkem kui 50%, olles Euroopa Liidu liikmesriikide seas selle näitajaga liidrite hulgas. Eesti energiasüsteemis tervikuna on tänu energiatõhususe investeeringutele vähenenud soojuse tarve ning soojuse- ja elektrienergia.

Investeeringud keskkonnametmetesse on aidanud ära hoida majanduse mõju looduskeskkonnale võrreldes eelmiste aastatega. Kõik olulisemad keskkonnavaldkonnad (vesi, jäätmed, õhk, elusloodus) on seireinfoga kaetud. Kodumaistel kütustel (põlevkivi, turvas, puit) on suur roll riigi energiaga varustamisel, Eesti energiasõltuvuse määr ehk imporditavate energiaallikate osakaal riigi energiabilansis oli (primaarenergia tarbimisest) 2007. aastal 31,13%, ning Eesti on selle näitaja poolest üks sõltumatumaid riike Euroopa Liidus (5. kohal). **Ka maksutõusude rakendamisel on lähtutud valitsuse senisest poliitikast suurendada ennekõike tarbimise ja loodusvarade kasutamise maksustamist**

Infoühiskonna arenemisega viiakse üha rohkem toiminguid üle elektroonilisse keskkonda, millega kaasneb paratamatult risk sattuda olulisse sõltuvusse süsteemide töökindlustest. Samuti kasvab elektroonses keskkonnas järjest erinevates vormides kuritegevus, mistõttu on oluline tagada nii era- kui ka avaliku sektori infosüsteemide kõrge turvatase.

Haldussuutlikkuse parandamiseks on viimastel aastatel käivitatud horisontaalsed riigivalitsemist ajakohastavad algatused: strateegilise planeerimise ja tulemusjuhtimise süsteemide, kaasamise protsessi, strateegiadokumentide ja õigusaktide mõjude analüüsi süsteemi arendamine.

3. STRUKTUURIVAHENDITE RAKENDAMINE

3.1 Strateegias seatud eesmärkide saavutamine

Majanduse konkurentsivõime kasv

Eesti majanduse konkurentsivõimes toimuvad muutused on otseseks tagasisideks, mis osutavad muudatuste vajadusele nii Eesti majanduse harustruktuuris ja tootmistegurite kasutamises kui ka ühiskonna institutsionaalses ülesehituses ja infrastruktuuris. Majanduse konkurentsivõime kasvu indikaatorite seatud sihttasemete (määratletud indikaatorid vt lisa B, tabel 1) viimaste andmete põhjal võib väita, et 2014. aastaks seatud eesmärkide täitmiseks on vajalik prioriteetidele senisest enam tähelepanu pöörata. Tööga hõivatute määr 15-64 aastaste elanike hulgas on võrreldes 2005. aastal määratud algtasemega (64,4%) kasvanud 2008. aastaks 69,5%-ni. Majanduslanguse tingimustes on siiski väga raske täita aastaks 2014 seatud eesmärki (72%), kuid püüdlemine selle poole aitab oluliselt kaasa elanike tarbimisvõime suurenemisele ja seeläbi annab täiendava tõuke ka majandusarengule. Inimeste valmisolek ja võimalus osaleda täiend- ja ümberõppes, mis on hariduse ja tööturu paindlikkuse ning pideva teadmiste ja oskuste uuendamise üheks võtmeteguriks, on küll aasta-aastalt paranenud, kuid jääb siiski endiselt maha edukate riikide näitajatest. Täistööajaga teadlaste ja inseneride arv 1000 töötaja kohta (kasv alates 2005. aastast 0,62) iseloomustab teadus- ja arendustegevusega tegeleva tööjõu suurust ning seeläbi ka teadmispõhise ühiskonna arenguks vajaliku inimkapitali suurust, millest sõltub olulisel määral nii majandusarengu kiirus kui majanduse ja ühiskonna arengu pika-ajaline jätkusuutlikkus. Ettevõtete teadus- ja arendustegevuse investeeringute osakaal SKP-st näitab alates 2004. aastast 0,12%-list tõusu, mis peegeldab ettevõtete madalat orienteeritust arendustegevusele ja uuendustele kui konkurentsivõime tõstmise tuumiktegevustele. Ettevõtete tootlikkus töötaja kohta EL 25 keskmisest, mis näitab, kui efektiivselt suudetakse rakendada inimeste võimeid majanduses, on 58,6%-lt aastal 2005 kasvanud 2008. aastaks 63,7%-ni. Ettevõtete ellujäämismäär tõus kajastab ettevõtluskeskkonna paranemist ning ettevõtete elujõulisemaks muutumist.

Sotsiaalse sidususe kasv

Sotsiaalse sidususe mõiste kontekstis käsitleme ebavõrdsuse määra ning sotsiaalsete suhete ja sidemete tugevust ühiskonnas. Sidususe saavutamiseks on kaks peamist eesmärki: esiteks, ühiskondliku kihistumise, ebavõrdsuse ja tõrjutuse vähendamine ja teiseks sotsiaalsete suhete, sidemete ja suhtlemise tugevdamine.

Arvestades viimast teadaolevat taset ei ole enam sotsiaalse sidususe näitajatest (määratletud indikaatorid vt lisa B, tabel 3) ligilähedasedki 2014. aastaks seatud sihttasemetele. Vaesusriski määr oli kasvanud 19,3%-lt 2004. aastal 2007. aastaks 19,5%-le. Peame võimalikuks, et viimaste tööturu arengutega on vaesusriski sattuda võivate inimeste ring veelgi laienenud. Regionaalset tasakaalustatust ning regioonide tööjõuressursi rakendatust peegeldab tööhõive määra erinevus maakondades, mida antud kontekstis mõõdetakse madalaima tööhõive määraga maakondades. Maakondade tööhõive määr oli jõudnud 45%-lt 2005. aastal 48%-ni 2008. aastal. Peame võimalikuks, et halvenenud majandusolukord on nimetatud näitajat pigem negatiivselt mõjutanud. Meeste ja naiste töötasude erinevus ehk palgalõhe on 2007. aastaks suurenenud 25,4%-lt 2005. aastal 2007. aastaks 30,3%-le. 2015. aasta sihttasemeks on seatud 20%. Positiivse näitena sotsiaalse sidususe arendamisel võib käsitleda interneti levikut maakondades ja selle kasutamise kasvu. Interneti kasutamise oskus ja võimalus on üha olulisem, et osaleda ühiskonnaelus täisväärtusliku liikmena. Interneti kasutajaks loetakse 15-74-aastaselt elanikku, kes on viimase 6 kuu jooksul kasutanud interneti. Interneti kasutajate osakaal on tõusnud 53%-lt 2005. aastal 67,5%-ni 2008. aastal. 2013. aastaks on seatud sihttasemena 75% elanikkonnast. Interneti kasutamine kodudes on suurenenud märkimisväärselt – 2005. aastal oli näitaja 36% ning 2009. aasta I kvartaliks oli see tõusnud 63,9%-le. Soovitav sihttase 2013. aastaks on 70% elanikkonnast.

Keskkonna kasutamise säästvuse kasv

Eesti keskkonnapoliitika põhieesmärgiks on tagada inimesi rahuldav tervislik keskkond ja majanduse arendamiseks vajalikud ressursid loodust oluliselt kahjustamata, maastike ja elustiku mitmekesisust säilitades ning majanduse arengutaset arvestades. Keskkonna kasutamise säästvuse kasvu eesmärgistamine ja pidev seiramine on üks olulisi tegevusi põhieesmärgi saavutamiseks (määratletud indikaatorid vt lisa B, tabel 3). Veeökosüsteemide olukord iseloomustab üldistavalt veekeskkonnale avalduvate inimtegevuse kahjulike mõjude vältimist ning ühtlasi suurel määral ka looduskeskkonna ohutust inimese tervisele. 2008. aasta aruannete põhjal on heas ja väga heas seisundis veekogude osatähtsus kokku 71,4% veekogudest (aastaks 2015 on seatud eesmärgiks 100%), kui 2004. aastal oli vastav tase 65%. Primaarenergia tarbimise efektiivsus on Eestis väga madal, seetõttu tuleb majandusliku arengu jätkusuutlikkuse ja keskkonnasäästvuse suurendamiseks energiakasutust tõhustada. 2007. aastal primaarenergiaga varustatus (kogutarbimine) 7,4% rohkem võrreldes aastaga 2003, mis tulenes suurenenud elektrienergia ekspordist. Ühistranspordi kasutajate osakaal töökäijate hulgas oli 2008. aastal tõusnud 30%-ni, mis vastab aastaks 2013 seatud eesmärgile. Seejuures peegeldab ühistranspordi osakaalu säilitamine tingimustes, kus surve autostumisele järjest süveneb, ka üldise transpordisüsteemi kvalitatīvset arengut.

3.2 Struktuurivahendite rakendamine lähtuvalt strateegias toodud prioriteetidest

3.2.1 Prioriteet 1: Haritud ja tegus rahvas

Prioriteedi sisu ja seos Lissaboni strateegia eesmärkidega

Inimeste ja riigi konkurentsivõime püsimiseks kiiresti muutuvast majanduskeskkonnas on võtmetähtsusega ligipääs paindlikule ja kvaliteetsele haridussüsteemile, elukestva õppe võimaluste olemasolule, haiguste ennetamisele ja kvaliteetsele tervishoiuteenuste kättesaadavusele ning kvalifitseeritud tööjõu pakkumisele ja tööelu kvaliteedile. „Eesti majandus- ja tööhõive kava 2008-2011” (edaspidi MTK) Lissaboni strateegia rakendamiseks lähtub RSKS prioriteedi „Haritud ja tegus rahvas” tegevusuunistest.

Majanduslangusest tingitud tööhõive vähenemine on toonud kaasa nõudmiste tõusu töötajate kvalifikatsioonile. Kvalifitseeritud töötajate osakaalu suurendamiseks ning Eesti majanduse konkurentsivõime tõstmiseks on käivitamisel meetmed, millega toetatakse õpingud katkestanute (osaltpõhjuseks õppurite siirdumine majanduskasvu ja tööjõu nappuse tingimustes tööturule) uuesti õppima asumist. Leevendamaks töötuse kõrget taset on suurendatud aktiivsete tööturumeetmete eelarvet 2010. aastal, et võimaldada suuremale arvule töötutest teenustele juurdepääsu, samuti on mitmete tööturuteenuste tingimusi muudetud ning viiakse ellu olulisi arendusi, mis parandavad teenuste kättesaadavust (näiteks e-töötukassa käivitamine, tööturukoolituse paindlikkust tõstev koolituskaardi rakendamine, mille eesmärk on võimaldada paindlikult töötutele ja koondamisteate saanud töötajatele vajadusel erialast täiendkoolitust, töötute ettevõtluskoolitus ja stardiabi, paindlikematel tingimustel palgatoetuse maksmine tööandjale töökohtade säilitamiseks ja uute töökohade loomiseks), infrastruktuuri suuna (ERF) projektide odavnemise vahendid suunatakse täiendavate projektide elluviimiseks.

2008. aasta seirearuande põhjal on rakendamise tempo olnud perioodi esimestel aastatel soovitud aeglasem, kuid samas on loodud head eeldused eduks järgnevatel aastatel. Alljärgnevalt on esitatud prioriteeti panustavate rakenduskavade prioriteetsete suundade finantstabel.

Finantsülevaade prioriteetsete suundade rakendamisest seisuga 30.11.2009

Prioriteetse suuna/meetme nimi	Meetme eelarve (EUR)	Võetud kohustused (EUR)		Väljamaksed (EUR)	
ESF 1.1 Elukestev õpe	56 460 605	45 993 876	81,46%	5 902 106	10,45%
ESF 1.3 Pikk ja kvaliteetne tööelu	127 887 209	37 656 598	29,45%	18 697 589	14,62%

ESF kokku	184 347 814	83 650 473	45,38%	24 599 694	13,34%
ERF 2.5.1 Avatud noortekeskuste, teavitamis- ja nõustamiskeskuste ning huvikoolide kaasajastamine	20 199 277	11 810 191	58,47%	4 062 010	20,11%
ERF 2.5.2 Kutseõppeasutuste õppekeskkonna kaasajastamine	166 980 686	118 857 938	71,18%	23 525 094	14,09%
ERF 2.5.3 Hariduslike erivajadustega õpilaste õppekeskkonna kaasajastamine	25 585 750	6 929 948	27,09%	1 258 830	4,92%
ERF 2.6.1 Kesk- ja piirkondlike haiglate infrastruktuuri optimeerimine	110 234 811	98 735 828	89,57%	27 208 331	24,68%
ERF 2.6.2 Riiklike hoolekandeesutuste reorganiseerimine	31 316 708	4 746 718	15,16%	0	0%
ERF kokku	381 875 935	241 080 623	63,13%	56 054 265	14,68%

Allikas: SFCS

Ülevaade prioriteedi eesmärkide täitmisest

Prioriteedi raames aidatakse kaasa järgmiste eesmärkide saavutamisele:

1. Eestikeelse õppe kvaliteedi ja paindlikkuse tõstmine, võrdsete võimaluste loomine võimetele ja huvidele vastavaks elukestvaks õppeks ning noorsootöö kvaliteedi ja kättesaadavuse parandamine.
2. Haigestumise ennetus, tervise valikute ja eluviiside soodustamine; nakkushaiguste leviku tõkestamine; keskkonnast tingitud terviseriskide vähendamine ning inimeste vajadustele vastavate tervishoiuteenuste kättesaadavuse tagamine.
3. Kvalifitseeritud tööjõu pakkumise suurendamine ja tööelu kvaliteedi parandamine.
4. Hoolekandeteenuste arendamine, sotsiaalse kaasatuse suurendamine ja soolise võrdõiguslikkuse edendamine.
5. Mitte-eestlaste integratsiooni tõhustamine.

- **Eestikeelse õppe kvaliteedi ja paindlikkuse tõstmine, võrdsete võimaluste loomine võimetele ja huvidele vastavaks elukestvaks õppeks ning noorsootöö kvaliteedi ja kättesaadavuse parandamine.** Haridusvaldkonna hetkeolukorra peamiseks probleemideks on kõigi elanike ligipääs ühiskonna ja majanduse ootustele vastavale kvaliteetsele haridusele. Valitsus on võtnud MTK-s eesmärgiks pöörata senisest veelgi rohkem tähelepanu õpingute katkestamise ennetamisele ja elukestva õppe raames haridustee jätkamise võimaldamisele. Probleeme lahendatakse ja eesmärke realiseeritakse ESF-i toel 45 projektiga (enamus nendest on väga suured valitsuse programmeeritud, millega viiakse ellu prioriteetseid tegevusi terves riigis, ERDF ja ESF peale kokku on registreeritud 216 projekti).
- Üld- ja kutsehariduses arendatakse kvaliteedisüsteeme ja rakendatakse kvaliteedijuhtimise põhimõtteid riiklikul ja õppeasutuse tasandil. Kutsehariduse valdkonnas on välja töötamisel kvaliteedimudeli põhimõtted (k.a kutseõppeasutuste välishindamise ning akrediteerimise korraldamine). Üldhariduses toetatakse õppeasutuste sisehindamissüsteemi loomist. Tänapäevaks on käivitunud haridusasutuste kvaliteeti toetavaid sisehindamise nõunike koolitused, on koolitatud 76 (eesmärk 200). Ligikaudu kolmandik (eesmärk 50%) haridusasutusi tegeleb süsteemselt sisehindamisega.
- Tegevusena on aktiivselt käivitunud koolitused kutseõpetajatele, neist on aktiivselt osa võetud ja osalejad on hinnanud koolitusi kõrgelt. 2008. aastal on koolitustel osalenud 344 kutseõpetajat, mis on 76,4% eesmärgist ühe õppeaasta kohta. Koolituse läbinud õpetajatest 94% hindas koolitust vajalikuks ja kasulikuks (eesmärk-90%).
- Üldhariduse pedagoogide kvalifikatsiooni tõstmise programmis on fookuses õpetajate kutsealase arengu toetamine ja täienduskoolituse süsteemi arendamine. Üheks tegevuseks on samuti toimivate õpetajate koostöövõrgustike arendamine nende professionaalse arengu toetamiseks. Tegemist on väga

vajaliku tegevusega õpetamise kvaliteedi tõstmisel, eriti arvestades, et IKT vahendite kaudu saab koostöövõrgustikke laiendada ja suuremat hulka õpetajaid (eriti maapiirkonna väikekoolidest) kaasata. Kvalifikatsiooninõuetele vastab 90% õpetajatest (eesmärk 95%).

- Hariduslike erivajadustega õpilaste (HEV) koolide õppekeskkonna arendamise meede keskendub olemasoleva infrastruktuuri renoveerimisele ning kaasajastamisele. Kokku on hetkel töös 12 projekti, lõpetatud projekte veel ei ole. HEV koolide infrastruktuuri arendamine on käivitunud tagasihoidlikumalt võrreldes kutsekoolidega.
- 2009. aasta 11 kuuga on hariduse infrastruktuuri meetmetest tehtud väljamakseid 163% (421 miljonit krooni) aasta eelarvesse kavandatud vahenditest. 2009. aastal on hoogsalt käivitunud kutseõppe infrastruktuuri arendamise projektid. Investeeringute kavaga on kinnitatud 93 objekti, rahuldamise otsus on 51 projektil, lõpetatud on juba üheksa projekti (30.11.2009 seisuga). Näiteks Narva Kutseõppekeskuses on loodud praktikabaas keskastme juhtide ja oskustöölise koolitamiseks Ida-Virumaa energeetika-, metallitehnoloogia, mehhaanika- ja ehitustevõtetele. Kutsehariduse kiiremat kaasajastamist takistavad riigihangete ehitusnõudluse suurest vähenemisest tingitud alapakkumised ja tavahangete vaidlustamised. Lissaboni strateegia elluviimiseks on eriti tähtis Eesti kutsete süsteemi arendamine vastavaks Euroopa raamistikuga, mis omakorda kõrvaldaks osa tööjõu mobiilsuse tõketest.
- Noorsootöö infrastruktuuri arendamine on käivitunud aktiivselt, kohalikud omavalitsused on huvitatud noortele uute võimaluste loomisest. Investeeringute kavaga on kinnitatud 47 objekti, rahuldamise otsus on tehtud 36 projekti osas ja lõpetatud on 2 projekti (30.11.2009 seisuga).
- MTK-s toodud suunist, tööealiste täiskasvanute oskuste tõstmine elukestva õppe ning riskirühmade abistamise kaudu, realiseeritakse edukalt kolme programmiga täiskasvanute täiend- ja ümberõppe süsteemi loomiseks ja toimimiseks. Täiskasvanute tööalase koolituse programm on suunatud oma põhiosas täiskasvanud elanikkonna koolitamisele kutseõppeasutustes ja rakenduskõrgkoolides, asetades pearõhu madalama ja keskmise haridustasemega inimeste konkurentsivõime tõstmisele. Täiskasvanute koolitust pakuvad vähemalt 30 kutseõppeasutust ja 45 vabahariduslikku koolituskeskust (eesmärgist aastaks 2011 on 61,3%). 2008. aastal osales koolitustel 4 314 töötavat täiskasvanut (10,7% eesmärgist aastast 2013). Täiskasvanud elanike (25-64a) elukestvas õppes osalemise saavutas 2008. aastal taseme 9,8% (eesmärk aastaks 2013 on 13,5%). Näiteks, Haridus- ja Teadusministeeriumi riikliku koolitustellimus 2009. aasta sügissemestriks: 363 kursust 30-s erinevas õppekavarühmas kokku 5109 inimese koolitamiseks 38-s kutseõppeasutuses ja kutseõpet pakkuvas rakenduskõrgkoolis kõikides maakondades.
- Välja on töötatud esimesed 32 uut moderniseeritud kutsestandardit 300st.
- Luuakse ühtne e-õppe infosüsteem, mis hõlmab kutse- ja kõrghariduse pakutavate kursuste ja õpiobjektide andmebaasi ning on vāravaks töö ja õppimise ühtlustamisel. Toetatakse e-õppe võimaluste avardamist erivajadustega inimestele. Siinjuures on Eesti saavutanud edu. RSKS indikaatorid, mis mõõdavad interneti kasutajate arvu ja interneti kasutamist kodudes on saavutamas aastaks 2013 määratud sihttasemeid. Statistikaameti andmetel kasutas 15-74 aastastest elanikest internetti 2009. aastal 72,2% ja interneti kasutas kodus 64,6%. Võrdluseks aasta 2013 sihtase on interneti kasutajate hulgas 75% ja interneti kodus kasutamine 70%. Eesti MTK Lissaboni strateegia realiseerimiseks üheks alaeesmärgiks on avalike e-teenuste kättesaadavus ja nende kvaliteedi tõstmine.
- Õpetajate oskuste ajakohastamiseks infotehnoloogia vallas on käivitunud koolitusprogrammid. Koolituse läbinud õpetajate, infojuhtide ja haridustehnoloogide arv 2008. a. on 1552, (eesmärk aastaks 2015).
- Kooskõlas MTK suuniseiga kvalifitseeritud töötajate osakaalu suurenemiseks ning Eesti majanduse konkurentsivõime tõstmiseks toimuvad ettevalmistused kutsehariduses õpingud katkestanute tagasitoomiseks õppesse. Sihtrühmaks on vähemalt poole õppekavast läbinud kutseõppe katkestanud, kes õpingud katkestasid valdavalt majanduslikel või muudel põhjustel. Samal ajal antakse toetust õppeasutusele, et õppetöökorraldust sihtrühmale sobivalt kohandada ning viia läbi katkestanute varasemate õpingute ja töökogemuse hindamine (edaspidi VÕTA).

2. Haigestumise ennetus, tervislike valikute ja eluviiside soodustamine; nakkushaiguste leviku tõkestamine; keskkonnast tingitud terviseriskide vähendamine ning inimeste vajadustele vastavate tervishoiuteenuste kättesaadavuse tagamine. Tervishoiu valdkonna peamiseks probleemideks on elanikkonna vilets tervis, traumade kõrge tase, madal keskmine eluiga, kvaliteetse arstiabi kättesaadavus, elanikkonna kesine tervishoiukultuur. Antud prioriteedist tehtavate tegevuste ellu viimisel keskendutakse nende kitsaskohtade leevendamisele ja aidatakse kaasa pikaajalise ravikindlustuse süsteemi jätkusuutlikkusele.

- Struktuurivahenditest kavandatakse haiglavõrgu infrastruktuuri optimeerimist ja kaasajastamist, mis loob eeldused kvaliteetse statsionaarse eriarstiabi osutamiseks ning võimaldab vahendeid kasutada tulemuslikumalt. Kokku rahastatakse investeeringute kava raames kolme suurt haiglaprojekti Eesti erinevates piirkondades. SA Põhja-Eesti Regionaalhaigla suurprojekti (maksumus 120 401 900 eurot) taotlus on esitatud novembris 2009 Euroopa Komisjonile otsustamiseks. Projekti SA Tartu Ülikooli Kliinikumi eesmärgiks on 2012. aasta lõpuks ehitada ja võtta kasutusele Tartu Ülikooli Kliinikumi aktiivravikompleks. 2010. aastal alustatakse Ida-Viru Keskhaigla projektiga. Seega on kavas aktiivravi infrastruktuuri oluliselt kaas-ajastada nii Põhja-Eestis, Lõuna-Eestis kui ka Ida-Eestis. Nende kolme haigla teeninduspiirkonnad hõlmavad tervet riiki, mis kokkuvõttes täiendab seda, et tervel Eesti elanikkonnal on tulevikus juurdepääs oluliselt kvaliteetsemale raviteenusele.
- Toetatakse riiklike hoolekandetasutuste reorganiseerimist, mis aitab tagada lastele ja psüühilise erivajadusega inimestele paremad elamis-, õppimis- ja töötamistingimused. Senised erihooldekodud on vananenud ning teenust saavate klientide rühmad ja teenuste geograafiline jaotus ei vasta hoolekande praegustele põhimõtetele. Reorganiseerimine puudutab kahte sotsiaalhoolekande valdkonda: erihoolekanne ja laste hoolekanne. Vastavalt investeeringute kavale reorganiseeritakse 5 riikliku laste asenduskodu ja kuni 6 erihooldekodu. Kavas on ehitada lastele (26) ja psüühiliste erivajadusega inimestele (66) kokku 95 pere- ja tegelusmaja. Lastele uute peremajade ehitamist alustatakse 2010 aastal ning psüühilise erivajadusega inimestele 2011 aastal. Teenuste ja asutuste reorganiseerimisega seoses luuakse ka uusi töökohti üle kogu Eesti.

3. Kvalifitseeritud tööjõu pakkumise suurendamine ja tööelu kvaliteedi parandamine. Tänase tööhõive valdkonna peamiseks probleemideks on majandussurutisest tingitud kõrge töötuse tase, millega kaasneb vaesuse suurenemine ning oht, et suur osa 2008–2009. aasta registreeritud töötutest liigub 2010. a pikaajalise töötuse staadiumisse, sest tööturul on ebapiisavalt vabu töökohti, samuti lõpeb paljudel töötutel töötuskindlustuse saamise periood. Jätkuvalt on Eestis kõrge tööõnnetuste tase ning ebapiisavat tähelepanu pööratakse ohutule ja tervislikule töökeskkonnale. Antud prioriteedi raames ellu viidavate tegevuste abil osutatakse koondamisteate saanud isikutele kui ka registreeritud töötutele ning tööturu riskigruppidele erinevaid aktiivseid tööturuteenuseid, et soodustada inimeste võimalikult kiiret naasmist tööturule ning mis aitaksid ühtlasi valmistada tööjõudu ette uueks majanduslikuks tõusuks. Läbi teavitustegevuse suurendatakse nii töötajate kui ka tööandjate teadlikkust tööohutusest, tervishoiust kui ka paindlikest töösuhetest.

- Prioriteedi raames realiseeritakse MTK eesmärgi: tööjõu oskuste tõstmine elukestva õppe ja riskirühmade abistamise kaudu. Konkurentsivõime tõstmise üheks võtmeteguriks on töötajate teadmised, oskused ja kogemused. ESF-i vahendid koos riiklike meetmetega (näiteks töötuskindlustus) aidanud pidurdada majanduslangusega kaasnevat vaesustaseme tõusu. RSKS-s antud vaesusriski määr oli 2007. aastal 19,5 (võrdluseks aastal 2004 oli vastav näitaja 19,3 ja aastaks 2014 soovitakse saavutada tase 15%).
- Haridus- ja Teadusministeerium on ette valmistamas programme pakkumaks kõrghariduse ja kutsehariduse õpingute katkestajatele uut võimalust õpingute lõpetamiseks.

4. Hoolekandeteenuste arendamine, sotsiaalse kaasatuse suurendamine ja soolise võrdõiguslikkuse edendamine. Hetkeolukorra peamiseks probleemideks on abivajajate ligipääs kvaliteetsetele hoolekandeteenustele ja ühiskonna madal sotsiaalne sidusus, jätkuvalt on madal puuetega inimeste tööhõive

ning majanduskriisi tingimustes satuvad eelkõige töö kaotamise ohtu just riskirühmadesse kuuluvad isikud. Ka meeste ja naiste vaheline meeste ja naiste töötasude erinevus (palgalõhe) on jätkuvalt kõrge, mis statistikaameti andmetel oli 2007. aastal 26% (võrdluseks 2005. aasta tase oli 25,4% ja eesmärk aastaks 2015 on 20%).

- Leevendamaks valdkonna probleeme ja suurendamiseks seeläbi ühiskonna sidusust tegeldakse mitteaktiivsete inimeste hõivesse toomisega aga ka töötuse ja mitteaktiivsuse ennetamisega. 13 projektiga pakutavate nõustamisteenuste abil toetatakse majanduslike- ja toimetulekuprobleemidega inimeste ja puudega inimeste naasmist tööturule või töökoha säilitamist. Suureneva tööpuuduse tingimustes vastavad tegevused oluliselt tähtsad, kuna sihtrühma niigi kasinad võimalused tööd leida on muutunud veelgi keerulisemateks.

5. Mitte-eestlaste integratsiooni tõhustamine. Antud valdkonna hetkeolukorra peamiseks probleemideks on muukeelse elanikkonna vähene sotsiaalmajanduslik ja kultuuriline kaasatus Eesti ühiskonda, sotsiaalsete probleemide kuhjumine muukeelsete elanike hulgas (töötus, vaesus, kuritegevus, narkomaania, AIDS/HIV-nakatanud), muukeelsete inimeste suur osakaal kõikides riskirühmades.

- Leevendamaks valdkonna probleeme ja saavutamaks muukeelsete elanike suuremat sidusust ühiskonnas laiendatakse nii kõrghariduse kui kutsehariduse õppurite eesti keele õppe võimalusi, koolitatakse eesti keele kui teise keele õpetajaid ning arendatakse eesti keele ning erialaõppe integreeritud õppe võimalusi. Haridus- ja Teadusministeeriumi korraldamisel alustati Eesti muukeelsete gümnaasiumiastmete klassides 2007. aastal üleminekut osalisele eestikeelsele aineõppele. Eesmärgiks on saavutada 2011. aastal 60%-line eestikeelne õpe muukeelsetes gümnaasiumiastmetes. ESF vahenditest toimus muukeelsetele elanikele 2008. aastal kaheksa koolitust (8,9% eesmärgist). Vastava koolituse läbis 155 muukeelset (4% eesmärgist): Muukeelsete (25-64.a) elukestvas õppes osalemise määr oli 8% (eesmärk aastaks 2013 on 10%).
- Tööjõu pakkumise suurendamise programmis toetatakse eraldi tegevusena muukeelsete töötute tööhõive edendamist, kus pakutakse nii muukeelsetele töötutele eesti keele kursuste läbiviimist kui ka integreeritud erialakoolituse ja eesti keele kursuste läbiviimist. Kokku on tänaseks koolitusest osa võtnud töötute arv 2042 ning integreeritud erialakoolitusel osalenud muukeelsete töötute arv 1460.

3.2.2 Prioriteet 2: Teadus- ja arendustegevuse võimekuse ning ettevõtete uuendusmeelsuse ja tootlikkuse kasv

Prioriteedi sisu ja seos Lissaboni strateegia eesmärkidega

Lissaboni strateegia keskmes on tööhõive, rõhuasetusega kvaliteetsete (teadmismahukate) töökohtade osakaalu suurendamisele tööhõives. Igasugune hõive saab kasvada aga ainult edukalt toimiva ettevõtluse korral, mille säilitamine majanduslanguse olukorras on suur väljakutse ning nõuab tõsiseid pingutusi. Just seetõttu ongi oluline riigipoolne jõulisem kaasaitamine inimressursi arendamisele, koostöö soodustamisele ning riigipoolsete meetmete suunamine ettevõtete eksporttegevuse toetamisele ja finantsidele ligipääsu parandamisele. RSKSi prioriteet „Teadus- ja arendustegevuse võimekuse ning ettevõtete uuendusmeelsuse ja tootlikkuse kasv“, aitab otseselt kaasa Lissaboni eesmärkide saavutamisele ja vastab ühenduste suunistele, mille raames nähakse ette teadusuuringute ja tehnoloogiaarenduse (TTA) alaste investeeringute suurendamist ning TjaA süsteemi võimekuse ülesehitamise kiirendamist ja innovatsiooni edendamise ja ettevõtluse soodustamist. RSKS-s seatud eesmärgid on jätkuvalt asjakohased ka tänastes majandusoludes, kuna majandusolud 2009. aastal on põhiosas samad, mis rakenduskavade koostamise ajal: madal tootlikkus, teadmispõhiste ja suure lisandväärtusega tegevusharude väike osakaal majanduses, madal ekspordivõime ning väike teadus- ja arendustegevuste maht.

Praeguse majanduslanguse tingimustes on asjakohane kaaluda tegevuste otstarbekuse ülevaatamist ja sellest tulenevalt struktuurivahendite ümbersuunamist. Selleks, et veelgi enam kasvatada ekspordi ja tootlikkust ning toetada konkurentsivõimelise majandusstruktuuri tekkimist, kaasata välisinvesteeringuid ning leevendada majanduskriisiga kaasnevat probleeme, on Vabariigi Valitsusele tehtud ettepanekud

rakenduskavade muutmiseks lähtuvalt ministeeriumide ja rakenduskavade hindajate arvamustest, mida on tutvustatud ka seirekomisjonidele. Muuhulgas on tehtud ettepanek kõrgkoolide ja ettevõtete koostöö toetusmahu suurendamiseks varem kavandatud meetmete toetusmahu vähendamise arvel. Ettevõtluse uuendus- ja kasvuvõime suunas on ettepanek suurendada ettevõtlusmeetmete toetusmahtu. Samuti tuleks kaaluda vahendite senisest suuremat fokuseeritust (nt jätta välja tegevused, mis pole hädavajalikud), kiirema kasutamise võimaldamist, infrastruktuuri investeringute osakaalu vähendamist majandusarengule suunatud toetuste suurendamiseks (nt TjaA; innovatsioon, tehnoloogiaarendus), infrastruktuuriprojektide odavnemise arvel vabanevate vahendite käsitlemist ümbersuunamise allikana.

Alljärgnevalt on esitatud prioriteeti panustavate rakenduskavade prioriteetsete suundade finantstabel seisuga 30.11.2009.

Finantsülevaade prioriteetsete suundade rakendamise seisuga 30.11.2009

Prioriteetne suund	Eelarve (eurodes)	Kohustused (eurodes)	%	Väljamaksed (eurodes)	%
1.2 Teadus- ja arendustegevuse inimressursi arendamine (ESF)	102 754 815	87 205 595	84,87%	2 761 519	2,69%
1.4 Teadmised ja oskused uuendusmeelseks ettevõtluseks (ESF)	74 648 806	46 913 372	62,85%	9 906 663	13,27%
3.1 Ettevõtluse uuendus- ja kasvuvõime (ERDF)	375 480 935	284 603 587	75,8%	101 095 939	26,92%
3.2 Eesti TjaA konkurentsivõime tugevdamine teadusprogrammide ja kõrgkoolide ning teadusasutuste kaasajastamise kaudu (ERDF)	310 316 422	82 521 321	23,38%	28 535 741	9,2%

Allikas: SFCS

Ülevaade prioriteedi eesmärkide täitmisest

Prioriteedi raames aidatakse kaasa järgmiste eesmärkide saavutamisele:

1. Inimeste teadmiste ja oskuste arendamisse investeerimine
2. Kvaliteetse ja tõhusa riikliku TjaA süsteemi arendamine
3. TjaA rahvusvahelistumise toetamine
4. Uute teadmiste, tehnoloogiate ning uuendusmeelsete lähenemiste loomise ja ärakasutamise soodustamine ning ettevõtete tehnoloogilise ja arendusala võimekuse suurendamine
5. Kapitalile ligipääsu parandamine ja ettevõtlikkuse suurendamine
6. Ettevõtete rahvusvahelistumise suurendamine
7. Turismisektori arendamise toetamine

1. Inimeste teadmiste ja oskuste arendamisse investeerimine

- Eesmärgiks on aidata kaasa doktorikraadiga teadlaste ja inseneride arvu kasvule pöörates tähelepanu nii doktoriõppe toetamisele rahvusvahelise ja sektorite vahelise mobiilsuse ja koostöö toetamise, teadusgrantide väljastamise, rahvusvaheliselt tiptasemel spetsialistide Eestisse toomise ja ettevõtlussektori akadeemilisse sfääri kaasamise kaudu. Kuigi tegemist on valdkonnaga, kus tulemusteni jõudmine võtab aeg rohkem kui üks aasta (lepingud teadlaste ja õppejõududega on kuni

5 aastased, doktoriõppe nominaalaeg on 4 aastat), siis käivitunud meetmete kasutamise populaarsuse põhjal on võimalik näha, et tegemist on otstarbekate ja sektori vajadusest lähtuvate meetmetega. EHISe (Eesti Hariduse Infosüsteem) andmetel oli 2008/2009. õa Eestis õppimas kokku 85 välisdoktoranti, mis moodustab 3,45% kõigist doktorantidest. Menukaks on osutunud kõrgkoolide õppejõududele suunatud täiendõppekursused, Eesti doktorantide õpiränne välisriikidesse, doktorikoolide taotlusvoor ja õppekavade arendamine koostöös ettevõtetega Innovaatilistest e-kursustest kõrgkoolis on sihtmäär juba esimesel programmiaastal täidetud ligi viiendiku ulatuses. Täistööajaga teadlaste ja inseneride arv 1000 töötaja kohta oli 2008. a andmetel 6,6 sealjuures kasumitaotluseta sektoris püsis see stabiilne, kuid erasektoris kasvas 28% võrra, 2006. aastal oli vastav näitaja 5,4. Prognoositav tase aastaks 2011 on 7. Doktoriõppe lõpetanud üliõpilaste arv 2007/2008 õa oli 161. Erinevate hinnangute ja analüüside tulemusteks on, et Eesti kõrgharidus on alarahastatud. Arvestades, et Eesti kuulub Euroopa Liidus selles osas madalaimalt rahastatud riikide hulka, on eurotoetustega võimalik toetada tegevusi oluliselt enam just valdkondades, millele seni ei ole leidunud piisavalt vahendeid, kuid mis on vältimatud rahvusvahelises konkurentsipüsivuse tagamisel (nt mobiilsustoetused, välisspetsialistide kaasamine, TA&I strateegia eelisarendatavate valdkondade täiendav toetamine jne). Nii nagu öeldud on kõrghariduses ja teaduses tulemused nähtavad kaugemas tulevikus, kui üks aasta, siis lähtuvalt teiste riikide kogemustest samalaadsete meetmete rakendamisel, võib tulevikus eeldada doktoriõppe lõpetajate ja sellest tulenevalt ka teadustöötajate arvu kasvu.

2. Kvaliteetse ja tõhusa riikliku TjA süsteemi arendamine

- kõrgetasemeliseks teadustööks ning teadlaste ja tippspetsialistide koolitamiseks on vajalik teadust ja innovatsiooni toetava keskkonna loomine. Lissaboni strateegia eesmärkide saavutamiseks tuleb Eestis teaduse, innovatsiooni ja kõrghariduse võimekust tugevdada. Selleks tuleb muuhulgas ajakohastada teaduse ja kõrghariduse a üldist ja aparatuuri infrastruktuuri, mis eeldab tugistruktuuride uuendamist ja ajakohastamist. Toetatud on suuremate ülikoolide õppehoonete renoveerimise, teaduskeskuste ja teadusraamatukogude ja projekte. Lõpetatud on 3 projekti, käimas on lisaks 7 projekti. Täna on lõppenud esimene avatud taotlusvoor aparatuuri infrastruktuuri kaasajastamiseks, taotlused on hindamisel. Alustatud on aparatuuri ja seadmete kaasajastamise meetmete rakendamisega.
- teaduse tippkeskuste meede majanduskeskkonna arendamise rakenduskava prioriteetses suunas 2 „Eesti TjA konkurentsivõime tugevdamine teadusprogrammide ja kõrgkoolide ning teadusasutuste kaasajastamise kaudu”, mis toetab Eesti olulisemate teaduskeskuste tugevdamist, on edukalt käivitunud ja valdav osa vahenditest (89% eelarvest) on kohustustega kaetud, väljamaksed on kulgenud plaanipäraselt ning enamuse tippkeskuste enda poolt 2009 aastaks planeeritud vahenditest saab aasta lõpuks ka kasutatud – seisuga 30. september 2009 on väljamakseid teostatud ca 30 miljoni krooni eest.

3. TjA rahvusvahelistumise toetamine

- Lissaboni strateegia eesmärkide täitmise panustamiseks toetavad inimressursi arendamise rakenduskava prioriteetse suuna 2 „Teadus- ja arendustegevuse inimressursi arendamine” meetmed ka rahvusvahelist koostööd. Selleks on välja töötatud mitmed erinevad programmid – doktoriõppe ja rahvusvahelistumise programm DoRa, mis on suunatud peamiselt doktoriõppe rahvusvahelistumisele ja välisõppejõudude kompetentsi Eestisse toomisel, ja teadlasmobiilsuse programm Mobilitas, mille kaudu toetatakse järeldoktori positsiooni juurutamist teadusgruppide juurde ning toetatakse tippteadlaste juhitud uurimisgruppide tööd Eestis. T&A tegevuste kulutuste % SKP-st oli 2008. a 1,29%. 2008. a avaliku sektori T&A kasvas kiiresti ja polnud veel avaldunud majanduse jähinemise mõju erasektori T&A kulutustele. Peamiselt struktuuritoetuste mõjul kasvab avaliku sektori panus T&A-sse kiiresti ka edaspidi, mistõttu on sihttaseme 2,0% saavutamine aastaks 2011 reaalne.

4. Uute teadmiste, tehnoloogiate ning uuendusmeelsete lähenemiste loomise ja ärakasutamise soodustamine ning ettevõtete tehnoloogilise ja arendusalase võimekuse suurendamine

- Investeeringute toetamiseks nii uutesse kui ka juba olemasolevatesse tehnoloogiatesse, ettevõtete töötajate kaasamiseks on Vabariigi Valitsus võtnud Eesti ettevõtete arendamisel tähelepanu alla kaks peamist suunda: esiteks, nende ettevõtete loomise ja toetamise, kes investeerivad teadus- ja arendustegevusse ning innovatsiooni, ning teiseks, nende ettevõtete motiveerimise, kes täna veel ei tegele TjaA tegevuse ja innovatsiooniga. Nende ettevõtete tegevus peab olema suunatud kõrgema lisaväärtuse loomisele, muidu ei suuda nad kasvava konkurentsi tingimustes jätkusuutlikud olla. Oluline on läbi teadus- ja tehnoloogiaparkide ning nende inkubaatorite arendamise kaudu tõsta nende suutlikkust kutsuda Eestisse kõrge lisandväärtuse loomisele orienteeritud teadmiste- ja tehnoloogiamahukaid välisinvesteeringuid. Paljude ettevõtlusvaldkonna indikaatorite saavutustase on väga hea, näiteks ettevõtete osakaal, mis leiavad, et ettevõtlust puudutava info leidmisega ei ole neil raskusi oli 2008. a seisuga 81% (95,3% eesmärgist, baastase on 76% 2005. a. Ettevõtete osakaal, mis on viimase 12 kuu jooksul kasutanud ettevõttevälisest konsultatsiooniteenust on 30% (60% 2015.a. eesmärgist, baastase oli 33% 2005.a). Enamik Eesti ettevõtteid on väikesed, igas valdkonnas ei ole spetsialiste. Konsultantide kasutamine aitab teha paremaid otsuseid. Ettevõtete osakaal, mille juhid on osalenud pikemaajalistel (üle ühe nädala) juhtimiskoolitustel oli 2008. a 44%. (88% eesmärgist). Teadmised ettevõtlusest ja innovatsioonist on levinud hästi. Erasektori TjaA tegevuse kulutused %na SKP-st on 2008 seisuga 0,56%. Võrreldes 2007.a on maht pisut kasvanud. OECD riikide viimase 30. aasta andmete põhjal on erasektori TA kulutused järsult langenud koos SKP langusega, mistõttu ei ole tõenäoline sihtmäärade saavutamine aastaks 2011 (1,05%). Arvestades avaliku sektori TA kulutuste kiire kasvuga, mis toob viiteajaga kaasa ka erasektori investeeringute kasvu, on reaalne esialgne eesmärk (1,05%) saavutada 2-3 aastat hiljem.
- Innovatsiooni meetmed on siiani kiirelt käivitunud ning mõnes meetmes on vahendid kulukohustustega kaetud 100% ulatuses või jätkub vahendeid vaid 2010 a- ni. Aktiivselt taotletakse ka eksporditoetusi. Eksporditurunduse toetust on saanud 2009. aasta septembri seisuga 150 ettevõtet kogumahus 180 miljonit krooni.

5. Kapitalile ligipääsu parandamine ja ettevõtlikkuse suurendamine

- Ettevõtete areng sõltub ligipääsust vajalikule seemne-, stardi- ja kasvukapitalile. Tegutseva ettevõtja finantseerimisvõimalusi parandatakse kapitalituru tõrgete likvideerimise kaudu, avardades laenuvõimalusi uutele, väikest lisakapitali vajavatele, innovatiivsetele ja kiiresti kasvavatele ettevõtetele. Kaasatud erasektori investeeringud uutesse masinatesse ja seadmetesse oli 2009. a aastaks 614 miljonit krooni (39,7miljoit eurot), mis on 29% 2015. a seatud sihttasemest. 2006. a oli summa 0. Tegutsevate ettevõtete arv 1000 elaniku kohta oli 42,5 2008. a andmetel. Ettevõtete arvu varasem sihttase 2011-ks (42) on juba ületatud, millele on oma mõju avaldanud ettevõtlustoetuste ja nõustamise kättesaadavus. On tõenäoline, et näitaja jääb ka aastaks 2011 püsima. Nii stardi- ja mikrolaenu kui stardi- ja kasvutoetused on otseselt ettevõtlikkuse kasvule suunatud. Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse andmetel on starditoetust viimase 12 kuu jooksul saanud üle 200 ettevõtte. Töötuse tingimustes on enam levinud nõ vajadusest tingitud ettevõtlus, paremate majandusolude ajal on uued alustajad pigem ajendatud võimalusest, st ettevõtlus pakub võrreldes palgatööga paremaid võimalusi eneseteostuseks ja teenimiseks.
- ettevõtluse elavdamiseks, ettevõtete ellujäämise ja investeerimisvõimaluste tagamiseks on oluline laenude kättesaadavuse tagamine, mis osaliselt on võimalik ka läbi laenukäenduste, mida pakub ettevõtluslaenu riiklike tagatiste ja kapitalilaenu programm, mille üldeesmärk on ettevõtjate uuendus- ja kasvuvõime suurendamine. Programmi raames toetatavad tegevused koosmõjus teiste ettevõtja uuendus- ja kasvuvõime suurendamisele suunatud toetatavate tegevustega aitavad kaasa Eesti ettevõtjate konkurentsivõime kasvule, suurendades nende loodatavat lisandväärtust ja käibe kasvu, sh ekspordikäibe kasvu. Meetme vastu huvi suur nii pankade kui ettevõtjate poolt.
- tulenevalt kujunenud majandussituatsioonist on koostöös ettevõtjate, pankade ja teiste asjassepuutuvate asutustega väljatöötatud ka nn tugipakett ettevõtjatele kapitalile ligipääsu

parandamiseks. Tugipaketis välja pakutud neli abimeedet on mõeldud väikese ja keskmise suurusega Eesti eksportivate ettevõtete finantseerimisprobleemide leevendamiseks. Programmi raames toetatakse ettevõtjatele pikaajalise laenuressursi pakkumist koostöös pankadega, edupõhiste allutatud laenude eraldamist ettevõtjatele ning täiendava krediidi loomist pankadele. Huvi on suur nii edupõhise laenu kui projektipõhise laenu osas. .

6. Ettevõtete rahvusvahelistumise suurendamine

- RSKSi üheks eesmärgiks on vajadus tõsta Eesti ettevõtete tehnoloogilist ja arendusalast võimekust, andes neile tõeke ja toetuse oma tegevuse restruktureerimiseks eksporditurudel kasvava konkurentsi tingimustes toimetulekuks.
- Seetõttu toetatakse ekspordi turundust ja ettevõtete vahelist koostööd välisurudel tegutsemiseks. Eksportivate ettevõtete arv 2008. a seisuga oli 7913, mis on 91% 2015. aastaks seatud sihttasemest (baasase 6797 ettevõtet 2005.a ja 7558 ettevõtet 2007.a) . Samuti on edenenud otseinvesteeringute positsiooni suhe SKP-sse, mille täitmine oli 73,5% 2008. aastal ja võrdluseks 72,57% 2007. aastal.
- Kuna jahenenud majandus toob kaasa ettevõtete arvu vähenemise ja ettevõtlusaktiivsuse kahanemise, on riigipoolsete meetmete osa hoida langus võimalikult väike ja ettevõtlusaktiivsust ergutada. Eksportivate ettevõtete (30% ettevõtjatest) laenuprobleemide leevendamiseks töötati 2009. a algul välja uus tugipakett. Nii tehnoloogianvesteeringute programm kui ka tugipaketi üks kolmest laenumeetmest (pikaajaline laenuressurs) on mõeldud suuremahulisteks investeeringuteks.
- eksporditegevust toetavad meetmed (ekspordi riikliku garanteerimise programm, eksporditurunduse toetamine, ühisturunduse toetamine, välismessitoetus), mis aitavad Eesti ettevõtjate konkurentsivõimet suurendada välisurudel. Pangast laenu saamise võimalused on piiratud ja osal taotlejast tekib probleeme omafinantseeringu leidmisega. Uued, kapitalile juurdepääsu soodustavad meetmed leevendavad seda probleemi.

7. Turismisektori arendamise toetamine

- aitab kaasa Eesti kui reisisihi tuntuse suurendamisele, turismiteenuste kvaliteedi tõstmisele ja valiku mitmekesistamisele. Turismiteenuste ekspordi kasv oli 2008. aasta andmetel 7,6 miljardit krooni, kasv võrreldes 2005. aasta algtasemega 15,8%. Jätkuvalt on vajalik turismitoodete pakkumise mitmekesistamine ja Eesti kui reisisihi tuntuse suurendamine potentsiaalsetel välisurudel, mis suurendaks nii korduvkülastajate kui ka esmakülastajate arvu ning pikendaks Eestis viibimise kestust. Eelnimetatud tegevuste vajalikkust kinnitavad ka arengud toetusmeetmete rakendamisel, kusjuures turismitoodete arendamiseks suunatud meetmete raames on vahendid kulukohustustega kaetud pea 100% ulatuses. Välisturistajate ööbimiste arvu suurendamiseks ja turismi hooajalisuse vähendamiseks töötati 2009 aastal täiendavalt välja toetusprogramm rahvusvaheliste ürituste ja konverentside korraldamiseks Eestis. Otseselt või kaudselt turismi arendamisse panustavate meetmete arv on struktuurivahenditest üks suuremaid ja kuna turism on väga tundlik sissetulekute muutustele ja sektoris loodav lisandväärtus suures sõltuvuses teiste majandussektorite arengust jääb turismisektori toetamise efekt kriisiajal tagasihoidlikumaks kui suuremat lisandväärtust tootvate majandussektorite toetamine.

3.2.3 Prioriteet 3: Paremad ühendusvõimalused

Prioriteedi sisu ja seos Lissaboni eesmärkidega

Majanduskasvu ja tööhõive edenemise üheks eeltingimuseks on vajaliku infrastruktuuri (nt transport, keskkond, energeetika) kättesaadavuse tagamine ettevõtetele. Prioriteedi „Paremad ühendusvõimalused” raames viiakse läbi tegevusi, mis aitavad kaasa transpordi infrastruktuuri sh ühistranspordi ja kergliikluse arendamisele, interneti leviku ja kasutuse suurendamisele ning avaliku sektori e-teenuste arendamisele. Antud eesmärk on kooskõlas ka Lissaboni strateegiaga, mis käsitleb transpordi infrastruktuuri laiendamist ja

parendamist kui olulist komponenti, mis aitab muuta Euroopa piirkondi atraktiivsemateks investeerimis- ja töökohtadeks.

Eesti transpordipoliitika eesmärkideks on erinevate transpordiliikide optimaalse struktuuri kujundamine, sealhulgas: maanteetranspordi koormuse vähendamine ja üleviimine energiasäästlikumale raudtee- ja meretranspordile, ELi äärealade transpordisüsteemide arendamine ning ühendused ELi kesksete piirkondadega, maanteed liiklusohutuse ja transpordi kvaliteedi parandamine. Infrastruktuuriinvesteeringute osakaal struktuurivahenditest on väga suur, moodustades ligikaudu 70% vahendite kogumahust (ca 2,4 miljardit eurot), millest väga suure osa (ca 633,6 miljonit eurot) moodustavad transpordiinvesteeringud.

Vabariigi Valitsus kinnitas transpordi investeeringute kava 2008. aastal ja on seda vastavalt vajadusele korduvalt ka muutnud. Kava raames viiakse ellu 24 projekti. Nimetatud kava raames arendatakse transpordi infrastruktuuri nii rahvusvahelistel kui siseriiklikel suundadel, jätkatakse trans-Euroopa võrgustikku (TEN-T) kuuluvate suundade arendamisega ning transpordivõrgu kitsaskohtade kõrvaldamisega.

Vabariigi Valitsusele esitatud ja seirekomisjonidele tutvustatud rakenduskavade muudatusettepanekud sisaldavad muuhulgas ka ettepanekut suurendada toetusmahtu transpordi suunas, võimaldamaks nn kohalike teede projektide täiendavat rahastamist ja projektide odavnemise arvel suunata vahendid täiendavate tegevuste või projektide elluviimiseks.

Infoühiskonna edendamise suunal on tehtud ettepanek kaaluda investeeringute kava meetme toetusmahu suurendamist avatud taotlusvoorude meetmete arvel. See peaks tooma efektiivsema struktuurivahendite kasutamise. Alljärgnevalt on toodud prioriteeti panustava majanduskeskkonna arendamise rakenduskava prioriteetsete suundade finantstabel seisuga 30.11.2009. aastal.

Finantsülevaade prioriteetsete suundade rakendamisest seisuga 30.11.2009

<u>Prioriteetne suund</u>	<u>Eelarve</u> <u>(eurodes)</u>	<u>Kohustused</u> <u>(eurodes)</u>	<u>%</u>	<u>Väljamaksed</u> <u>(eurodes)</u>	<u>%</u>
<u>3.3 Strateegilise tähtsusega</u> <u>Transpordiinvesteeringud</u> <u>(ÜF)</u>	<u>525 397 290</u>	<u>391 628 433</u>	<u>74,54%</u>	<u>35 032 236</u>	<u>6,67%</u>
<u>3.4 Regionaalse tähtsusega</u> <u>transpordiinvesteeringud</u> <u>(ERDF)</u>	<u>100 936 867</u>	<u>82 274 708</u>	<u>81,51%</u>	<u>23 823 776</u>	<u>23,6%</u>
3.5 Infoühiskonna edendamine (ERDF)	62 633 416	20 546 282	32,8%	6 451 278	10,3%

Allikas: SFCS

Ülevaade prioriteedi eesmärkide täitmisest

Prioriteedi raames aidatakse kaasa järgmiste eesmärkide saavutamisele:

1. Transpordi infrastruktuuri arendamine
2. Ühistranspordi ja kergliikluse arendamine
3. Interneti leviku ja kasutuse suurendamine ning avaliku sektori e-teenuste arendamine

1. Transpordi infrastruktuuri arendamine

- strateegilise tähtsusega transpordiinvesteeringud keskenduvad ühistranspordi arendamisele ja liiklusohutuse parandamisele. Selleks on investeeringud planeeritud TEN-T transpordivõrgustiku ja ühistranspordi (ka regionaalse) arendamiseks. Maanteeprojektidest on Euroopa Komisjonile esitatud kolm projekti taotlust: Vão-Maardu teelõigu rekonstrueerimise suurprojekt, E67 Tallinn-Pärnu-Ikla maantee Pärnu ümbersõidu ehitamine ning Ülemiste liiklussõlme rekonstrueerimine Tallinnas. Tõenäoliselt 2009. aastal esitatakse Euroopa Komisjonile veel ühe maantee suurprojekti taotlus.

- Lisaks suurtele maanteeprojektidele toetatakse transiidisektori arengut ning rongiliikluse arendamise ja maanteede liikluskoormuse vähendamise nimel arendatakse raudteefrastruktuuri. Raudteede projekte on kuus, millest suurim on Elektriraudtee uue veeremi soetamine projekti maksumusega kokku 1,300 miljardit krooni (840 miljonit eurot). Selle projekti taotlus esitati Euroopa Komisjonile 9.01.2009 ja nüüdseks on komisjon asunud otsust vormistama. Strateegiliselt tähtsaim projekt on Tallinna-Tartu-Valga raudtee rekonstrueerimine Rail Baltica trassil kogumaksumusega 651 miljonit krooni (42 miljonit eurot). Kavas on ka Tallinna elektrifitseeritud raudteeliinide kontaktvõrgu uuendamine kogumaksumusega 309 miljonit krooni (ca 20 miljonit eurot).
- Meretranspordi arendamise fookus on riigi omandis sadamate rekonstrueerimine. Arendatakse TEN-T võrgustikku kuuluvaid sadamaid ja tehakse veeteede korrashoiuks vajalikke investeeringuid, mis aitab kaasa meremagistraalide ja lähimerevedude arengule. Investeeringute tegemisel on suur tähelepanu turvalisuse tõstmisel ja ning liikluskultuuri parandamisel. Sadamate investeeringutes on 6 projekti kogumaksumusega 1, 271 miljardit krooni (ca 82,1 miljonit eurot). Neist kalleim on mandri ja saarte vahelise praamiühenduse nelja sadama koondprojekt, mis on ka kõige olulisem regionaalarengu seisukohas, sest nii eluks ja ettevõtluseks vajalike kaupade sissevool, turism kui ka saareelanike juurdepääs avalikele teenustele sõltuvad paljuski meretranspordist läbi nende nelja sadama.
- Lennuliikluse kasvule vastavalt investeeritakse ka riigi omandis lennuväljade ja seotud infrastruktuuri arendamisse (Tartu, Kuressaare, Kärddla ja Ruhnu), tänu millele paraneb ka lennuühendus mandri ja saarte ning Lõuna-Eesti piirkonna ja pealinna vahel.

2. Ühistranspordi ja kergliikluse arendamine

- uuendatakse olemasoleva ühistranspordi ja kergliikluse infrastruktuuri või luuakse täiendavaid lahendusi (sh reisijaid teenindav infrastruktuur). Investeeringute kavas oleva regionaalse maanteede rekonstrueerimise koondprojekti raames rekonstrueeritakse 17 teelõiku, mille käigus rajatakse ka kergliiklusteed.
- piirkondadevahelise ühenduse parandamiseks arendatakse kõiki reisijateveo transpordiliike - nii bussi- kui raudteeühendusi, et tagada juurdepääs igapäevastele tegevustele ja teenustele sh ka erivajadustega inimestel.
- parandatakse teabe kättesaadavust ja toetatakse ühistranspordi veeremi investeeringuid, mis muudavad ühistranspordi selle kasutajate vajadustele vastavamaks ning keskkonnasõbralikumaks.
- vee- ja õhustranspordi osas on oluline tagada Lääne-Eesti väikesaarte ja maismaa vahel praamiühendus, ning talveperioodil regulaarne lennuühendus väikesaartega kui tingimused mereliikluseks ei ole soodsad. Selleks tehtavad investeeringud parandavad praamiühenduse kvaliteeti ja väikesadamate tehnilist olukorda ning seeläbi teeninduse kvaliteeti. Ühistranspordiga tehtud sõitude osakaal 2008. a andmetel on säilinud 2007. a tasemel, kuigi liikumiste arv on suurenenud, st ühistranspordisõitude arvu tõusu, kuid see on tingitud üldistest ühistranspordi ja autoliikluse arengutest. Üldisest liiklusvoogude kasvust tingituna võib täheldada keskmise reisija kulu suurenemist.

3. Interneti leviku ja kasutuse suurendamine ning avaliku sektori e-teenuste arendamine

- läbi „Infoühiskonna edendamise“ prioriteetne suuna tegevuste panustatakse interneti leviku ja kasutamise suurendamisse ning avaliku sektori e-teenuste arendamisse.
- ligipääsu suurendamiseks panustatakse interneti leviku ja kasutuse edendamisse, et paraneksid eelkõige maal elavate inimeste, aga ka muude vähemkaasatud sihtrühmade ligipääsuvõimalused internetile.
- kahe investeeringu kavaga viiakse ellu isikukeskse, läbipaistva ja tõhusalt toimiva avaliku sektori arendamise valdkonna tegevustest riigi infosüsteemi kindlustavate süsteemide toimimise tagamine ja arendamine ning riigi ja omavalitsuste asutuste funktsioonide efektiivsemaks täitmiseks vajalike

süsteemide arendamine. Kõike projekte viiakse ellu ajakava kohaselt, ja saavad valmis 2010.a lõpuks.

- internetiühenduse parandamiseks üle kogu Eesti sh maapiirkondades on alustatud uue põlvkonna internetiühenduse arendamise projektiga EstWin, mida on osaliselt plaanis rahastada struktuurivahenditest. Projekti väljaarendamise lõpptulemusena kavandatakse kõigile Eesti elanikele ja asutustele alates 2015.aastast ligipääs internetiühendusele kiirusega kuni 100 Mbit/s.
- ka eurole üleminekut on kindlasti infoühiskonna projektide kavandamisel arvesse võetud ja suunaks on toetada projekte, millega parendatakse ja uuendatakse vastavalt infosüsteeme.

3.2.4 Prioriteet 4: Säästev keskkonnakasutus

Prioriteedi sisu ja seos Lissaboni strateegia eesmärkidega

Lissaboni strateegia rakendamise ühe vahendina kiitis Euroopa Liidu Nõukogu heaks „Majanduskasvu ja töökohtade loomise kompleksed suunised (2008-2010)“. Keskkonnavaldkonnale on otseselt suunatud suunis 11 – ergutada ressursse säästlikult kasutama ning tugevdada majanduskasvu ja keskkonnakaitse koostoimet. Keskkonnakaitse ja majanduskasvu sünergia tugevdamisel on esmase tähtsusega ülesannete hulgas veevarustuse, jäätme- ja heitveekäitluse infrastruktuuride väljaehitamine, aga samuti ka maa-alade saastest puhastamine, et seda uueks majandustegevuseks ette valmistada. Keskkonnasektoris on aastatel 2007-2013 kõige suuremad ja ressursimahukamad ülesanded veemajanduse ja jäätmekäitluse arendamisel.

RSKS-s seatud eesmärgid on jätkuvalt asjakohased ka tänastes majandusoludes, kuna majandusolud 2009. aastal on põhiosas samad, mis rakenduskavade koostamise ajal: madal tootlikkus, teadmispõhiste ja suure lisandväärtusega tegevusharude väike osakaal majanduses, madal ekspordivõime ning väike teadus- ja arendustegevuste maht.

2009. aasta kevad-suvel läbi viidud rakenduskavade hindamisest ja koostööst ministriumitega on tulenevalt muutunud majanduslikust olukorrast välja töötatud järgmised ettepanekud rakenduskavade muutmiseks. Vähendada taastuvenergeetika meetmete vahel jaotamata toetusmahu ERF vahendite osa. ERF vahendid võiks suunata ettevõtlusmeetmele ja transpordi kohalike teede projektide tarvis. MKM ja KKM koostöös suunata prioriteetses suunas „Veemajanduse ja jäätmekäitluse arendamine“ vee- ja jäätmedirektiivide täitmiseks hädavajalike projektide odavnemisel toetust ümber ettevõtluse jäätmetekke vähendamisele suunatud investeeringuteks. Rakenduskavade muutmisprotsess on käesoleval hetkel pooleli.

Alljärgnevalt on esitatud prioriteeti panustavate rakenduskavade prioriteetsete suundade finantstabel.

Finantsülevaade prioriteetsete suundade rakendamisest seisuga 30.11.2009.

<u>Prioriteetne suund</u>	<u>Eelarve</u> <u>(eurodes)</u>	<u>Kohustused</u> <u>(eurodes)</u>	<u>%</u>	<u>Väljamaksed</u> <u>(eurodes)</u>	<u>%</u>
2.1 Veemajanduse ja jäätmekäitluse infrastruktuuri arendamine (ÜF)	626 334 156	405 906 401	64,81%	2 955 638	0,47%
2.2 Säästva keskkonnakasutuse infrastruktuuride ja tugisüsteemide arendamine kokku (ERF)	92 032 774	16 182 679	17,58%	5 679 654	6,17%
2.3 Energiamaajanduse arendamine kokku (ERF)	87 175 489	27 567 370	31,62%	17 584 554	20,17%

Keskkonnasektori meetmete ettevalmistamine on võtnud eeldatust rohkem aega ning viivitused rakendamise alustamisel on kohati olnud ulatuslikud. Keskkonnavaldkonna projektide näol on lisaks üldjuhul tegemist suuremahuliste ja mitmeaastaste investeeringuprojektidega, mille ettevalmistamine ja rakendamine on aeganõudev. Sellest tulenevalt on ka keskkonnavaldkonna projektide väljamaksed seisuga 30. november 2009 tagasihoidlikud ning olulisi sisulisi tulemusi keskkonnasektoris veel näidata ei ole.

Ülevaade prioriteedi eesmärkide täitmisest

Prioriteedi raames aidatakse kaasa järgmiste eesmärkide saavutamisele:

1. Veekasutuse ja -kaitse ning jäätmekäitluse arendamisele;
2. Loodusliku mitmekesisuse säilitamisele, keskkonnateadlikkuse, -hariduse ja –seire arendamisele, keskkonna-hädaolukordadeks valmisoleku parandamisele ning keskkonnajärelevalve arendamisele;
3. Välisõhu kaitse ja energeetika arendamisele suurema keskkonnasäästlikkuse suunas.

1. Veemajanduse ja jäätmekäitluse infrastruktuuri arendamine

Elukeskkonna arendamise rakenduskava prioriteetne suund 1 on suunatud veemajanduse ja jäätmekäitluse infrastruktuuri arendamisele, samuti jääkreostuse likvideerimisele ning veekogude hea seisundi saavutamisele.. Suuremahulised projektid veemajanduse ja jäätmemajanduse sektoris panustavad majanduskasvu ja tööhõive suurendamisse uue kaasaegse infrastruktuuri loomisega, mis on vajalik nii ettevõtetele kui elanikele, elanike terviseriskide vähendamise ja uute töökohtade säilitamise ja loomisega.

- **„Veemajanduse arendamine“** olulisemad nõuded joogivee ja asulareovee infrastruktuuri arendamisel tulenevad vastavatest EL direktiividest, millest tulenevad kohustused on viidud ka vajalikesse riiklikesse õigusaktidesse. Veemajanduse infrastruktuuri arendamiseks 2008. aastal läbiviidud esimese taotlusvooru (maht enam kui 306 miljonit eurot) projektid on käivitatud ja 2009. aasta keskel jõuti väljamakseteni. Kõik heakskiidetud veemajanduse projektid on suunatud EL direktiivide täitmisele, mis projektide eduka läbiviimise korral ka teostatakse. 2009. aastal on ilmnenud majanduse hetkeolukorrast tulenevalt projektide hangete eeldatavast madalam maksumus. Käesoleval hetkel on see positiivne, võimaldades olemasolevate vahenditega rohkem ära teha, kuid samas tõstatab ohu majanduse stabiliseerumise korral projektide täismahus elluviimisele. Jääkreostuse likvideerimiseks on Keskkonnaministeeriumis tehnilise abi projekti raames tehtud vajalikud uuringud ja töötatud välja jääkreostuse likvideerimise, lokaliseerimise ning ohutuks muutmise tehnilised lahendused kokku 32 objektil. Vabariigi Valitsus kinnitas investeringute kava 2009. aasta juulis. Käesoleval hetkel käib projektide ettevalmistamine. Vastavalt Veepoliitika raamdirektiivi eesmärkidele peavad kõigi liikmesriikide pinna-, põhja- ja rannikuveed saavutama aastaks 2015 hea seisundi. Selle saavutamiseks kinnitas Vabariigi Valitsus 2009. aasta septembris investeringute kava ja vastavasisulised projektid on valmis rakendamiseks. Lisaks on kõik muud veemajanduse arendamise meetmed Eestis kaasa aitavad kas otseselt või kaudselt veekogude hea seisundi saavutamisele. 2008. aasta aruannete põhjal on heas ja väga heas seisundis kokku 71,4% veekogudest, sihtmäär on saavutada hea seisund 100%-l veekogudest.
- **„Jäätmekäitluse arendamine“** Jäätmekäitluse arendamisel on seatud peamine rõhuasetus nõuetele mittevastavate prügilate korrastamisele. Euroopa Liidu õigusaktidest ja jäätmeseadusest tulenevalt on alates 16. juulist 2009. a jäätmete ladestamine nõuetele mittevastavatesse prügilatesse keelatud. Hetkel toimub suletud prügilate korrastamine 2008. aastal läbi viidud esimese taotlusvooru väiksemad projektid lõppevad juba 2009. aastal. Ladestusalaga jäätmekäitluskeskuste rajamise õigusaktid on väljatöötamisel ja lisaks on võimaldatud Kagu-Eestit teenindavatel jäätmekäitluskeskustel esitada taotlusi toetuse saamiseks ladestusala laiendamiseks. Suurt tähelepanu pööratakse taaskasutuse arendamisele, mille projektide esitamise esimene taotlusvoor avati käesoleva aasta septembris. Toetust antakse jäätmekäitluskeskuse või ümberlaadimisjaama või jäätmejaama rajamiseks, mille abikõlblike kulude suurus on vähemalt 5 miljonit krooni; liigiti kogutud biojätmete taaskasutamiseks; jäätmete, mille taaskasutusvõimalus on puudunud või on madal, ringlussevõtu arendamiseks, mis on seotud õigusaktidega kehtestatud jäätmete taas- ja korduskasutamise sihtarvude täitmisega. Põlevkivitööstuse saastekoormuse vähendamiseks on keskendutud nõuetele mittevastavate põlevkivitööstuse jäätmeheidlate korrastamisele ja sulgemisele ning tuhaarastussüsteemide

uuendamisele. Arutelud tuhaärastussüsteemi võimalike tehnoloogiliste lahenduste üle Eesti ja Euroopa Komisjoni (EK) vahel jõudsid lahenduseni 2009. aasta suvel ja meetme määrus allkirjastati 25. septembril.

2. Loodusliku mitmekesisuse säilitamine, keskkonnateadlikkuse, -hariduse ja –seire arendamine, keskkonna-hädaolukordadeks valmisoleku parandamine ning keskkonnajärelevalve arendamine.

Keskkonnakaitse ja majanduskasvu sünergia tugevdamiseks on olulised loodusvarade säästva haldamise tagamine ja nende kaitse mitmesuguste riskide eest. „Majanduskasvu ja töökohtade loomise komplekssetes suunistes (2008-2010)“ tuuakse välja bioloogilise mitmekesisuse säilimise olulisus majanduskasvu tagamiseks. Liigirikkuse säilitamine soodustab turismi arengut ja loob seeläbi uusi töökohti teenindussektoris. Haldussüsteemi suutlikkuse suurendamise, keskkonnainfrastruktuuri arendamise ja uute tehnoloogiate kasutuselevõtuga vähendatakse survet keskkonnale ning aidatakse kaasa bioloogilise mitmekesisuse säilimisele.

- **„Loodusliku mitmekesisuse säilitamine“** EL direktiividest tulenevatest kohustustest ja läbi viidud uuringu tulemustest lähtuvalt on looduskaitsevaldkonnas seatud põhieesmärk säilitada või vajadusel taastada ohustatud liikide ja elupaigatüüpide soodne seisund. Looduskaitsevaldkonnas on viimastel aastatel osaletud üle- Euroopalise looduskaitsevõrgustiku Natura 2000 loomisel. Natura 2000 alade moodustamine ja alade kaitse korraldamine on peamiseks vahendiks liikide ja elupaikade soodsa looduskaitse seisundi saavutamisel ja kaitsel. Eestis on Natura 2000 alad moodustatud ja neile on valdavas osas tagatud kaitse. Looduse mitmekesisuse säilitamine on jagatud kolmeks meetmeks: programm, riiklikud investeeringud ja avatud taotlusvoor, milledest mahukaim on riiklikud investeeringud. Oktoobris avas KIK taotlusvooru loodusliku mitmekesisuse säilitamise projektidele, tähtajaga 4. jaanuar 2010.
- **„Keskkonnahariduse infrastruktuuri arendamine“** Prioriteedid on seotud keskkonnahariduse infrastruktuuri arendamise ja laialdasema kättesaadavusega. Samuti on nii formaalharidust toetav keskkonnaharidus kui ka keskkonnavalne huviharidus õpilastele regiooniti ebaühtlaselt kättesaadav. Keskkonnahariduse alased tegevused ja ülesanded riiklikul tasandil sisalduvad Keskkonnastrateegias aastani 2030; keskkonnategevuskavas 2007-2013; Keskkonnaministeeriumi arengukavas ja Riikliku looduskaitse arengukavas aastani 2035. Keskkonnahariduse peamiseks kujundajaks riigi tasandil on Haridus- ja Teadusministeerium ning Keskkonnaministeerium. Keskkonnahariduse infrastruktuuri arendamine on olnud planeeritud aeglasem, kuna seda soovitakse teha paralleelselt keskkonnahariduse arendamisega. Käesolevaks hetkeks on keskkonnahariduse programmi väljatöötamise protsessiga alustatud, siht- ja huvigruppide ning partnerite soovid on kaardistatud. Infrastruktuuri osas on taotlusvoor välja kuulutamisel taotluste esitamise tähtajaga 26.veebruar 2010.
- **„Keskkonnajärelevalve arendamine“** Keskkonnajärelevalvealase võimekuse tõstmise eesmärk on kooskõlas Keskkonnaministeeriumi arengukavaga aastateks 2009-2012 ja järelevalvet teostava Keskkonnainspeksiooni arengukavaga aastateks 2008-2011. Seatud eesmärkide saavutamiseks on kaks esimest projekti juba käivitunud. Keskkonnaseire arendamise eesmärk on korrastada keskkonnaseire andmestiku kogumise, haldamise ja avalikustamise süsteemi, tagades info kättesaadavus erinevatele sihtgruppidele kiirelt, operatiivselt ja ülevaatlikult. Kogu seiresüsteemi arendamine on seotud Arhusi konventsiooni rakendamise, INSPIRE direktiivi, SEIS ja SISE, WISE ning muude initsiatiividega. Keskkonnaseire võimekuse parandamise investeeringute kavad on koostamisel. Prioriteetse suunaga samu valdkondi rahastavad veel instrumendid *LIFE+ programm, Euroopa territoriaalse koostöö programmid ja Norra finantsmehhanismi ja Euroopa Majanduspiirkonna finantsmehhanism.*
- **„Keskkonna-hädaolukordadeks valmisoleku parandamine“** Meetme eesmärgiks on keskkonna hädaolukordade vältimine ja likvideerimine ning abi vahendamine käib investeeringute kava põhisel,

mille alusel saab tulevikus lisaks Päästeametile toetust ka Piirivalveamet. Päästeameti projektid hõlmavad vajaliku infrastruktuuri väljaehitamist ja varustuse ning vahendite soetamist. 2006. aastal töötati välja Riiklik merereostustõrje plaan, mis on osa üldisest riiklikust reostustõrje plaanist ja mille eesmärgiks on kindlustada reostuse ennetamine, avastamine, likvideerimine ja keskkonna taastamine Läänemerele Eesti vastutusalal. Käesoleval hetkel on käimas protsess multifunktsionaalse reostustõrje laeva soetamiseks, mis on plaani võetud, sest Eesti reostustõrje võimekus jääb alla HELCOM standarditele ning olulise merereostuse (nt naftalekke) tekke puhul võivad tekkida olulised kahjustused Läänemere looduskeskkonnale enne kui reostus suudetakse likvideerida.

3. Välisõhu kaitse ja energeetika arendamine suurema keskkonnasäästlikkuse suunas.

Eesti, tuginedes Lissaboni strateegia nõuetele, on võtnud suuna keskkonnasõbraliku energeetika arendamisele ning energiatõhususe suurendamisele. Eesti jaoks on olulisteks võtmeküsimusteks põlevkivienergeetika keskkonnasõbralikkuse suurendamine, taastuvenergeetika osakaalu suurendamine ning energiatõhususe parandamine.

- **“Taastuvenergiaallikate laialdasem kasutamine ja välisõhu kaitse”** EK avaldas taastuvenergiaalase direktiivi ettepaneku 23.01.2008 kliima-energia paketi koosseisus. EK eesmärgiks on seada ühtne raamistik taastuvate energiaallikate kasutamise suurendamiseks. Üks olulisemaid elemente direktiivis on riiklikud taastuvenergia eesmärgid, mis määravad iga liikmesriigi poolt saavutatava taastuvenergia tarbimise protsendi aastaks 2020, eesmärgiga tõsta taastuvenergia osakaal kogu EL tasemel 20%-ni aastaks 2020. Taastuvenergia osakaal Eestis peab 2020. aastaks moodustama 25% kogu lõpptarbimisest. Meetme raames toetatakse taastuvatel energiaallikatel põhinevate elektri ja soojuse koostootmisjaamade rajamist koos tootmiseadmete võrguühenduseks vajaliku infrastruktuuriga; taastuvenergiade üleminekut katlamajade taastuvenergiaallikate kasutamiseks ümberehitamise kaudu; energiasäästu kaugküttevõrgu parendamise ja rekonstrueerimise kaudu, sh vajalike täiendavate ühenduste rajamist. Taastuvenergia kasutuselevõtt on aktuaalne teema ja selle populaarsust näitab augustikuus lõppenud taotlusvoor, kus taotluste maht ületas voo mahu enam kui 2,5 kordselt. Toetust on antud 21 projektile summas 150 miljonit krooni, lisaks on 21 projektile tehtud tingimuslik rahastusotsus juhuks, kui eelarves peaks leiduma lisavahendeid
- **“Energiasäästu arendamine elamumajanduses”** Alasuuna toetatavad tegevused jagunevad kolmeks, milledest kaks esimest on elanike teavitamine elamute energiasäästlikkusest ning energiaauditite ja ehitiste ekspertise tegemine ja ehitusprojekti koostamine. Kolmas ja kõige mahukam on meede Kortere lamu renoveerimislaen, kus KREDEXi vahendusel pakutakse võimalust korterelamute renoveerimiseks. Septembri lõpuks oli korteriühistutega sõlmitud 47 laenulepingut.

Prioriteedi „Säästva Keskkonnakasutuse“ alased tegevused programmiperioodi 2007-2013 raames ei ole alanud ehk loodetud tempoga, kuid see eest on käivitunud ja veel käivituvad tegevused suunatud EL-i direktiivide täitmisele ja Eesti loodusliku keskkonna parendamisele, luues seeläbi parema elu- ja ettevõtluskeskkonna.

3.2.5 Prioriteet 5: Piirkondade terviklik ja tasakaalustud areng

Prioriteedi sisu ja seos Lissaboni eesmärkidega

RSKS-s seatud eesmärgid on jätkuvalt asjakohased ka tänastes majandusoludes. Eesti ühiskonda iseloomustab jätkuvalt regionaalne tasakaalustamatus, mis avaldub rahvastiku ja kapitali koondumises linnapiirkondadesse nende tagamaadele ja väljendub eelkõige regiooni suurtes erinevustes tööpuuduse ja elanikkonna sissetulekute aga ka majandusliku aktiivsuse osas. Erinevused on maakonniti märkimisväärsed - väljaspool suuremaid linnu on elatustase madal ning tegevusvõimalused piiratud ning 2008. aastal alanud majanduslik surutis on eelnimetatud tendentsi süvendanud. RSKS-s tegeleb nende teemadega viies prioriteet

– **Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng**, millega sisuliselt püütakse katta ja hõlmata kõiki tasakaalustatud regionaalset arengut pärssivaid probleeme.

Lissaboni eesmärkide saavutamisele on prioriteedi – „**Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng**“ raames toetatavad tegevused, mis aitavad kaasa suundade „Teadusuuringud ja tehnoloogia arendamine (ITA), innovatsioon ja ettevõtlus“ ellu viimisele. Täpsemalt panustatakse ettevõtete, igat liiki keskharidusjärgsete õppeasutuste ja piirkondlike ametiasutuste vaheliste koostöövõrgustike arendamise ja parandamise kaudu. Tervikuna aitab piirkondade konkurentsivõime tugevdamise tegevustekompleks kaasa ettevõtluse uuendus- ja kasvuvõime edendamisele riigis üldiselt, mis on EARK oluline prioriteetne suund. Tingimuste loomine piirkondlike ettevõtete uuendusmeelsuse ja tootlikkuse kasvaks läbi koostöö võimaldab vastavates piirkondades hoogustada ettevõtlust, suurendada tööhõivet ja selle tootlikkust ning samuti pakkuda kõrgemaid sissetulekuid, mis kokkuvõttes tõstab piirkondade elukvaliteeti ja atraktiivsust. Alljärgnevalt on esitatud prioriteeti panustavate rakenduskavade prioriteetsete suundade finantstabel.

Finantsülevaade prioriteetse suuna rakendamisest seisuga 30.11. 2009

Prioriteetse suuna nimi	Prioriteedi kogumaht (EUR)	Võetud kohustused (EUR)		Väljamaksed (EUR)	
ERDF “Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng”	388 582 822,98	129 187 786,57	33,25%	51 883 881,48	13,35%

Allikas: SFCS

Üldhinnang prioriteetse suuna rakendamisele perioodil 2007-2009 (kahe poole aastaga) on hea, kuna meetmete ettevalmistamine ja rakendamine on kulgenud üldjoontes plaanipäraselt, esinenud on mõningaid viivitusi. Põhimõttelisi probleeme regionaalsesse arengusse panustavates tegevustes esinenud ei ole. Üleriigiliselt on kasusaajateks struktuurivahendite rakendamisel enamik omavalitsusi. 2009. aasta seisuga oli üksnes 6 omavalitsusüksust (Eestis on 2009. aasta seisuga 226 omavalitsust: 33 omavalitsuslikku linna ja 193 valda), mille territoorium ei olnud kasusaajaks mitte üheski regionaalarengut tagavas programmis. Samas on 2008. aastal alanud majanduslangus kärpinud ka omavalitsuste tulubaasi ja võimekust tagada nõutud omafinantseeringut.

Ülevaade prioriteedi eesmärkide täitmisest

Prioriteedi raames aidatakse kaasa järgmiste eesmärkide saavutamisele:

1. kohaliku arengupotentsiaali suurendamine ja parem sisemine ärakasutamine ning piirkondade kujundamine soodsaks elu, investeerimis- ja külastuspiirkonnaks
2. avalike teenuste kättesaadavuse parandamine
3. integreeritud tegevused linnaruumi arendamiseks ja linnaregioonide rahvusvahelise konkurentsivõime tõstmiseks

1.Kohaliku arengupotentsiaali suurendamine ja parem sisemine ärakasutamine ning piirkondade kujundamine soodsaks elu, investeerimis- ja külastuspiirkonnaks, jaguneb järgmisteks tegevusteks:

- „**Piirkondade konkurentsivõime tugevdamise**” suunaliste tegevustega alustati 2007. aastal, eesmärgiga luua tingimusi kohaliku tööhõive suurendamiseks, millega võimaldatakse ka traditsioonilise oskusteabe rakendamist majandusarengu teenistusse. Toetuste vastu on olnud suur huvi - üle 60% rahalisest mahust on projektidega kaetud. Enamik projektidest (46) toetavad külastuskeskkonda näiteks: piirkondlikku eripära rõhutavad objektid nagu järve promenaad, veski-, kõrtsi ja muud pärandkultuurikompleksid, muuseumid Eesti väikelinnades jne. Turism kui

piirkondade majanduslikus toimetulekus oluline ettevõtlusharu soodustab kogu teenindussektori edenemist ja tõstab konkurentsivõimet piirkondades. Sel moel luuakse eeldusi täiendavaks tööhõiveks, elukvaliteedi kasvuks ja elukeskkonna kvaliteedi paranemisele regioonides. Loodud ettevõtlus- või külastus- infrastruktuurist kasu saanud ettevõtjate arv 2009. aastal on 30, mis on 10%, 2015. aasta saavutustasemest, kui ettevõtjate arv indikaatiivselt on 300.

- Tootmis- ja logistikaettevõtete jaoks olulist infrastruktuuri arendavate projektide (5) osakaal on väike, näiteks võib tuua juurdepääsualade rajamine tööstuspiirkondadele ja vanade tööstuspiirkondade rekonstrueerimine jmt. Toetatavad tegevused panustavad otseselt struktuurivahendite strateegias seatud majanduse konkurentsivõime ja sotsiaalse sidususe kasvu eesmärkide saavutamisse ning omavad positiivset mõju ka keskkonna kasutamise säästvuse kasvule. Kahe ja poole aastaga on väljamakseid kokku tehtud 20 103 120 EUR, (21%) „Piirkondade konkurentsivõime tugevdamise” meetme mahust. Rahastatud 51 projektist on enamik aktiivselt töös, viiendik objektidest on juba valminud, aidates tõsta piirkondade konkurentsivõimet. Nii mõnedki tegevused ja projektid on veninud keeruliste maaomandi küsimuste tõttu.
- „Üleriigilise tähtsusega kultuuri- ja turismiobjektide väljaarendamine“ tegevuste suunal on toetuste saajateks riikliku või laiema piirkondliku tähtsusega suuremahuliste investeeringutega projektid. Minimaalne toetusmaht on 3,2 miljonit EUR. 2009. aasta märtsis kinnitas Vabariigi Valitsus investeeringute kava, millesse on lülitatud seitse projekti toetuse kogumahuga 62 158 826 EUR. Seitsmest projektist on töös juba neli, mis kõik asuvad Eesti erinevates piirkondades: spordikeskus Lõuna-Eestis, Kuressaare kindluse renoveerimine Saaremaal ja Teadusarenduskeskust Tartus ning riikliku suurprojektina Eesti Rahva Muuseumi uue hoone ehitus. 2009. aastal on tehtud kolme projekti rahastamisotsused: Kuressaare kindlus, AHHAA keskus ja Tehvandi Spordikeskuse ehitusel. Veel on esitamata Eesti Meremuuseumi, Teletorni ja Kohtla-Nõmme kaevandusmuuseumi projektid, need on kavas esitada 2010 aasta esimeses kvartalis. „Üleriigilise tähtsusega kultuuri- ja turismiobjektide väljaarendamise“ toetustega täidetakse otseselt struktuurivahendite strateegias seatud majanduse konkurentsivõime eesmärki ning need tegevused omavad positiivset mõju sotsiaalse sidususe kasvu ja keskkonna kasutamise säästvuse eesmärkide saavutamisel. Projektide läbi toetatakse piirkondlike kultuuriväärtuste väärimist ning kohaliku aktiivsuse suurendamist, mis aitab kaasa turismialase konkurentsivõime tõusule riigis tervikuna
- „Kompetentsikeskuste arendamise“ suunalised tegevused, mida rakendatakse alates 2009. aastast, kogumahuga 19 173 495 EUR . Toetuste abil soovitakse väljaspool Harju- ja Tartumaad koondada kindlate valdkondadega seotud kriitiline hulk (tipp)tasemel kompetentsi ja ressursi, luua soodsad tingimused teadmismahukaks ettevõtluseks ning tugevdada eri sektorite vahelist koostööd piirkonnas ja seeläbi tõsta piirkonna üldist innovatsioonipotentsiaali. Ideekavandid on laekunud, 2010. aasta jaanuaris valitakse välja projektid, mida edasi arendama asutakse.

2. Avalike teenuste kättesaadavuse parandamine:

- „Kohalike avalike teenuste arendamise“ suunal toetatakse tegevusi, mis on eeskätt suunatud maakondlike ja kohalike keskuste kvaliteetsete ja konkurentsivõimeliste avalike teenuste kättesaadavuse parandamisele ja maapiirkondade infrastruktuuri arendamisele. Investeeringute kavad kinnitatakse kahes osas: KOIT kava 2007-2010, ja KOIT kava 2009-2012. Esimesse investeeringute kavasse kuulub 15 maakonda ja 121 projekti toetusmahus 106 875 542 EUR, mis moodustab 66,4% meetme kogumahust. Suurima mahu moodustavad haridusinvesteeringud (ca 71 % kava mahust), järgnevad kultuuriinvesteeringud (19%) ning sotsiaalinvesteeringud (10%). Nimetatud investeeringutega kaasnevad positiivsed sotsiaalsed ja ökoloogilised mõjud: töökohtade loomine, sotsiaalse kaasatuse suurenemine, enama sotsiaalse võrdsuse tagamine, looduskeskkonna jääkreostuse likvideerimine ja maaelu väärtustamine. Kohalike sportimise- ja rekreatsioonivõimaluste arendamine aitab parandada inimeste terviseseisundit ning loob lastele paremaid arenguvõimalusi, panustades otseselt RSKSi sotsiaalse sidususe kasvu eesmärki. Kahe poole aastaga on väljamakseid

kokku tehtud 29 987 077 EUR (20,8 %) tegevustekompleksi kogumahust. Kvalitatiivselt paranenud seisundiga infrastruktuuri-objektide arv on 2009. aastal 26, mis on 11% 2015. aasta saavutuseesmärgist - 225. Mitmekesistatud kasutusega infrastruktuuri-objektide arv on 2009. aastal 14, mis on 20% 2015. a. saavutuseesmärgist - 50.

2009. aastal alustati ettevalmistusi perioodi 2009-2012 KOIT kava koostamiseks, et võtta kasutusele meetme ülejäänud vahendid. Eeltaotlusi on laekunud 173, millest orient 60-70 projekti mahub uude investeeringute kavasse, kava eelnõu esitatakse mitmes etapis valitsusele kinnitamiseks 2009. aasta lõpus ja 2010. aasta alguses.

3. Integreeritud tegevused linnaruumi arendamiseks ja linnaregioonide rahvusvahelise konkurentsivõime tõstmiseks:

- **„Linnaliste piirkondade arendamine“** toetuste aluseks on 2008. aastal kinnitatud investeeringute kava, mida on 2009. aastal uute projektidega täiendatud. Kavasse on konkursi alusel arvatud 21 projekti, toetussumмага 47 091 630 EUR (83,2% meetme eelarvest). Linnaline problemaatika on aktuaalne Eesti suuremate linnade puhul: Tallinn, Tartu, Narva, Pärnu, ja Kohtla-Järve linnastu. Esimene põhitaotlus laekus 2009. aasta alguses, aasta lõpuks peaks esitatud taotluste arv olema 13. Toetatavad tegevused on suunatud linnaspetsiifiliste probleemide lahendamisele ning keskuste ja tagamaa paremale funktsionaalsele sidustamisele, aidates saavutada eesmärki – luua paremat elukvaliteeti võimaldav avalik linnaruum. Seeläbi panustades otseselt struktuurivahendite strateegias sätestatud eesmärkide - keskkonna säästvuse kasvu ning sotsiaalse sidususe kasvu ning kaudselt majanduse konkurentsivõime kasvu eesmärgi saavutamisse.

3.2.6 Prioriteet 6: Suurem haldusvõimekus

Prioriteedi sisu ja seos Lissaboni strateegia eesmärkidega

RSKS-s välja toodud peamised tegevused haldusvõimekuse tõstmiseks on jätkuvalt aktuaalsed ka tänasel päeval. Haldusvõimekuse parandamine, avaliku ja mittetulundussektori institutsionaalse ning administratiivse võimekuse arendamine on üheks EL ühtekuuluvuspoliitika kolmanda strateegilise suunise „Rohkem ja paremaid töökohti” eraldi tähelepanu alla võetud eesmärgiks. Suurem haldusvõimekus soodustab EL struktuurivahendite ja Eesti riigi ressursside tulemuslikku ning efektiivset kasutamist. Seetõttu panustab suurema haldusvõimekuse prioriteetne suund EL struktuurivahendite kõikide rakenduskavade edukasse elluviimisse ja Eesti konkurentsivõime kasvu ning jätkusuutlikku arengusse. Prioriteetse suuna raames välja töötatud meetmed aitavad kaasa Lissaboni strateegia majanduskasvu ja tööhõive parandamise eesmärkide täitmisele. Strateegilise juhtimissuutlikkuse tõus võimaldab paremini läbi viia olukorra analüüsi ja edukamalt hinnata erinevate makromajanduslike ja fiskaalpoliitiliste otsuste mõju. Suurema haldusvõimekuse prioriteetne suund hõlmab lisaks riigisektori juhtimissuutlikkuse tõstmisele ka kohalike omavalitsuste ja kolmanda sektori asutuste planeerimis- ja tegutsemisoskuste arendamist. Efektiivse ettevõtluskeskkonna saavutamiseks on väga oluline kõigi kolme tasandi omavaheline koostöö, samuti aitab see paremini planeerida ja ellu viia haridus- ja tööhõivepoliitikat. Olulised teemad haldusvõimekuse suurendamisel on parema õigusloome arendamine ja maakondlike tugistruktuuride toetamine. Parema õigusloome ning lihtsam ja läbipaistvam seadusandlus on üks riigi konkurentsivõimet olulisemalt mõjutavaid valdkondi. Maakondlikul tasandil mittetulundusühingute arengu toetamine võimaldab neid kergemini kaasata eesmärkide püstitamise protsessidesse ja otsustamisprotsessidesse. Tulemusena laieneb kohalikul tasandil juhtimisotsuste vastuvõtmise kandepind, avanevad võimalused efektiivsemalt arvestada erinevate gruppide huvisid, panustada tõhusamalt riigi konkurentsivõime ja tööhõive parandamise eesmärkide saavutamisele. Haldusvõimekuse suurendamiseks on käivitunud riigisektori tugiteenuste tsentraliseerimise programm ja tegeldakse avalike teenuste arendamise ettevalmistamisega. Keskkonnajuhtimise põhimõtete parema rakendamise skeemi osas on kavas rahastamismahu vähendamine ja ülejäävate vahendite suunamine teistesse

ja uutesse loodavatesse skeemidesse lähtudes rakenduskavade hindajate ettepanekutest. Prioriteetse suuna „Suurem haldusvõimekus” juhtkomisjon on ettepanekud aktsepteerinud vahendite eesmärgipäraseks ümberpaigutamiseks suuna siseselt.

Alljärgnevalt on esitatud prioriteeti panustavate rakenduskavade prioriteetsete suundade finantstabel.

Finantsülevaade meetmete rakendamises prioriteetsetes suunas seisuga 30.11. 2009

Meetme nimi	Meetme eelarve (EUR)	Võetud kohustused (EUR)		Väljamaksed (EUR)	
ESF 1.5.1 Avaliku sektori asutuste ja mittetulundusühingute strateegilise juhtimise tõstmine	7 997 265	3 012 647	37,67%	948 155	11,86%
ESF 1.5.2 Parema õigusloome arendamine	2 630 603	2 630 603	100,00%	691 562	26,29%
ESF 1.5.3 Avaliku sektori töötajate ja mittetulundusühenduste töötajate koolitus ja arendamine	7 453 376	2 395 244	32,14%	1 385 092	18,58%
ESF 1.5.5 Maakondlike tugistruktuuride toetamine	3 064 691	3 064 691	100,00%	553 892	18,07%
Kokku ESF	21 587 565	11 103 186	51,43%	3 578 701	16,58%

Ülevaade prioriteedi eesmärkide täitmisest

Prioriteedi raames aidatakse kaasa järgmiste eesmärkide saavutamisele:

1. Avaliku sektori organisatsioonide ja mittetulundusühenduste strateegilise planeerimise ja juhtimise suutlikkuse ning koostöö suurendamise
2. Parema õigusloome arendamiseks
3. Riigiasutuste, kohalike omavalitsusüksuste ja mittetulundusühenduste töötajate teadmiste ja oskuste parandamiseks

1. Avaliku sektori organisatsioonide ja mittetulundusühenduste strateegilise planeerimise ja juhtimise suutlikkuse ning koostöö suurendamise saavutamiseks on käimas 32 projekti/programmi, lõpetatud on kolm projekti. Programmidega toetatakse Vabariigi Valitsuse töö pikaajalise planeerimise süsteemi arendamist ja korrastamist; arendatakse avaliku sektori tugiteenuseid eesmärgiga koondada nende osutamine ühte keskusesse; toetatakse ettevõtlusorganisatsioonide võimekust; arendatakse strateegilise planeerimise võrgustikku.

- Eesmärgi saavutamise toetamiseks töötatakse välja programmid keskkonnajuhtimise põhimõtete paremaks rakendamiseks avalikus sektoris; kodanikuühenduste riigieelarvelise rahastamise korrastamiseks ning omavalitsusliitude arendamiseks.
- Avatud taotlusvoorude „Tarkade otsuste fondi“ raames toetatakse strateegilist juhtimissuutlikkust, valdkondlike uuringuid ning valitsusvälise analüüsisuutlikkuse kasvu. Toetatud uuringutest on lõpetatud näiteks: Eesti Töötajate Keskliidu projekt "Indikaatorpalgad", mille eesmärgiks oli pakkuda adekvaatset infot enamlevinud ja suurema volavusega ametikohtade töötasu suuruse, kasvu ja struktuuri kohta poliitikate väljatöötamiseks ja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi projekt "Teadmistepõhise majanduse suunas liikumiseks vajaliku tööjõu- ja koolitusvajaduse väljaselgitamine".

- Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi projekti "Konkurentsiameti analüüsivõimekuse tõstmine konkurentsialukorra analüüsimisel" raames parandati Konkurentsiameti analüüsivõimekust läbi konkurentsianalüüside teostamiseks kasutatava meetodika arendamise ja juurutamise.

2. Parema õigusloome arendamiseks toimub õigusvaldkondade kodifitseerimine lähtudes valitsuse prioriteetidest (eelkõige neis valdkondades, kus õigusloomet on vaja korrastada ja süstematiseerida).

- Õiguse kodifitseerimisel lähtutakse Vabariigi Valitsuse prioriteetidest eesmärgiga parendada nii ettevõtluskeskkonda kui ka avaliku halduse üldist toimivust. Efektiivsete tugistruktuuride loomine ja õigusaktide mõjuanalüüsi süsteemi ning suutlikkuse arendamine on „Parema õigusloome arendamise“ programmi vahetuks eesmärgiks. Programmi raames tegeletakse veel halduskoormuse hindamise süsteem arendamisega ja õigusaktide mõjude hindamise süsteemi arendamisega. Parema õigusloome programmi raames kodifitseeritakse kaheksa õiguse valdkonda: keskkonnaõigus, sotsiaalõigus, ehitus-planeerimisõigus, majandushaldusõigus, haridusõigus, äriõigus, konkurentsioigus ja vääртеomenetus. Järgmisel aastal on kavas lõpetada neli kodifitseerimise valdkonda: majandushaldusõigus, vääртеomenetus, ehitusseadustiku ja keskkonnaseadustik.

3. Riigiasutuste, kohalike omavalitsusüksuste ja mittetulundusühenduste töötajate teadmiste ja oskuste parandamiseks rakendatakse ühe tegevusena avaliku sektori asutuste ja mittetulundusühenduste töötajate koolitust ja arendamist. Soovitakse tõsta kõigi organisatsioonide ja inimeste võimekust, kes osalevad teadmispõhise poliitikakujundamise ja -elluviimise protsessis. Programmidenä on välja töötatud toetuskeemid keskne koolitus ja tippjuhtide arendamine. Eesmärgi täitmist toetatakse läbi avatud taotlusvoorude "Organisatsiooni arendamise" ja "Stažeerimisprogrammi" projektide rakendamise. Projektid on suunatud eeskätt koolitus- ja arendusprojektidele ning tööalase täienduskoolituse läbiviimisele juhtimismeetodite ja -süsteemide ning juhtimise arendamisega seotud valdkondades, kuid samuti on toetatud ameti- ja erialase võimekuse tõstmist läbi stažeerimisprojektide, mille raames omandatakse uusi teadmisi ja oskusi välisriigis (soovitatavalt EL liikmesriikides). Huvi osalemiseks on kõrge, registreeritud on 200 erinevat projekti, hetkel on käimas 28 ja lõpetatud 53 projekti. Lisaks on välja töötatud programm toetamiseks mittetulundusühenduste maakondlike tugistruktuure. Programmi tegevused on kenasti käivitunud ning programmi rakendatakse plaanipäraselt.

- „Keskse koolituse“ programmi raames toetatavad koolitus- ja arendustegevused on suunatud eeskätt avaliku teenistuse ühtsete põhiväärtuste ja eetika tugevdamisele, poliitika kujundamise oskuste parandamisele, avalike teenuste kättesaadavusele üksikisikule ja ettevõtjale sobival viisil, kvaliteetse eesti keele kasutamisele igapäevases ametnikutöös nii poliitika kujundamises kui ka avalike teenuste osutamises ja avaliku teenistuse personalijuhtimise ja teiste organisatsiooni tugitegevuste kvaliteedi parandamisele.
- „Tippjuhtide arendamise“ programmi raames suurendatakse Eesti avaliku sektori tippjuhtide juhtimisvõimekust läbi juhtide individuaalsete arenguvajaduste toetamise ning erinevate juhtimisvaldkondade kompetentsuse arendamise ning juhtimistasandite, asutustevahelise ja rahvusvahelise koostöö arendamise kaudu.
- Maakondlike tugistruktuuride arendamisel taotletakse olukorda, kus mittetulundusühendused oleksid avalikule sektorile tugevaks koostööpartneriks, nõustatakse neid maakondlikes arenduskeskustes uute mittetulundusühingute (MTÜ) asutamisega seotud küsimustes ning toetatakse läbi nõustamise ka nende institutsionaalse võimekuse kasvu. Lisaks korraldatakse rakendusüksuse poolt MTÜ-de alustamisele ja arengule suunatud koolitusi. 2008.aastal koolitati 859 MTÜ-d (sh. sotsiaalpartnerid), eesmärk 2100. Taotlejate huvi on suur eelkõige MTÜ-de nõustamise vastu, 2008. aastal sai nõustamist 1707 MTÜ-d, mis ületab eesmärki 1500. Kavas on suurendada mittetulundusühingute nõustamise mahtu, tõstes osa koolitustele mõeldud raha nõustamise suunale. MTÜ-de mentorprogramm on kavandatud kestma novembrist 2009 kuni oktoobrini 2010.
- Avaliku sektori koolitussüsteemi ettevalmistamine ja kinnitamine sõltub täienduskoolituse korraldamise kontseptsioonist avalikus sektoris ja vastava strategia väljatöötamisest. Strateegia

väljatöötamisega on tegeletud umbes kaks aastat, programmi tegevustega on kavas alustada aastal 2010.

4. RAKENDUSKAVADE ELLUVIIMINE JA EDASINE TEGEVUSKAVA

4.1 Rakenduskavade hindamine

Võrreldes aastatega 2006-2007, mil EL struktuurivahendite kasutamise strateegia ja valdkondlike rakenduskavade koostamisel kavandati struktuurivahenditest planeeritavate tegevuste sisu ja nende eelarved (sh toetusmaht), oli käesoleva aasta alguseks olukord majanduses oluliselt muutunud.

Seega oli vajadus vaadata kriitiliselt üle seniste rakenduskavade sisu ning vahendite jaotus. Sellest tulenevalt tellis Rahandusministeerium Struktuurivahendite rakenduskavade välise hindamise, mille eesmärgiks oli objektiivselt hinnata struktuurivahendite rakenduskavades sätestatud meetmete asjakohasust tänastes majandustingimustes ja kuivõrd toetavad kavandatud meetmed majandusolukorra parandamist.

Hindamise viis läbi hanke võitnud konsortsium koosseisus Ernst & Young Baltic (projektijuhtimine ja üldkokkuvõte), Praxis (ettevõtlus, haridus, sotsiaalvaldkond), Säästva Eesti Instituut (keskkond, energeetika, transport) ja Balti Uuringute Instituut (haridus ja ettevõtlusvaldkond).

Hindamine toimus 2009. aasta aprillist juuli keskpaigani. Analüüsi käigus viidi läbi intervjuusid rakendajatega, analüüsiti rakenduskavades sisalduvaid meetmeid, strateegilisi valdkondlikke arengukavasid ja teiste riikide kogemusi. Ekspertid andsid hinnangu käesoleva kriisi põhjustele ning töötasid välja ettepanekud rahastatavate tegevuste muutmiseks, et saada struktuurivahenditest maksimaalne panus kriisist väljumisse ning samas toetada edaspidi jätkusuutlikuma majandusstruktuuri tekkimist.

Ettepanekud, mis hindamise käigus tehti, arutati läbi fookusgrupil kõikide rakendajate esindajatega ning vajadusel modifitseeriti vastavalt saadud tagasisidele. Hindamise tulemusena tehtud valdkondlikke ettepanekuid kasutati sisendina 2010. aasta eelarveläbirääkimistel rakenduskavade muutmise peatüki all.

Hindamise tulemusel jõudsid hindamiseksperdid seisukohale, et rakenduskavade strateegilised eesmärgid on suures plaanis jätkuvalt kehtivad ka praeguseks kujunenud majandusolukorda arvestades, ent mõnevõrra tuleks muuta valdkondadevahelisi rõhuasetusi, suunates enam vahendeid majanduse taastumise ja tööhõive seisukohast olulisimatele meetmetele.

Hindamise tulemuste tutvustamine sai väga suure meediahuvi osaliseks. Pressibriifingul, mille andis sel teemal rahandusminister, osalesid kõik suuremad uudistekanalid ning päevalehed. Meediakajastus oli väga laiaulatuslik ja positiivne. Rakenduskavade muutmise, kus hindamisaruanne oli üheks sisenditest, annab ülevaate järgmine peatükk 4.2²

4.2 Rakenduskavade muutmine

Rakenduskavade muutmise protsessi algatas Rahandusministeerium 2009.aasta algul, lähtudes nii Euroopa Komisjoni majanduse elavdamise teatisest "European Economic Recovery Plan" (26. novembrist 2008) kui ka Eesti konvergentsiprogrammis (detsembris, 2008) antud suunisest kaaluda võimalusi välisvahendite kasutamise optimeerimiseks. Eesmärgiks oli ühiskonnas ning majanduses aktuaalseimate probleemide taustal kaaluda vajadust struktuurivahenditest rahastatavate tegevuste/meetmete ümber planeerimiseks ja vajadusel teha sellest tulenevalt ettepanekud struktuurivahendite ümbersuunamiseks.

² Struktuurivahendite rakenduskavade hindamisaruanne on kättesaadav struktuurivahendite koduleheküljelt: http://www.struktuurivahendid.ee/public/Struktuurivahendite_rakenduskava_hindamine.pdf

Muudatusettepanekute paketi kujundamisel lähtuti:

- riigi eelarvestrateegiast ja selle aluseks olevatest arengukavadest;
- senisest RSKS's seatud eesmärkide poole pürgimise ulatusest (sh millistele valdkondadele oleks kokku lepitud eesmärkide saavutamiseks vajalik täiendavaid vahendeid suunata);
- ministriumide ettepanekutest;
- rakenduskavade hindamise tulemustest (vt täpsemalt punkti 4.1;) ning rakendusüksuste ja –asutuste seisukohtadest hindamises esitatud ettepanekute suhtes;
- 2010. aasta riigieelarve läbirääkimistel vahetatud informatsioonist;
- üldistest aluskriteeriumidest, mida tutvustati 2009. aasta augustis valitsuskabineti nõupidamisel, mis tulenevad Eesti arengu prioriteetidest lähiaastail ning struktuurivahendite spetsiifikast;
- fondide vahelise proportsiooni säilitamisest (tulenevalt struktuurivahendite kasutamise õigusraamistikust) ning fondide kasutusvõimalustest;
- asjaolust, et praeguses olukorras eurorahade varem kavandatud erinevalt kasutamine on eri laadi muudatuste korral võimalik erineva kiirusega – seega eelistati võimalusel muudatusettepanekuid, mis on ellu viidavad ilma rakenduskavades kavandatud rahastamisproportsioone muutmata.

Muudatusettepanekute kujundamine oli osa 2010. aasta riigieelarve koostamise ja läbirääkimise protsessist ning toimus paralleelselt ja kooskõlas käesoleva aruande koostamise protsessiga. Eraldi tähelepanu pöörati muudatustele, mida on struktuurivahendite kasutamisel võimalik teha olemasolevate rakenduskavade raames - muutes olemasolevate meetmete fookust, parandades nende koosmõju, või algatades ministriumide vahel koostöös uusi meetmeid olemasolevates prioriteetsetes suundades. Seejuures käsitleti rakenduskavade raames antavat toetust osana eelarvest laiemas kontekstis: toetusmahu suurendamise katteallikana käsitleti mitte ainult struktuurivahendite toetusmahtude vähendamist ning projektide odavnemisel vabaneva toetuse ümbersuunamist, vaid ka kõiki muid riigieelarvelisi vahendeid.

Muudatusettepanekute paketi keskmes on ettevõtluse ja tööturu kitsaskohtade lahendamine (millele ka käesolev strateegiline aruanne selgelt viitab): ettevõtluse ja ekspordi arendamisele, välisinvesteeringute juurdetoomisele ja teadus-arendusasutuste ning ettevõtete koostöö edendamisele suunatud toetusmahtude suurendamine, samuti tööturumeetmete toetusmahu suurendamine tööpuuduse leevendamiseks.

Muudatusettepanekute pakett arutati läbi valitsuskabineti nõupidamistel oktoobri- ja detsembrikuus; prioriteetsete suundade siseste muudatuste osas (millest valdav osa rakenduskavade ametlikku muutmist ei eelda) oldi ettepanekutega põhimõtteliselt päri ning need ettepanekud on ministriumide ja rakendusüksuste koostöös elluviimisel. Ettepanekuid struktuurivahendite toetusmahu ümbersuunamiseks on menetletud kahes osas. Detsembris viidi läbi inimressursi arendamise rakenduskava muudatuste heakskiitmiseks kirjalik menetlus ning elukeskkonna arendamise rakenduskava ja majanduskeskkonna arendamise rakenduskava seirekomisjonid, millel kiideti heaks nii varasematel seirekomisjonide nõupidamistel tutvustatud, prioriteetsete suundade toetusmahte mitte käsitlevad muudatusettepanekud kui ka osa ERF vahendite ümbersuunamise ettepanekutest. anti toetus elukeskkonna rakenduskava energiamajanduse suuna toetusmahu mõningasele vähendamisele, suurendamaks selle arvel ettevõtlus- ja transpordiprojektide toetusmahtu.

Ettepanekud täiendavalt suurendada ERF toetusmahtu ettevõtlusmeetmetele ning suurendada ESF toetusmahtu aktiivsetele tööturumeetmetele on kavas esitada rakenduskavade seirekomisjonidele 2010. aasta jaanuaris. Seirekomisjonide järgselt esitatakse kõigi kolme rakenduskava muudatusettepanekud koondatuna Vabariigi Valitsusele ning seejärel Euroopa Komisjonile.

4.3 Meetmed majanduse elavdamiseks sh struktuurivahendite rakendamise tõhustamiseks

Majanduskasvu aeglustumisele või majanduslangusele reageerib valitsuse eelarvepositsioon automaatsete fiskaalsete stabilisaatorite töö tulemusena nõrgenemisega. Lisaks on valitsusel võimalik eelarvepositsiooni mõjutada ka ühekordsete (*discretionary*) poliitikameetmetega ehk majandustsükli tasakaalustamiseks pakkuda omalt poolt täiendavat fiskaalpoliitilist stiimulit kulutuste suurendamise või maksude alandamise näol erasektori nõudluse nõrgenemise osaliseks kompenseerimiseks.

Pärast lühiajalist peamiselt kinnisvaraturu arengust põhjustatud majandusbuumi hakkas Eesti majanduskasv 2007. aasta algul sisenõudluse kohandumise tõttu oma tollaselt potentsiaaliüleselt tasemelt aeglaselt kahanema. 2008. aastaks oodati majanduskasvu langemist allapoole potentsiaalse SKP kasvu ning sellest tulenevalt positiivse SKP löhe kadumist. Valitsus reageeris sellele eelarvepoliitika nõrgendamisega ning 2008. aasta valitsussektori eelarve valmistati ette eelnevatest aastatest madalama ülejäägiga (1,3% SKPst võrreldes 2006–2007. aasta tegeliku *ca* 2½%ga). Majanduskasvu pikaajalise potentsiaali ja tööturuarengute toetamiseks nähti eelarves ette T&A kulutuste ja investeringute suurenemist ning tööjõumaksude alandamist.

2007. aasta sügisel algasid rahutud ajad maailma finantsturgudel, mis 2008. aastal viisid globaalse finants- ja majanduskriisini. Eesti majanduskasv aeglustus sellest tulenevalt oodatust rohkem ning pöördus 2008. aasta algul majanduslangusesse. Sügisene finantskriisi süvenemine ja maailmakaubanduse kokkukukkumine 2008. aasta viimases kvartalis viis Eesti majanduslanguse juba 10% lähedaseks ning 2008. aasta valitsussektori eelarvepuudujääk suurenes peaaegu 3%ni SKPst.

Arvestades EL asutamislepingus sätestatud piiri liikmesriikide eelarvedefitsiitidele ning Eesti valitsuse soovi täita EL ühiskraha euro kiireks kasutuselevõtuks vajalikud Maastrichti kriteeriumid, ei olnud rohkem ruumi valitsussektori eelarvepoliitika lõdvendamiseks. Leiti, et eelarvepuudujäägi ja võlataseme kontrollimine ning EL ühiskraha euro kasutuselevõtmine pakub rohkem kindlustunnet ja stabiliseerib majanduskeskkonda kui täiendav fiskaalstiimul. Nii Eesti kui ka teiste riikide kogemus näitas, et üldiselt suhtuti arenevate riikide suurenevatesse eelarvepuudujääkidesse karmimalt kui arenenud suurriikide puhul ning sellega kaasnenud riigireitingute langetamine ja riskipreemiate suurenemine raskendas majanduse olukorda.

Erinevalt paljudest teistest riikidest, kes otsustasid pakkuda aastatel 2009–2010 majanduse toetamiseks täiendavat fiskaalset stiimulit, polnud meil selleks enam ruumi, kuna Eesti majanduslangus algas teistest riikidest varem ning eelarvepoliitika lõdvendamise võimalused olid 2008. aasta lõpuks ammendunud. Sellest tulenevalt kujunes Eesti valitsuse edasiseks poliitikaks makromajanduskeskkonna toetamisel rakendada konsolideerimismeetmeid eelarve puudujäägi 3% piires hoidmiseks ja tegeleda peamiselt struktuursete meetmetega – kohendada eelarve struktuuri selliselt, et piiratud vahendite tingimustes vähendada valitsuse tegevus- jm jooksvaid kulutusi ning hoida investeringute kõrget taset. EL struktuurivahendite jõulisem kasutamine ja mahtude suurenemine võrreldes eelnevate aastatega pakkus samas ka kvantitatiivset fiskaalstiimulit läbi täiendava välisraha majandusse toomise. Samasuguse soovitus eelarvepoliitikaks sai Eesti valitsus ka Euroopa Komisjonilt ja Nõukogult, kes lähtudes *European Economic Recovery Plan*³

³ European Economic Recovery Plan, Brussels, 26.11.2008, COM(2008) 800 final, chapter 2.2. Budgetary Policy (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52008DC0800:EN:NOT>):

Restoring confidence will depend on Europe's ability to boost demand by making use of budgetary policy within the flexibility offered by the revised Stability and Growth Pact. ...

To maximise its impact, the **budgetary stimulus should take account of the starting positions of each Member State**. It is clear that not all Member States are in the same position. Those that took advantage of the good times to achieve more sustainable public finance positions and improve their competitive positions have more room for manoeuvre now. **For those Member States, in particular outside the euro area, which are facing significant external and internal imbalances, budgetary policy should essentially aim at correcting such imbalances.**

soovitasid Eesti Konvergenstiprogrammi hinnangus⁴ hoida valitsussektori eelarvepuudujääk allpool 3% SKPst.

Majanduse elavdamise meetmed on liigendatud kaheks– rahalised meetmed makromajanduskeskkonnas ja peamistes poliitikavaldkondades ning administratiivsed meetmed struktuurivahendite lihtsustamise eesmärgil. Allolevalt on punktides 1-3 käsitletud peamiste poliitikavaldkondade lõikes rahalisi meetmeid ja struktuurivahendite lihtsustamisega seotud meetmed on toodud punktis 4.

4.3.1 Makromajanduskeskkond

Seoses makromajanduse olukorra märkimisväärse muutusega on valitsuse fookus liikunud peamiselt **makromajanduse stabiilsuse suurendamisele suunatud meetmetele**, mis olid planeeritud juba 2008. aastal, kuid mis rakendati veidi kiiremini ja ulatuslikumalt:

- Valitsusasutuste tegevuskulude (personalikulud ja majandamiskulud) vähendamine 2008. aasta 17,4 miljardilt 15,6 miljardi kroonini 2009. aastal. 2010. aasta riigieelarves vähenevad tegevuskulud samasuguses suurusjärgus – ligikaudu 14,7 miljardi kroonini. Kahe aastaga on valitsus vähendanud keskvalitsuse tegevuskulusid 16%.
- Kogu valitsussektori finantsdistsipliini tagamiseks riigi sihtasutuste ja kohaliku omavalitsuse üksuste laenuvõtmise võimaluste piiramine. Lisaks on Riigikogule on esitatud uus kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seadus, millega kaasajastatakse nõuded kohaliku omavalitsuse üksuste finantsjuhtimisele;
- Ravikindlustuse süsteemi pikaajalise jätkusuutlikkuse parandamiseks töövõimetushüvitiste süsteemi muutmine töötajate ja tööandjate omavastutuse suurendamise suunas. Reformi käigus suurendati töötajate omavastutust ühelt päevalt kolmele päevale ning rakendati tööandja vastutus neljandast päevast kuni üheksanda päevani. Lisaks vähendati haigushüvitiste standardmäära 80%-lt 70%-le töötaja palgast ning hooldushüvitiste määra 100%-lt 80%-le.

Loetletud meetmed aitavad lühiajaliselt parandada valitsuse eelarvepositsiooni, kuid on ennekõike olulised pikaajalise fiskaalstabiilsuse tagamiseks.

Arvestades muutusi makromajanduskeskkonnas on **2009. aastal rakendatud täiendavaid meetmeid valitsussektori eelarvepositsiooni parandamiseks**, sh:

- 2009. aasta pensionikindlustuse kulude kasvu vähendamine aasta alguses kavandatud 14% asemel 5%ni;
- Töötukassa eelarvepositsiooni parandamiseks töötuskindlustuse hüvitiste saajate ringi laiendamise edasilükkamine ja määrade tõstmisest loobumine ning töötuskindlustusmaksete maksimummäära tõstmine 0,9 protsendilt 4,2 protsendini;
- Pensionikindlustuse teise samba sissemaksete ajutine peatamine kuni 2010. aasta lõpuni;
- Käibemaksumäära tõstmine 18%lt 20%ni alates 2009. aasta 1. juulist;
- Mootorikütuste aktsiisimäära tõstmine 10% võrra alates 2009. aasta 1. juulist;

⁴ Council opinion of 10 March 2009 on the Updated Convergence Programme of Estonia, 2008-2012 ([http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32009A0318\(02\):EN:NOT](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32009A0318(02):EN:NOT)): In view of the above assessment and also given the need to ensure sustainable convergence and a smooth participation in ERM II, Estonia is invited to: (i) **implement the consolidation of public finances in the short term, ensure keeping the general government deficit below 3 % of GDP and take necessary measures to underpin the consolidation in the medium term; ...**

- Sigarettide ja tubaka aktsiisimäära tõstmine alates 2010. aasta 1. jaanuarist 5% võrra ning 2011. aasta 1. jaanuarist 20% võrra;
- Alkoholi aktsiisimäära tõstmine 10% võrra alates 2010. aasta 1. jaanuarist;
- Maagaasi aktsiisimäära kahekordistamine;
- Keskkonnatasude määrade suurendamine alates 2010. aasta 1. jaanuarist;
- Kütuseaktsiisi tõstmine alates 1. jaanuarist 2010. Benssiini aktsiis tõuseb 6 228 kroonilt 6 615 kroonile 1000 liitri kohta, diiselmootori aktsiis tõuseb 5787 kroonilt 6148 kroonile 1000 liitri kohta, erimärgistatud kütuse aktsiis tõuseb 1 056 kroonilt 1736 kroonile 1000 liitri kohta;
- Elektriaktsiisi tõstmine 50 kroonilt 70 kroonile 1 MWh kohta alates 1. märtsist 2010;
- Tulumaksu määra vähendamise peatamine alates 1. jaanuarist 2010;
- Maksuvaba tulu tõstmise peatamine alates 1. jaanuarist 2010 ning;
- Esimese lapse täiendava maksuvaba tulu kaotamine alates 1. jaanuarist 2009, mille mõju avaldub 2010. aastale.

Kokku on 2009. aastal valitsussektori eelarvepositsiooni parandatud üle 9% võrreldes oodatava SKP mahuga. Ligikaudu 5% SKPst on vähendatud avaliku sektori kulutusi ning ligikaudu 4% ulatuses on valitsussektori eelarvepositsiooni parandatud tulude suurendamise läbi. Tulusid on suurendatud nii mittemaksuliste tulude suurendamise kui maksutõusude rakendamise läbi. **Maksutõusude rakendamisel on lähtutud valitsuse senisest poliitikast suurendada ennekõike tarbimise, loodusvarade kasutamise ja keskkonna saastamisemaksustamist.**

4.3.2 Ettevõtluskeskkond

Valitsuse pikemaajaline keskne eesmärk on endiselt **tootlikkuse tõus** ja sellega seonduvad väljakutsed majanduse struktuurimuutuse ning kõrgema lisandväärtusega tegevusaladele ja sektoritesse liikumise soodustamisel. Seetõttu on **pikemaajalise mõjuga teadus- ja arendustegevuste ning innovatsiooni poliitika meetmed** plaanis ellu viia juba varem planeeritud mahtudes:

- Teadus- ja arendusasutuste infrastruktuuri kaasajastamise meetmete rakendamine investeerimaks kõrghariduse ja teaduse hoonetesse 2,6 miljardit krooni ning teadus- ja arendusasutuste aparatuuri ning rahvusvahelistesse objektidesse 1,78 miljardit krooni;
- Kolme uue tehnoloogia arenduskeskuse (TAK) rahastamine 2009. aasta kevadel lisaks varasemale viiele, tõstes meetme kogumahu miljardile kroonile;
- Ettevõtjatele suunatud teadus- ja arendustegevuse projektide toetamise programm 1,08 miljardi krooni ulatuses ja tööstusettevõtete tehnoloogiainvesteeringute programm mahuga 0,6 miljardi krooni ning uue innovatsiooniosakute skeemi käivitamine, mille abil saavad ettevõtted tasuta TA asutusele tehtud töö eest;
- Teadlasmobiilsuse programmi „Mobilitas“ (kogumaht 0,3 miljardit krooni) abil prioriteetsetes valdkondades uurimisrühma loovate välismaa tippteadlaste ja karjääri jätkavate järeldoktorite toetamine Eesti teadus- ja arendusasutustesse tööle asumisel.

Siseturu nõudluse kokkutõmbumisel ja laenukasvu pidurdumisel on keskpikas perspektiivis kavas ettenähtud meetmetest kõige olulisemaks kujunenud **ettevõtete rahvusvahelistumisele ja välisinvesteeringutele suunatud meetmed**, mille elluviimine on alanud:

- Ettevõtete turundustoetuse sihtrühma laiendamine ka neile ettevõtetele, kes alles ekspordiga alustavad;
- Ekspordigarantiide limiidi suurendamine 1 miljardilt 3 miljardi kroonini, tõstes garantiide stabiilsust ja KredExi riskide võtmise võimet;
- Investorteeninduse päringute ja informatsiooni koondamine ning sidumine ettevõtja ühtse kontaktpunkti lahendusega;
- Eesti välisesindajate võrgustiku töö ümberkujundamine eksportööridele sobivate teenuste pakkumisel ning välisinvestorite kaasamisel sihtsektoritesse;
- Messidel osalemise ja ühisturundusürituste toetusmeetmete ning klastrite arendamise programmi avamine taotlemiseks, sh ettevõtlast edendavate harulitute ja esindusorganisatsioonide jaoks.

Reageerides majanduskeskkonna halvenemisele on **ettevõtetele suunatud toetusmeetmeid ajaliselt ettepoole toodud, suurendades nende rahalisi mahtusid just 2009 ja 2010. aastal**, mille läbi väljamakstavate toetuste maht aastatega 2006 ja 2007 võrreldes kahekordistub:

- Tööstusettevõtjate tehnoloogiainvesteeringute toetamine kogu programmi mahus (550 miljoni krooni) juba 2009. aasta juuliks, 2010. aasta lõpu asemel;
- Alustavatele ettevõtjatele antava toetuse maksimummäärade tõstmine üle kahe korra, sh starditoetus kuni 100 000 krooni ja kasvutoetus kuni 500 000 krooni ühe ettevõtja kohta;
- Euroopa Liidu toetatavate infrastruktuuriinvesteeringute kiirendamine (energiasääst kortermajades, veemajanduse ehitusprojektid, kutschariduse rajatised) 2008. aasta II poolel ja 2009. aasta alguses tehtud otsustega.

Arvestades muutusi makromajanduskeskkonnas on 2009. aastal rakendatud **täiendavad lühiajalised meetmeid ettevõtete kapitalile ligipääsu parandamiseks**, sh:

- Laenukäenduste limiidi suurendamine 800 miljonilt kroonilt 1,5 miljardi kroonini, vähendades miinimumsummasid ja erikontrolle;
- Ettevõtjatele pikaajalise laenuressursi pakkumine koostöös pankadega, spetsiifilistele kriteeriumitele vastavate projektide finantseerimiseks;
- Edupõhiste pangalaenule allutatud laenude eraldamine ettevõtjatele omafinantseeringuks ja laenu teenindusvõime tõstmiseks;
- Täiendava krediidiilini loomine pankadele, mis võimaldab riigi garantii abil soodsa intressiga (EIB) raha edasi laenata ettevõtetele.

Energiasektori pikaajalise **konkurentsivõime ja keskkonnasõbralikkuse** suurendamisel on majanduse elavdamisega otsene seos. Seetõttu on valitsus käivitanud mitmed meetmed mis suurendavad pikemas perspektiivis majanduse keskkonnasõbralikkust ning toetavad lühiajaliselt tööhõivet ehitussektoris⁵:

- Renoveerimislaenu ja laenukäenduse pakkumine korterelamutele energiakasutuse tõhustamiseks;
- Katlamajade ja kaugküttevõrgu investeeringutoetuste käivitamine;
- Investeeringutoetuste käivitamine bioenergia kasutamise laiendamiseks.

⁵ Põhjalikumalt on majanduse keskkonnasõbralikkust ja energiatõhusust suurendavad juba rakendatud ning tulevikus kavandatud meetmed ära toodud kava lisas 3 „Keskkonnasõbraliku majanduse edendamise kava“.

4.3.3 Haridus ja tööturg

Muutunud tööturu situatsioonis on suurenenud ootused riiklikule tööturupoliitikale ning tööturuteenuste kvaliteedile ja mahule. Nagu välja toodud ka EL Nõukogu elmise aasta soovitusel on Eesti suureks väljakutseks tööturuasutuste efektiivsuse suurendamine ja tööõiguse kaasajastamine. Selles osas viidi 2009. aasta jooksul lõpule kaks olulist reformi:

- **Töötukassa ja Tööturuameti ühendamine** maist 2009, millega koondati ühte asutusse nii aktiivsete kui passiivsete tööturuteenuste osutamine. Kuna uue ühendasutuse juhtorganitesse kuuluvad ka sotsialpartnerite esindajad on tööturuasutuste ühendamine loonud väga hea aluse tööturupoliitika senisest tulemuslikumaks rakendamiseks. Töötukassa on esimeste töökuude jooksul suurendanud analüütilist võimekust ning arendanud süsteemselt klienditeeninduse kompetentsi. Samuti on arendused keskendunud pakutavate teenuste kliendisõbralikkuse suurendamisele ja tööturuteenuste pakkumisele suuremale hulgale inimestele.
- **Uue töölepingu seaduse jõustumine** alates 1.juulist 2009. Uus tööõiguse regulatsioon lähtub turvalise paindlikkuse põhimõttest. Seaduse jõustumine toodi varasemalt plaanitud poole aasta võrra varasemaks, et paremini kaasa aidata tööturu kohandumisele muutunud majandusoludega. Töölepingu seaduse jõustumine on üks viimaste aastate olulisemaid tööturureforme, mis viib tööõiguse vastavuses kaasaegse tööturu vajadustega. Uus regulatsioon muutis senisest paindlikumaks koondamiste läbiviimise ning vähendas koondamiskulusid tööandja jaoks. Sellest hoolimata ei toonud seaduse jõustumine kaasa kardetud hüppelist koondamiste arvu kasvu ning võib eeldada, et paindlikum töötururegulatsioon aitab tulevikus majanduskasvu perioodil kaasa uute töökohtade tekkele.
- Seadusega sätestatud suurema tööturu paindlikkuse tasakaalustamiseks rakendati ka meetmeid tööhõive turvalisuse suurendamiseks. Selleks on oluliselt suurendatud tööturuteenuste ning täiend- ja ümberõppe mahtusid ja laiendatud aktiivsete tööturumeetmete sihtgruppi. Aktiivsetes tööturumeetmetes osalejate stipendiumi ja sõidutoetuse määrasid suurendatakse ning lihtsustatakse nende maksmise korda.

Inimeste valmidus ja motivatsioon enda teadmisi ja oskusi täiendada vastavalt ettevõtjate uuenenud vajadustele on üks olulisemaid tegureid uueks majanduse tõusutsükliks valmistumisel. Tööjõu oskuste tõstmiseks on loodud erinevaid meetmeid nii kõrg- kui kutsehariduse valdkonnas:

- Kõrghariduslike õppekavade kaasajastamine ja tööturu vajadustega vastavusse viimine ning varasema õpi- ja töökogemuse arvestamise põhimõtete juurutamine;
- Toetuste rakendamine õppeasutustele välismaagistrantide ja doktorantide Eestisse õppima asumise võimaldamiseks ning välisüliõpilaste õpingutejärgse Eestisse elama asumise ja siinse tööturuga seotuks jäämise soodustamine (eelkõige teadus- ja arendustöötajatena);
- DoRa programmi käivitamine kõrghariduse kvaliteedi ja konkurentsivõime tõstmiseks. Programmi raames toetatakse korralisele ametikohale valitavate õppejõudude palgakulusid 50% ulatuses. Välisõppejõud peavad alustama tegevust Eesti kõrgkoolides hiljemalt 2011. aastal;
- Kõrge kvalifikatsiooniga spetsialistide ettevalmistamine läbi Eesti magistrantide välisõpingute toetamise;
- Kutseõppeasutuste ja kõrgkoolide õppekeskkonna kaasaegse infrastruktuuri (õpperuumid, õppeotstarbeline sisseseade, ühiselamud) väljaarendamine;
- Koolivõrgu jätkusuutlikkuse ja efektiivsuse tõstmine gümnaasiumi astme ja põhikooli astme eraldamise kaudu. Valitsus on esitanud Rüügikogule vastavasisulise eelnõu, millega nähakse ette gümnaasiumi ja põhikooli astmete eraldamine alates 2012. aastast;

- Loodus- ja täppisteaduste populariseerimine tasemeõppes läbi reaali- ja loodusteaduste osakaalu tõstmise õppekavades, vastavate ainete pakkumise gümnaasiumides ja kutseõppeasutustes valikainena, uute õppemeetodite rakendamise ja õpikeskkonna mitmekesistamise, tehnika- ja looduse valdkonna huvikoolide õppekavade arenduse ning õppevahendite soetamise;
- Tööealistele täiskasvanutele suuremahuline tasuta täiend- ja ümberõppe pakkumine läbi kutseõppeasutuste, rakenduskõrgkoolide ja vabahariduslike koolituskeskuste.

Lisaks majanduskasvu- ja tööhõivetegevuskavas 2008-2011 planeeritud tegevustele on **täiendavalt rakendatud täiend- ja ümberõppe kättesaadavust parandavaid meetmeid:**

- Isikustatud koolituskaartide süsteemi rakendamine tööturukoolituse täiendava võimalusena. Võimaldamaks töötutele kiiresti ja individuaalsetest vajadustest lähtuvat täiendkoolitust on alates septembrist 2009 käivitatud isikustatud koolituskaartide süsteem. Koolituskaart on personaalne ja võimaldab töötul osaleda kuni 15000 krooni maksval erialasel täiendkoolitusel;
- Koolitusosakute skeemi rakendamine väikeettevõtetele, mille eesmärk on tõsta ettevõtete töötajate ja juhtide tööalaste teadmiste ja oskuste taset;
- Tööturuteenuste kättesaadavuse suurendamiseks on vähendatud tööturukoolituse tellimiseks kuluvat aega, mis võimaldab kiirendada töötute koolitusele suunamist.

4.3.4 Struktuurivahendite rakendussüsteemi lihtsustamine

Struktuurivahendite kasutamisel on toimunud mitmeid muudatusi. Euroopa Liidu tasandil on muudetud kulude hüvitamise põhimõtteid. Pikas perspektiivis on tegu väga olulise muudatusega, sest iga kulu ei pea dokumentide abil tõendama. See tähendab, et väheneb aruandluse, kontrolli ja kuludokumentide säilitamise kohustusega kaasnev koormus. Nii toetuse saaja kui riik saavad vabastada ressursse tegelemaks projekti sisulise elluviimisega ning pöörata põhitähelepanu raha efektiivsele kasutamisele. Uued põhimõtted on sisse viidud Eesti seadusandlusesse suvel 2009. aastal ning mõningates meetmetes on neid osaliselt ka juba kasutusele võetud. Siiski tuleb märkida, et teatud lihtsustatud kulude hüvitamise viiside rakendamine, tuginedes Euroopa Komisjoni juhiste, on osutumas hoopis keerulisemaks kui seni kasutusel olev süsteem.

Toetuse saajate jaoks projektide rakendamise lihtsustamiseks on 2009. a jooksul siseriiklikult ette võetud mitmeid meetmeid. Nii on paljudes toetusvaldkondades lihtsustatud taotlemise korda ja lühendatud erinevaid menetlustähtaegu (nt taotluste hindamisel, väljamaksetaotluste menetlemisel jms). Seda toetab korraldusasutuse poolne elektroonilise taotlemise ja väljamaksetaotluste menetluse süsteemi arendamine, mis põhineb administratsiooni jaoks kasutusel oleval struktuurivahendite operatsioonisüsteemil. Antud arendus ühtlustab põhiosas taotlustele ja väljamaksetaotlustele esitatavad nõuded, mis praegusel hetkel on rakendusüksuste osas üsna erinevad. Elektrooniline taotluste esitamise moodul käivitus 2009. a III kvartalis ning alustatud on väljamaksetaotluste mooduli analüüsi ja arendamisega, mis peaks valmima orienteeruvalt 2010. a III kvartalis.

Tulenevalt Nõukogu määruse (EÜ) nr 1083/2006 menetluses olevatest muudatustest on muutumas peatselt ka vara säilitamisega seotud reegleid, mis toetuse saajate jaoks tähendab suuremat selgust oma kohustuste osas ning vähendab osaliselt ka varade säilitamise perioodi.

Riigikogu kiitis 10. juunil 2009 heaks struktuuritoetuse seaduse muudatused, mille peamiseks eesmärgiks on võimaldada toetuse saajatele paindlikemaid väljamakseviise sh ulatuslikumaid ettemakseid, et kulusid ei peaks omavahenditest täies mahus ära tegema enne toetuse laekumist. Eeskätt tulenes vajadus sellisteks muudatusteks asjaolust, et seonduvalt finantskriisiga muutus pangalaenude saamine projektide lühiajaliseks rahastamiseks oluliselt varasemast raskemaks.

Põhjalikum käsitus struktuurivahenditest teostavate meetmete osas majanduse elavdamiseks on toodud lisas D.

4.4 Läänemere strateegia rakendamine

2008-2009. aastal koostati Läänemere-äärsete riikide ning arvukate huvirühmade aktiivsel kaasalöömisel Euroopa Liidu Läänemere strateegia. 2009. aastal juunis tutvustati strateegia ja selle tegevuskava eelnõu Euroopa Ülemkogule ning 2009. aasta oktoobris kiitis Ülemkogu need heaks. Strateegia ning tegevuskava koostamise ja elluviimise koordineerimiseks moodustati Eestis 2008.a algul ministeeriumidevaheline tööühm. Selles tööühmas on 2009. aasta kevadel-suvel arutatud Läänemere strateegia eesmärkide saavutamise tarvis eeldatavasti olulist panust andvate meetmete ja projektide (sh EL struktuurivahenditest rahastatavate meetmete määratlemise kriteeriumid, S-projektide) määratlemise põhimõtted ning visandamisel on vastavate projektide Samuti on valmistatud ette poliitikavaldkonna nr 6 koordinaatori rolli täitmise töökorraldus.

EL struktuurivahenditest rahastatavatest meetmetest on arvestatav mõju Läänemere strateegia eesmärkide saavutamisse eeldatavasti veeinfrastruktuuri arendamise meetmel (arvestades Eesti asendit Läänemere valgalas), keskkonnajärelevalve meetmel (eriti mereseisundit mõjutavate projektide osas), riikide teadus- ja arendusasutuste, teadlaste või ettevõtete vahelise koostööle ja klastrite arendamisele suunatud meetmetel, uute eksporditurgede leidmisele suunatud meetmetel, EL eri osade ühendvõimaluste parandamise osas ka transpordimeetmel. Konkreetsem strateegia eesmärkide saavutamisse panustavate, erinevatest allikatest rahastatavate meetmete-projektide määratlemine on riigisiselt veel ees.

4.5 Üldine hinnang rakendamisele ja edasine tegevuskava lähtuvalt strateegilistest prioriteetidest

Hinnang hetkeolukorrale on järgmine:

- RSKS seatud eesmärkide täitmine sh Lissaboni strateegiliste eesmärkide on üldjoontes olnud plaanipärane. Strateegias seatud strateegilised prioriteedid on jätkuvalt asjakohased ka tänastes majandusoludes, mõningate valdkondade prioriteetsus, näiteks tööhõive, tootlikkus, teadmispõhisus, eksport on aga majanduskriisist tulenevate mõjude tõttu tugevamalt esile kerkinud.
- Struktuurivahendite kasutamist ja rakendamist programmiperioodi 2007-2013 esimesel kolmel aastal võib pidada üsna edukaks. 2009. aasta novembrikuu lõpu seisuga on kulukohustustega kaetud üle poole (56%) Eestile eraldatud perioodi vahenditest (3,4 miljardit eurost) ja väljamakseid on tehtud 11,2% ehk 382 miljonit eurot.
- Kui perioodi esimesel kahel aastal oli perioodi struktuuritoetuse kasutamine enamjaolt käivitamisel, siis 2009. aastal on kasutustempo ning väljamaksete maht oluliselt tõusnud. Võrreldes 2008. aasta lõpuga on novembri lõpuks võetud kohustused suurenenud ligi 5 korda ja väljamaksed üle 9 korra. Finantstabelid rakenduskavade, Lissaboni sekkumisvaldkondade ja fondide lõikes on toodud lisades F, G ja H.
- Tagasihoidlikud väljamaksed programmiperioodi algusaastatel on ühelt poolt seatud käesoleva perioodi ja 2004-2006 programmiperioodi paralleelse rakendamisega, teiselt poolt oli 2007-2013 programmiperioodi ettevalmistamine aeganõudev protsess seetõttu, et planeeriti mahukaid struktuurseid reforme, mille elluviimine pidi olema läbimõeldud ning hoolikalt ettevalmistatud. Pika ettevalmistusperioodi tõttu on struktuurivahendite rakendamise mõju, tulemusi ja väljundeid veel vara hinnata ning tänased indikaatorite saavutustasemed on seega ka küllaltki tagasihoidlikud. Oluline on muuhulgas silmas pidada ka seda, et RSKS-s seatud indikaatorite saavutustasemed on väga tugevalt mõjutatud majanduskriisist tulenevast SKP järsust langusest.
- Struktuurivahenditest on saanud üks tähtsamatest majanduse elavdamise instrumentidest, sest struktuurivahendite ulatuslikum kasutamine majandussurutise ajal ei mõjuta valitsussektori eelarvepositsiooni negatiivselt, vaid vastupidi – võimaldab luua töökohti, suurendab maksude

laekumist, ettevõtjate käivet jne. Seetõttu on üheks olulisemaks majanduse elavdamise meetmeks vahendite kasutamise kiirendamine aastatesse 2009-2011. See on otstarbekas ka vältimaks viivitusi 2014+ programmiperioodi käivitamisel ja administratsiooni ülekoormust kahe perioodi vahendite samaaegse kasutamise korraldamisel.

- Alates 2009. aasta algusest on struktuurivahendite kasutussüsteemi lihtsustatud nii rakendajate kui toetuse saajate jaoks, eesmärgiga suunata 2009. ja 2010. aastal majandusse sihipäraselt võimalikult palju Euroopa Liidu toetusi.
- Erinevate meetmete abil (põhjalikum ülevaade neist on toodud lisas D) oleme suurendanud nii struktuuritoetuse kasutamise korraldajate kui ka toetuse saajate suutlikkust viia projekte ellu võimalikult lihtsalt ja kiirelt.
- Majanduslangusel on ka positiivseid tagajärgi. Hinnataseme odavnemine on viinud olukorrani, kus paljud projektid on võimalik ellu viia oluliselt väiksema toetusmahuga, kui oli algselt eeldatud. Seetõttu on võimalik anda toetust enamatele toetuse saajatele ning saavutada struktuurivahendite eeldatust suurem mõju majandusele tervikuna.
- Lähitulevikus kavatsime pöörata tähelepanu eeskätt suurtele investeringuprojektidele ning valdkondadele, mille rakendamine on olnud programmiperioodi algusest kõige aeglasem ja probleemsem. Rakendamise peamiseks kitsaskohtadeks on 2009. aasta lõpu seisuga keskkonnavaldkonna meetmed ning haridus- ja teadus-arendusvaldkonna programmide elluviimine.
- Lähiperspektiivis on 2010. aastal kavas jätkata rakenduskavade muutmise protsessiga, esitades Euroopa Komisjonile muudatusettepanekud, mis võimaldavad struktuurivahendite kohaseimat kasutamist muutunud majandusoludes.
- **Pikaajalises perspektiivis on eeskätt oluline, et projektid, mis on heaks kiidetud, viidaks ellu võimalikult kiiresti ning tulemuslikult. Seetõttu on võtmetähtsusega nii seire tugevdamine kui toetuse saajate ulatuslik nõustamine ja toetamine rakendamise protsessi vältel; samuti ka projektivaliku kriteeriumide ülevaatamine (sh projektide jätkusuutlikkuse tagamiseks) ja kohendamine muutunud majandusoludele vastavaks, mille teostamiseks sõlmitakse 2010. aasta alguses hindamisleping. Hindamise tulemused selguvad 2010. aasta suve algul, mille järgselt algatatakse vajadusel meetme määruste ja rakendusüksuste protseduuride muutmise protsess.**
- Jätkuvalt käsitletakse ka edaspidi struktuurivahendeid ühe osana kõigist riigi eelarvelistest vahenditest – see võimaldab kasutada ressursse võimalikult efektiivselt ja loob parimad eeldused seatud eesmärkide saavutamiseks varasemast oluliselt kasinamates eelarvelistes tingimustes.

5. TERRITORIAALSE KOOSTÖÖPROGRAMMIDE RAKENDAMINE

1. Programmide rakendamise hetkeseis: peamised toetatud prioriteedid, kõige edukamad meetmed, üldine hinnang programmide tulemuslikkusele.

Eesti osaleb kahes Euroopa Liidu (EL) siseses piiriülese koostöö programmis (Eesti-Läti programm ja Kesk-Läänemere programm), ühes riikidevahelise koostöö programmis (Läänemere piirkonna programm), ühes piirkondadevahelises koostööprogrammis (INTERREG IVC) ja kolmes võrgustikuprogrammis (Urbact II, Interact II ja ESPON).

Läänemere piirkonna programm

Läänemere piirkonna programmi peamine eesmärk on soodustada jätkusuutliku, konkurentsivõimelise ja territoriaalselt ühtse Läänemere piirkonna arengut erinevate potentsiaalide piiriülese ühendamise teel. Euroopa Regionaalarengu Fond (ERF) rahastab programmi kogusummas 208 034 499 EUR; Euroopa Naabus- ja Partnerlusinstrumendi (ENPI) panus on 2 260 800 EUR; ning Norra valitsuse panus on 12 040 000 EUR + projektide kaasrahastamine. Seni on programmilt heakskiidu saanud 46 projekti, nendest 34 projektil on partnerid Eestist. Olemasolevatest ERFi rahalistest vahenditest on projektidele määratud 115,9 miljonit eurot, sh 8 615 246 EUR Eesti partneritele. 79,6 miljonit eurot ERFi vahenditest on veel saadaval järgmisteks voorudeks, millele lisanduvad Norra vahendid summas 2,2 miljonit eurot ning ENPI vahendid summas 18 miljonit eurot.

Programmi indikaatorite täitmine on plaanipärane või isegi ületab ootusi. Heakskiidetud projektid täidavad kõigi prioriteetsete suundade indikaatoreid üpris rahuldavalt. Igal prioriteetsel suunal on piiratud hulk indikaatoreid, mis on alatäidetud. Prioriteetsel suunal 4 „Atraktiivsed ja konkurentsivõimelised linnad ja regioonid” (13 heaks kiidetud projekti) on suurem hulk tegevusi ellu viidud ning enamik antud suunal saada olevatest vahenditest on projektidele määratud. See prioriteetne suund suletakse pärast kolmandat konkursikutset.

Kohustused, mis tulenevad prioriteetsest suunast 1 „Uuenduslikkuse soodustamine” (16 heaks kiidetud projekti) ja prioriteetsest suunast 3 „Läänemeri kui ühine ressurss” (11 heaks kiidetud projekti), on täidetud rahuldavalt. Mõlemal prioriteetsel suunal oodatakse siiani kõikides toetussuundades projekte ning mõned eesmärgid on alatäidetud. Kõige vähem on vahendeid pühendatud prioriteetsele suunale 2 „Sised ja välised ühendused” (6 heaks kiidetud projekti), mis tähendab, et enam kui pool prioriteedi 2 vahenditest on siiani kasutamata. Samas on programmis planeeritud veel vähemalt kaks taotlusvoorut, mistõttu võib antud prioriteedi täitmist lugeda õigeaegseks. Üldiselt võib öelda, et programmi rakendamine ja selle eesmärkide täitmine on heas seisus.

46 heakskiidetud projektist 6 on valitud programmi strateegilisteks projektideks. Strateegilistest projektidest 3 kuuluvad prioriteetsesse suunda 3 „Läänemeri kui ühine ressurss”, kõikide teiste prioriteetide puhul on strateegiliseks nimetatud üks programm.

Eesti – Läti programm

Programmi üldine eesmärk on edendada programmipiirkonna säästvat arengut ja majanduslikku konkurentsivõimet läbi integreeritud piiriülese lähenemise majanduslikule, sotsiaalsele ja keskkondlikule arengule viisil, mis kaasaks kohalikke elanikke ja kogukondi ning tooks neile kasu. ERF on programmi rahastanud kogusummas 51 083 917 EUR + projektide kaasrahastamine.

Siiani on programmi heakskiidu saanud 28 projekti. Saadaolevatest ERFi vahenditest on projektidesse suunatud 23,4 miljonit eurot, sh 11,6 miljonit eurot Eesti partneritele. Eesti – Läti programmis on ära kasutatud ligikaudu 65% projektideks kasutada olevatest rahalistest vahenditest. Järgmisteks kutseteks on veel alles 12,6 miljonit eurot ERFi vahendeid. Programmi indikaatorite täitmine on ebahühtlane. 20 programmi indikaatorist on 10 täidetud vähem kui 50% ulatuses. Samas on 5 indikaatorit täidetud täies

ulatuses. Igal prioriteetsel suunal leidub indikaatoreid, mis on täidetud vähem kui 50%, ent vähemalt üks indikaator, mis on täidetud täies ulatuses.

Prioriteetsel suunal 1 „Programmi abikõlbuliku piirkonna suurem omavaheline sidusus” on ära kasutatud 62% vahenditest (7 heaks kiidetud projekti) ning indikaatorite keskmine täitmise tase on 81%.

Prioriteetsel suunal 2 „Programmi abikõlbuliku piirkonna konkurentsivõime tõstmine” on ära kasutatud 67% vahenditest (10 heaks kiidetud projekti) ning indikaatorite keskmine täitmise tase on 64%.

Prioriteetsel suunal 3 „Aktiivsed, integreeritud ja jätkusuutlikud kogukonnad” on ära kasutatud 70% vahenditest (11 heaks kiidetud projekti) ning indikaatorite keskmine täitmise tase on 123%.

Temaatilisel jagunevad kasutatud vahendid erinevate valdkondade vahel järgmiselt: 29% transpordi infrastruktuurile; 28% turismi arendamisele; 19% ühiste ressursside haldamisele ning avalike teenuste arendamisele; 13% ettevõtluse arendamisele; 11% kogukondlikele tegevustele.

Vahendite kasutamise suurest ulatusest hoolimata on programmi käivitamine olnud aeglane, eriti seoses kulutuste tegemisega, mis tuleneb peamiselt projekti partnerite keerulisest eelarveseisust. Prioriteetsel suundadel 1 ja 2 on programmis ette nähtud ERFi vahendid erasektori partneritele, ent siiani on rahastamiseks sobivaks tunnustatud kõigest kaks erasektorit kaasavat projekti. Programm organiseerib suunatud teabepäevi eraettevõtjatest partnerite programmi kaasamiseks.

Kesk-Läänemere INTERREG IV A programmi sihiks on suurendada piiriülest koostööd Kesk-Läänemere piirkonnas. Euroopa Regionaalarengu Fondist jagatakse osalevate piirkondade, so Eesti, Soome (sh Ahvenamaa saarestik), Läti ja Rootsi projektidele välja kokku 96 miljonit eurot. Kõik projektid peavad kaasama partnereid vähemalt kahest eelmainitud riigist. Programm koosneb üldisest Kesk-Läänemere programmist (Central Baltic, CB), Lõuna-Soome – Eesti allprogrammist (South-Finland – Estonia, SFE) ning saarestike ja saarte allprogrammist (Archipelago and Islands, AI).

Nende kolme programmi ühised prioriteedid on:

turvaline ja tervislik elukeskkond,
majanduslikult konkurentsivõimeline ja innovatiivne regioon,
atraktiivsed ja dünaamilised kogukonnad.

Hetkel on heakskiidu saanud kokku 46 projekti (21 SFE, 18 CB ja 7 AI projekti), millest 41 projektile on Eesti partnerid (21 SFE, 4 AI ja 16 CB projekti) ja millele on kokku määratud 34,7 miljonit eurot ERFi vahendeid (SFE 15,03 mln eurot, CB 14,39 mln eurot, AI 5,3 mln eurot), sh 10 378 948 eurot Eesti partneritele, mis on 63,84% ERFi allesjäänud vahenditest.

Lähtuvalt esimeses voorus heakskiidetud projektidest ei ole üldjuhul indikaatorite täitmisega probleeme – suurem osa neist, mõningate üksikute eranditega, on täidetud. Kuna projekte on alles hakatud ellu viima, saab indikaatorite kohta täpsemat teavet alles projektide rakendamise käigus.

Lõuna-Soome – Eesti allprogramm

Lõuna-Soome – Eesti allprogrammis on kokku 21 heakskiidetud projekti summas 15,03 miljonit eurot ERFi vahendeid. Sektoreid vaadates on kõige aktiivsem olnud keskkonnasektor 8 projektiga summas 5,94 miljonit eurot ERFi vahendeid esimese prioriteedi „Turvaline ja tervislik elukeskkond” all. Kolmandal prioriteetsel suunal „Atraktiivsed ja dünaamilised kogukonnad” on 7 heakskiidetud projekti summas 5,28 miljonit eurot ning teisel prioriteetsel suunal „Majanduslikult konkurentsivõimeline ja innovatiivne regioon” on 6 heakskiidetud projekti summas 3,81 miljonit eurot.

Kesk-Läänemere programm

Kesk-Läänemere programmis on kokku 18 heakskiidetud projekti 14,39 miljoni euro ERFi vahendite ulatuses. Teise prioriteedi „Majanduslikult konkurentsivõimeline ja innovatiivne regioon” all on 7 projekti summas 5,91 miljonit eurot, kolmanda prioriteedi „Atraktiivsed ja dünaamilised kogukonnad” all on 6

projekti summas 3,26 miljonit eurot ning esimese prioriteedi „Turvaline ja tervislik elukeskkond” all on 5 projekti summas 5,21 miljonit eurot.

Saarestike ja saarte alaprogramm

Saarestike ja saarte alaprogrammis on kokku 8 heakskiidetud projekti 5,3 miljoni euro ERFi vahendite ulatuses. Esimese prioriteedi „Turvaline ja tervislik elukeskkond” all on 3 heakskiidetud projekti (summas 2,6 miljonit eurot) ja teise prioriteedi „Majanduslikult konkurentsivõimeline ja innovatiivne regioon” all on samuti 3 projekti (summas 2,3 miljonit eurot). Kolmanda prioriteedi „Atraktiivsed ja dünaamilised kogukonnad” all on 2 heakskiidetud projekti summas 0,4 miljonit eurot.

Kolmas taotluste esitamise voor suleti 15. oktoobril. Ühine tehniline sekretariaat (Joint Technical Secretariat, JTS) võttis vastu 38 projektitaotlust summas 40,5 miljonit eurot; rahastamisotsuse langetavad juhtkomiteed 2010. a märtsis ja aprillis. 2010. a mais ja novembris toimub veel kaks taotluste esitamise vooru.

2. Koostöö mõõtme integreerimine riikliku või piirkondliku poliitika kujundamisse ja elluviimisse. Siia alla kuulub see, kuidas Läänemere strateegia ja selle rahvusvaheline mõõde mõjutavad poliitikat ja kuidas koostööprogrammid saavutavad strateegias kokku lepitud eesmärgid.

Eesti regionaalarengu strateegias 2005–2015 on mainitud Eesti sidemete tugevdamist piiriüleste piirkondadega ja ülejäänud Euroopaga kui üht riikliku regionaalpoliitika alleesmärkidest. Nimetatud eesmärk on suunatud Eesti väiksusest tulenevate negatiivsete mõjude vähendamisele. Eesmärgi saavutamiseks on vaja:

parandada suhtlust Eesti ja ülejäänud Euroopa vahel ning soodustada piiriülest koostööd erinevate piirkondade vahel.

Piiriülese koostöö eesmärgid ja -meetmed sisalduvad pea kõikides piirkondlikes (maakonna arengukavad) ja kohalikes arengukavades. Kuigi EL territoriaalset koostööd (eesmärk 3) otsesõnu ei mainita, sisaldub rahvusvahelise koostöö mõõde mitmetes riiklikes strateegiates, millega on arvestatud ka Eesti prioriteetide ettevalmistamisel 3. eesmärgi rakenduskavade jaoks ning Eesti partnereid kaasavate projektide prioriseerimisel enne seirekomisjonide koosolekuid. Eesti Transpordi arengukava 2006–2013 sisaldab rahvusvahelise tähtsusega meetmeid, Infoühiskonna arengukava 2007–2013 näeb info- ja kommunikatsioonitehnoloogia sektori ettevõtetele ette toetusi osalemiseks EL ja rahvusvahelistes koostööprogrammides, Riiklikus turismi arengukavas 2007–2013 rõhutatakse koostöö olulisust rahvusvaheliste turismiorganisatsioonidega, Eesti majanduse arengukava 2007–2013 sisaldab rahvusvahelistumise, piiriülese koostöö ja Euroopa võrgustikes osalemise toetamise põhimõtteid, mida mainitakse läbiva mõttena ka Eesti teadus-arendustegevuse ja innovatsioonistrateegias 2007–2013. 2008. aasta juunis esitletud raporti „Eesti ja Soome koostöövõimalused” alusel leppisid Eesti ja Soome peaministrid sama aasta detsembris kokku vastavate riikide vaheliste strateegiliste koostöösidemete tugevdamises peamiselt kolmes prioriteetses valdkonnas: info- ja kommunikatsioonitehnoloogia, inimeste ja teadmiste liikumise soodustamine ning atraktiivne ja turvaline ettevõtluskeskkond.

Seosed Läänemere strateegiaga:

Läänemere piirkonna programmis hindas ühine tehniline sekretariaat projektikavandite seotust Läänemere strateegiaga ja selle tegevuskavaga. Sekretariaat hindas võimalikke seoseid teise kavandite esitamise vooru ajal (19.01-31.03.2009) ning projektide koostajad ise seoseid välja ei toonud. Teave võimalike seoste kohta edastati otsuste langetamise ajal seirekomisjonile. Esile toodi sidemed prioriteetsete suundade või esindusprojektidega. 22-st teises voorus seirekomisjoni heakskiidu saanud projektist 14 puhul leiti, et need on seotud esindusprojektide või tegevuskavas nimetatud meetmetega või annavad eeltoodusse oma panuse. Teises voorus heakskiidu teeninud projekt AGORA 2.0 on tegevuskavas mainitud projekti AGORA järelprojekt turismi valdkonnas. Lisaks leiti veel kahe projekti puhul, et need seonduvad tegevuskava prioriteetsete valdkondade või esindusprojektidega, ent kindlat seost välja ei toodud.

Pärast komisjonilt juhise saamist on programmis astunud mitmeid samme, et EL Läänemere piirkonna strateegiaga programmiga tugevamini lõimida. Kolmas voor (4. jaanuar – 22. märts 2010) on selgelt seotud strateegiaga, muuhulgas on lisandunud üks kvaliteedinäitaja esindusprojektidele ja teistele strateegiaga seotud projektidele ning nimetatud projektid on eeliseisundis, kui need on piisavalt kvaliteetsed ja vastavad programmi prioriteetsetele suundadele. Strateegiaga seotud projektide prioriseerimine lisatakse hindamisel kvaliteedinäitajate hulka, mida seirekomisjon kasutab strateegiliste projektide valikukriteeriumitena. See on taotlejatele selgeks signaaliks, et nad peaksid keskenduma sidemete süvendamisele strateegiaga. Eriti julgustatakse rahastamist taotleva lipuprojektidele (flagship projects). Kõik rahastamist taotlevad strateegia lipuprojektid peavad esitama kinnituskirja vastutavalt prioriteetse valdkonna koordinaatorilt.

Kesk-Läänemere INTERREG IV A programmis on korraldusasutus märkinud järgmised 15 heakskiidetud projekti projektidena, mis otseselt toetavad Läänemere strateegia prioriteetide elluviimist (strateegia prioriteetide kaupa):

1. prioriteet „Muuta Läänemere piirkond keskkonnaalasel jätkusuutlikuks alaks”: projektid COBWEB, CULTURAL HERITAGE, MINWA, ENSACO OILSPILL.
2. prioriteet „Muuta Läänemere piirkond jõukaks alaks”: projektid SMEDGE, ENTERPRISING SELF, INTO PRACTISE, BASAAR, PRO-FIT.
3. prioriteet „Muuta Läänemere piirkond ligipääsetavaks ja atraktiivseks alaks”: projektid „Muusika kõigile”, EUNECBAS, FIR, GEOISLANDS, LEMON.
4. prioriteet „Muuta Läänemere piirkond tervislikuks ja turvaliseks alaks”: projektid ENSACO OILSPILL ja VOMARE (lipuprojekt).

Kesk-Läänemere programmi seirekomisjon on arutanud Läänemere regiooni strateegia mõju programmile ning programmi rolli strateegia rakendamisel. Nimetatud küsimus on hetkel kirjalikul vormistamisel ja selle kinnitamise tähtaeg on 16. detsember 2009. a. Kõigi kolme (ala-)programmi taotlusvormidele lisatakse täitmiseks veel üks lahter. Taotlejatel palutakse kirjutada, kas ja kuidas nende projekt strateegiat toetab. Antud lisalahtrisse sisestatud teavet kasutab JTS osana tavapärasest projektitaotluste kvaliteedi hindamisest ning seda võetakse arvesse seirekomisjonidele rahastamisotsuse langetamiseks esitatavates hindamisaruannetes. Kuna aga tegemist ei ole valikukriteeriumiga, ei tohi strateegiaga mittevastavuses olemine olla projekti tagasilükkamise põhjuseks seni, kuni projekt on kooskõlas programmi eesmärkidega.

Ainult Kesk-Läänemere programmis (mitte saarestike ja saarte alaprogrammis või Lõuna-Soome ja Eesti alaprogrammis) osalejad, kes leiavad, et nende projekt on lipuprojekt (või osa sellest), peavad esitama soovituskirja selle prioriteetse valdkonna koordinaatorilt, kuhu esindusprojekt kuulub. Programm toetub siinkohal prioriteetsete valdkondade koordinaatorite väljastatavatele soovituskirjadele. Projektitaotluse tavapärase kvaliteedihinnangu, esitatud teabe ja soovituskirja alusel toob JTS lipuprojektid (või nende osaks olevad projektid) esile rahastamisotsuse ettepanekus, mis esitatakse seirekomisjonile, et viimatimainitu saaks valida välja kvaliteetsed ja strateegiat toetavad projektid, kui on vaja otsustada võrdväärselt kvalifitseeruvate projektide vahel.

Eesti-Läti programmis ei ole astunud konkreetseid samme Läänemere strateegia programmi lõimimiseks. Viimasel seirekomisjoni koosolekul 11.-13. novembril Riias tõstatas komisjon mainitud küsimuse. Lepiti kokku, et programmi korraldusasutus hindab komisjoni juhise alusel, kuidas strateegiat saaks programmi integreerida, ning esitab oma ettepaneku arutamiseks ja otsustamiseks järgmisel seirekomisjoni koosolekul 2010. a juunis. Meie üldine arvamus on, et kuna programm on piiratud kohaliku ulatusega (programmi eesmärk on toetada sotsiaalmajanduslikku arengut Eesti ja Läti piirialadel), katab väikest geograafilist ala ega hõlma rahvusvahelise tähtsusega tegevusi (mis peaks olema kõigi strateegia tegevuskavas sisalduvate tegevuste tuumaks), ei peaks programm olema otseselt Läänemere strateegia elluviimisega seotud.

3. Näiteid headest projektidest, millel on elanike majanduslikule või sotsiaalsele olukorrale teatavates valdkondades (majandusareng, tervishoid, transport, keskkond jne) positiivne mõju; näiteid meetmetest või kogemuste ja oskusteabe vahetamisest, mis mõjutavad piirkondlikku või kohalikku poliitikat ja ettevõtmisi;

näiteid koostööprojektidest lähenemisprogrammide raames (vastavalt nõukogu määruse nr 1083/2006 artikli 37 lõike 6 punktile b); poliitiliste kokkulepete allkirjastamine ja/või Euroopa territoriaalse koostöö rühmituste (ETKR) loomine ja kasutamine koostööprogrammidega seoses.

Näiteid headest projektidest Läänemere piirkonna programmi raames

Projekt „Läänemere piirkonna töötajate võrgustik” (The Baltic Sea Labour Network, BSLN), Euroopa piirkondadevahelise tööjõupoliitika parandamise mudel.

Selleks, et muuta Läänemere regioon atraktiivseks piirkonnaks nii investeerimiseks, töötamiseks kui elamiseks, jõudsid tööturu küsimustega tegelevad osalejad järeldusele, et Läänemere piirkonnas eksisteerival piirkondadevahelisel tööturul on suurem potentsiaal kui hetkel kasutusel. Piirkondadevahelise tööturuga tegelevad siseriiklikus tööjõupoliitikas osalejad ja huvigrupid, mis on rahvusvahelisel tasandil ebapiisavalt organiseeritud. Lissaboni strateegia rakendamiseks – majanduskasvu tugevdamiseks, töökohtade arvu ja konkurentsivõime tõstmiseks – kui ka Göteborgi agenda elluviimiseks, mis keskendub säästvate arengule, on Baltimaadel vaja ühiseid strateegiaid Baltikumi tööturu korraldamiseks. Läänemere piirkonna ülemaailmse konkurentsivõime tagamiseks tulevikus on olulised uuenduslikud tööturu kontseptsioonid ja lahendused koos innovatiivsete toodete ja teenustega.

Seega on projekti eesmärk parandada Läänemere piirkonna ühtse tööturu haldamist ja ühtlustamist ühiste rahvusvaheliste strateegiate alusel. Eriti võetakse arvesse demograafilisi muutusi ja migratsiooniprotsesse. BSLNi meetmed keskenduvad asjaomaste osalejate usaldusväärse ja tõhusa rahvusvahelise võrgustiku struktuuri väljakujundamisele, edendamisele ja jätkusuutlikule rakendamisele, et parandada sotsiaalmajanduslikku ja piirkondlikku ühtsust. Tehes koostööd Läänemere piirkonna ja kogu Euroopa poliitikute, sotsiaalpartnerite ja teadlastega ning lõimides kogu Baltikumi hõlmavaid poliitilisi struktuure, nagu Läänemere riikide Nõukogu (Council of the Baltic Sea States, CBSS) ja Läänemere Parlamentaarne Konverents (Baltic Sea Parliamentary Conference, BSPC), püütakse projekti käigus jagada erinevates riiklikes kontekstides saadud kogemusi. See aitab leida uuenduslikke lahendusi ühistele probleemidele, mis toob majanduses kaasa tööturu ressurside tohutu suure potentsiaali rakendamise kõrgete sotsiaalsete standardite tagamise kaudu. Lisaks on taoline soodne keskkond eeltingimuseks kvalifitseeritud tööjõu ligimeelitamisele Läänemere piirkonda. Inimressursid kasvavad ja seeläbi suureneb piirkonnas ka võime töötada välja innovatiivseid tooteid ja teenuseid.

6. KOKKUVÕTE JA JÄRELDUSED

Struktuurivahendite kaasabil eesmärgistatud sihid seati „Riigi eelarvestrateegia (RES) 2007-2010” koostamise raames „Riikliku struktuurivahendite kasutamise strateegia 2007-2013” kaudu. Strateegilise aruande koostamine on toimunud samuti üldise riigi strateegilise planeerimise tsükli raames, käsitledes seejuures kõiki riigi poliitikavaldkondi ühtse tervikuna (sõltumata asjaolust kas neid toetatakse struktuurivahenditest või mitte).

Seoses makromajanduse olukorra märkimisväärse muutusega on valitsus keskendunud peamiselt **makromajanduse stabiilsuse suurendamisele suunatud meetmetele**, mis olid planeeritud juba 2008. aastal, kuid mida rakendati varem kavandatust veidi kiiremini ja ulatuslikumalt. Sellest tulenevalt ei ole olnud ka vajadust eraldi kriisi mõjude leevendamiseks mõeldud meetmepaketi väljatöötamiseks. Vaatamata eelnevale ja asjaolule, et Eesti majanduslangus on olnud üks suurimaid ja seejuures oleme suutnud kõigist Euroopa liikmesriikidest enim eelarve konsolideerimise meetmeid rakendada, ei ole majanduse stimuleerimise eesmärk jäänud tahaplaanile - olles 7. ndal kohal EL's, oleme majanduse stimuleerimisse panustanud EL keskmisest enam. Ühtlasi on peamised parendamist vajavad kitsaskohad jäänud majanduslangusest hoolimata samaks, mõningal määral on muutunud vaid olulisus ja kiirenenud vajadus leevendusabinõude kasutamiseks.

Pärast Euroopa Liiduga ühinemist oli Eesti majandus krediitkasvul põhineva majandustsükli tõusufaasis. Majandustsükkel pöördus 2008. aasta alguses ning 2008. aasta sügisel süvendas üleilmne finantskriis majanduslangust veelgi. 2008. aastal saavutas ka inflatsioon tipufaasi. Sellele eelnevalt oli inflatsioon 2006. aastal püsinud vaatamata kiirele majanduskasvule mõõdukas ning hakanud suureneva palgakasvu ning tarbimishõivuse toel 2007. aastal kiirenema. 2009. aastal on tarbijahinnad pöördunud langusesse.

2006-2007. aasta arenguid tööturul iseloomustas majandusaktiivsuse kasvuga kaasnenud hüppeline tööjõu nõudluse kasv, mis tõi endaga kaasa kiire hõive kasvu ning tööviljakuse kasvu ületava palgakasvu. 2008. aastal hakkas negatiivse majanduskasvu tingimustes ka tööturg ümbritsevatele muutustele reageerima, tuues kaasa tööpuuduse suurenemise ning palkade languse, mis oli hädavajalik majanduse tasakaalustamata vähendamiseks.

Arvestades Eesti majanduse ees seisvaid väljakutseid on vajalik majanduspoliitika kohanemine uute oludega ja uute lühiajaliste eesmärkide esiletõstmine. Samas on jätkuvalt esmatähtis keskenduda Eesti majanduse konkurentsivõime parandamisele keskpikas ja pikas perspektiivis. Järjekindel poliitika majanduslanguse ajal loob paremad eeldused uueks majanduse kasvuks.

Aasta jooksul on viidud läbi tööturureform, mille tulemusel on Eesti tööturg muutunud paindlikumaks ning oluliselt on tõusnud täiendkoolituse ja aktiivsete tööturumeetmete mahud. Jätkuvalt panustab valitsus aktiivselt teadus- ja arendustegevusse, suunates toetusi järjest enam ka teadusasutuste ja ettevõtete koostöö soodustamisele. Muutunud majanduskeskkonna tõttu on valitsus lisaks pikaajalistele väljakutsetele pööranud rohkem tähelepanu keskpikkadele eesmärkidele. Olukord on oodatust kõige enam muutunud seoses eksporditurgude nõudluse drastilise vähenemisega ning sisetarbimise kokkutõmbumisega, mis on viinud kiire tööhõive languseni ning eelarvetulude vähenemiseni. Seetõttu on ka struktuurivahenditest rahastatavad ettevõtlustoetused läbinud põhjaliku revisjoni, et neid kohendada muutunud turu vajadustele vastavaks. Reaktsioonina finantskriisile suunati väga oluline kogus toetusteks ettenähtud vahenditest uutesse laenu- ja garantiiskeemidesse.

Perioodi 2007-2013 struktuurivahendite rakendamine oli vaadeldes väljamaksete mahtu aastatel 2007-2008 pigem tagasihoidlik, mis oli arvestades struktuuritoetustest kavandatu sisu ja ambitsiooni ka oodatav – suunates struktuurivahendeid maksimaalses ulatuses erinevate struktuursete reformide toetamiseks on pikem ettevalmistusaeg ja hilisemad väljamaksed paratamatud. Vahendite võimalikult kiire kasutamine tulemuslikkuse arvelt ei ole olnud kunagi valitsuse eesmärgiks.

Mõningal määral on hiline algus olnud tingitud ka rakenduskavade heaks kiitmise ning ettevalmistustööde viibimisest 2007. aasta sügisel. Samuti tuli struktuurivahendite kasutamise korraldajatel tegelda 2007.-2008. aastal paralleelselt kahe programmiperioodi toetuse kasutamisega, mis ühelt poolt võimaldas perioodil 2004-2006 tõhusaks osutunud meetmeid (neid vajadusel senistest kogemustest lähtuvalt kohandades) jätkata, teisalt aga tõi kaasa uute meetmete suhteliselt aeglase käivitamise. Alates 2008. aasta lõpust on Eesti ettevõtnud mitmeid samme vahendite kiiremaks kasutamiseks ja täna täheldame esimesi märke ka väljamaksete hüppelisest kasvust.

Üheks prioriteediks on saanud kohustuste võtmise suurendamine aastatel 2009-2010, tuues varem kavandatud toetusmahud perioodi lõpuaastatelt varasemaks, mille eesmärgiks on ühelt poolt majanduse elavdamine aastatel 2009-2010 ning teisalt soov kasutada tulemuste maksimeerimiseks ehitushindade soodsat taset, mille tulemusena on võimalik esialgselt kavandatud vahendite eest saavutada varem kavandatud rohkem. Samuti võimaldab vahendite ettepoole ületoomine vältida programmiperioodi 2014+ algusaastail kahe perioodi toetuste samaaegset kasutamist, vähendamaks sellega kaasnevat vahendite kasutamise ülekoormust.

A. Sotsiaalmajanduslik olukord ja arengusuunad valdkonniti

Rahvastik ja regionaalala

Eesti ühiskonna ruumistruktuuris võib täheldada jätkuvat trendi rahvastiku ja majandustegevuse koondumisest suurematesse keskustesse ja nende lähitagamaadele. Eesti elanikest elas Rahvastikuregistri andmetel Harju maakonnas 2009. aasta alguses 40,3%. Harjumaal rahvastiku osakaal Eesti kogurahvastikus on Rahvastikuregistri andmetel viimastel aastatel kasvanud stabiilselt umbes 0,5% võrra. Lisaks Harjumaale on viimasel paaril aastal hakanud mõnevõrra suurenema elanike arv ka Tartumaal. Ülejäänud maakondade rahvaarv on samal ajal olnud languses. Kõige kiiremini on aastatel 2005-2009 kahanenud Ida-Viru rahvaarvu osakaal kogurahvastikust (0,7% võrra) ning Lääne-Viru ja Viljandimaa rahvaarvu osakaal (0,3% võrra). Ka rahvaarvu suhtelist muutust (rahvaarvu muutus 1000 elaniku kohta) vaadates torkab maakondade lõikes viimase 5 aasta jooksul selgelt silma trend rahvastiku koondumisest Tallinnasse ja Harjumaale, mille rahvaarv on kasvanud perioodi jooksul üle 6%. Tartumaa ja Pärnumaa rahvastiku arv on püsinud enam-vähem muutumatuna ning samuti on Raplamaal rahvaarvu kahanemine püsinud alla 1%. Tervelt 10 maakonnas kahanes rahvaarv aastate 2005-2009 jooksul enam kui 4% võrra, seejuures kõige suurem suhteline rahvaarvu vähenemine on leidnud aset Jõgevamaal, Viljandimaal ja Järvamaal, kus 2009. aastal elas Rahvastikuregistri andmete järgi üle 6% vähem elanikke kui 5 aastat varem. Statistikaameti andmetel on **tööhõive määr Eestis tervikuna** ning ka maakonniti 2005-2008. a. (kuni käesoleva 2009. aastani) **järjekindlalt kasvanud. 2009. aasta III kvartalis aga langes tööhõive määr 2005. aasta tasemele** (2005. a 57,9% ja 2009 III kvartal 57,6%). Regionaalsed erinevused on jäänud endiselt suureks ja tööjõu turu olukord on maakonniti väga erinev. Jätakuvalt oli registreeritud töötus kõrgeim Ida-Virumaal ja Lõuna-Eestis, madalaim aga Jõgevamaal ja Tartumaal. (2008. aasta töötuse määr 4,3-10%). Nimetatud maakondades on Tööturuameti andmeil töötute puhul tegemist valdavalt pikaajaliste töötutega, mis viitab ka nende piirkondade majanduste struktuurilistele probleemidele. Võib eeldada, et maakondades, kus varasematel aastatel on püsinud kõrge töötuse määr, on nn. heitunud isikute, kes ei soovigi tööd leida, osakaal oluliselt kõrgem kui mujal.

Aastakeskmised kuusissetulekud leibkonnaliikmete kohta on Eestis tervikuna ning ka maakonniti järk-järgult kasvanud kuni 2009. aastani. **Palgatööst teenitud sissetulekute maakondlikud erinevused on viimastel aastatel absoluutarvudes küll suurenenud kuid suhtarvudes on erinevused mõnevõrra vähenenud.** Kui 2003. aastal moodustas Harjumaal kuueskesmine sissetulek palgatööst 117% Eesti keskmisest, siis 2008. aastal ulatus see 113% riigi keskmisest. Madalaim maakondlik kuueskesmine sissetulek palgatööst (Valgamaal) suurenes samal ajal 78,5 protsendilt 79,8 protsendini (Ida-Virumaal) Eesti keskmisest. Majanduskasvu asendumine majanduse langusega ja sellega kaasnenud töötuse kasv piirab võimalusi pikaajaliste töötute ja heitunud isikute hõivamiseks. Odava tööjõu eelise kadumine on vabastanud suure hulga praegu hõivatud vähemharitud inimesi, tabades eeldatavasti tõsisemalt nende piirkondade tööhõive olukorda, kus tööjõu haridustase on madalam.

Loomuliku iibe tagasihoidlikkuse tõttu siseneb tööjõuturule pidevalt vähem inimesi kui vanuse tõttu väljub. Siserände seniste trendide jätkudes konkurentsivõimelisem tööjõud jätkab lahkumist suurematesse keskustesse ning ettevõtluse areng mujal muutub kvaliteetse vajamineva tööjõu süveneva nappuse tõttu pärsituks. Tööjõu kvaliteet hariduse järgi on kõrgem linnades ning neis maakondades, kus paiknevad suuremad linnalised keskused. Kõrgema hariduse ja oskuste tasemega tööjõu olemasolu ja juurdevool suurematesse linnapiirkondadesse on küll vajalik eeldus selleks, et seal saaks toimida kõrgemat lisandväärtust loov ja riigi majanduse rahvusvahelise konkurentsivõime jätkusuutlikkusele oluline teadmisk- ja innovatsioonipõhine majandus, kuid see võib piirata omakorda jällegi eeldusi teadmismahukama ja suuremat

lisandväärtust loova ettevõtluse arenguks väljapool linnapiirkondi ning eriti äärealadel, kus vastavad eeldused edukaks ettevõtluseks on niigi halvemad võrreldes suuremate keskuste ja tiheasustusaladega.

Kohalike omavalitsuste üksuste ühinemise tulemusi võib „Kohalike omavalitsuste 2005. a ühinemiste ja selle tagajärgede analüüsi“⁶ arvamuste põhjal hinnata üldiselt positiivseteks, kuid esineb ka üleminekuperioodile omaseid probleeme.

Paranenud on teenuste kvaliteet, kuid mitte oluliselt kättesaadavus. On märgata strateegilise planeerimise paranemist. Pärast ühinemisi vastu võetud arengukavad on tunduvalt paremad kui endised kavad, ennekõike strateegilise komponendi osas. Peale ühinemisi on kasvanud kodanikeühenduste aktiivsus.

Eestis tervikuna suurenesid kohalike omavalitsuste tulud sel perioodil 56,75%. Samas üldine tendents on siiski kuluefektiivsuse suurenemine ennekõike linna suurte teenuskeskuste madalate kulude arvelt. Väikesed vallad võitsid pärast ühinemisi nii jooksvate kulude kui investeringute osas. Vähenenud on piirkonna killustatus, ehkki uus identiteet pole veel tugevalt tekkinud.

Väiksemates valdades jäi ametnike profiil samaks (ei suurenenud oluliselt ülesannete pakett), kuid suurenes mono-funktsionaalsus. Suuremates valdades suurenes ka ametnike spetsialiseerumine, s.t. tekkisid uued põhiülesanded, mis kaudselt tunnistab ülesannete täitmise suutlikkuse kasvu (ja nende mittetäitmist väikeste valdade poolt). Suurenes kõrgharidusega ametnike osakaal. Suurenenud on valdade investeerimissuutlikkus.

Probleemidena on täheldatud võimu kaugenemist kodanikest. Kodanike hinnang ametnikutöö tõhusamaks muutmise kohta on siiski madal. Probleeme esineb juhtimises ja ülesannete kohandamises. Valla juhtimises ja struktuuris on toimunud suhteliselt väikesed muutused. Valla asutuste ümberkorraldused on olnud tagasihoidlikud, kuid tehtud uuendused on olnud piisavalt edukad: raamatukogude ühendamised, spordi koondamine ühe „katuse“ alla, kommunaalteenuste ühiste ettevõtete loomine jne. Suurenenud on kulutused teenustele, mis väikestes valdades olid ilmselt alarahastatud, ennekõike kultuur ja vaba aeg, samuti maanteede korrashoid.

Ääremaastumine võib olla füüsiline (kaugus valla keskusest), halduslik (keskuse vajaduste ja huvide domineerimine) ning valla horisontaalse sidususe, ühtekuuluvustunde vähenemine. Tervikuna suudeti kõikides nendes aspektides ääremaastumist vähendada v.a. füüsilise kaugenemise aspektis.

Muutmaks maakondliku ühistranspordi liinivõrku ratsionaalsemaks ja selle optimeerimiseks on korraldatud uuringud maakonna elanike liikumisvajadusest. Välja on antud sõitjateveo tegevusload, sõidukikaardid ja liiniload, vedajatega sõlmiti avaliku teenindamise lepingud. Korraldati ümber piletikontroll ühistranspordis. Mitmes maavalitsuses on läbi viidud riigihanked vedajate leidmiseks maakonna bussiliinidele, millega tagatakse toimiv ühistranspordi korraldus. Koostöös Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga töötati välja üleriigilise ühistranspordi infosüsteem (ÜTRIS).

Haldussuutlikkus

Eesti riigivalitsemine on paljude Kesk- ja Ida-Euroopa riikidega võrreldes kaugemale arenenud ning meil on mitmeid häid kogemusi, mis väärivad esiletõstmist nagu e-riik, riigiparaadi suhteliselt suur läbipaistvus ja avatus. Siiski vajab haldussuutlikkus Eestis jätkuvalt parandamist.

Võrreldes 2005 aastaga vajab endiselt edasiarendamist haldussuutlikkuse valdkond. Riigivalitsemise kvaliteet ja riigiasutuste võimekus on Eestis oluliselt varieeruv. Suuresti tuleneb see sellest, et Eestis ei ole riigivalitsemise kesksel arendusülesannet Vabariigi Valitsuse seadusega ühelegi ministeeriumile pandud. Positiivsena väärivad märkimist viimastel aastatel käivitatud horisontaalsed riigivalitsemist ajakohastavad algatused: strateegilise planeerimise süsteemi juurutamine, kaasamise arendamine, strateegiadokumentide ja õigusaktide mõjude analüüsi süsteemi väljatöötamine. Samuti on mitmed riigiasutused ise parandanud oma analüütilist kompetentsi ja poliitikate läbimõeldust, algatanud teenuste arendusi, arendanud kodanikega suhtlemist, tugevdanud partnerlussuhteid teiste asutuste ja asjatundjatega.

Valitsemissüsteemi-sisene lõhe keskvalitsuse ja kohalike omavalitsuste (KOV) vahel on suurenenud, mis pärsib riigi arengut. Keskvalitsuse tasandil riigivalitsemise arengus toimuvad positiivsed sündmused ei ole valdavalt seni KOVi tasandini süsteemselt jõudnud (nt elektrooniline dokumendihaldus, ühtsete e-teenuste arendamise projektid, ametnike arendusprogrammid ja koolitused, poliitika kujundamise kvaliteedi tõstmise

⁶ Sootla, G., Kattai, K., Viks, A. (2008). Kohalike omavalitsuste 2005. a ühinemiste ja selle tagajärgede analüüs. Tallinn.

algatused jms). Mistõttu tänastel omavalitsustel (eeskätt väikestel) ei tekigi võimekust osutada kõiki ettenähtud teenuseid ja rakendada kokkulepitud poliitikaid.

Poliitikate kujundamise suutlikkuse tõstmisel on olulist rolli mänginud 2005. aasta lõpus vastu võetud strateegilist planeerimist suunav Vabariigi Valitsuse määrus³²⁹. Selle tulemusel on enamikes poliitikavaldkondades välja töötatud terviklik valdkonna arengukava, seatud konkreetset tegevuseesmärke ja tulemuste mõõtmise indikaatorid ning selgemini on planeeritud valdkondade tegevuste rahastamine riigieelarvest ja teistest allikatest. Protsessi käigus on tekkinud mitmesse ministeeriumi analüüsi- ja arendusüksusi ning on kujundatud oskusi ja vilumusi ministeeriumides valdkonna poliitikate paremaks kavandamiseks ning sidustamiseks. Strateegilises planeerimises on suurimaks probleemiks arengukavade teadmistepõhisus, mis on kesine ja erinevad eesmärgid on sageli seostamata ning tegevused prioritseerimata. Edendamist vajab endiselt **ametkondade koostöö ja poliitikate koordineerimine**. Riigivalitsemine ning lahendatavate poliitikaprobleemide keerukus eeldab ametkondadevahelist tihedat ja sisukat koostööd, kuid Eestis vajab see veel parandamist.

Avalike teenuste pakkumise tase on Eestis kujunenud väga ebaühtlaseks. Omavalitsuste löikes varieerub osutatavate teenuste loend (sh ka seaduses nimetatud teenuste oma) ja kvaliteet oluliselt. Kuigi paljusid teenuseid oleks ratsionaalselt otstarbekas osutada mitme omavalitsuse koostöös, on ühiste teenuste osutamine jäänud erandjuhtumiks. Omavalitsuste koostööhuvi on valdavalt tagasihoidlik ning pigem püütakse ise teenuseid korraldada, kui ühiselt ja koostöös valdkonnas tegutsevate partneritega kvaliteetseid ja ka majanduslikult soodsad teenused luua.

Põllumajandus ja maaelu

Eesti on üks EL-i paremini põllumajandusmaaga varustatud riike – 0,67 ha ühe elaniku kohta 2008. aastal (nt Saksamaal 0,21 ha, Soomes 0,43 ha, Lätis 0,78 ha). 2008. aastal pindalatoetuste taotluste järgi oli Eestis kasutatavat põllumajandusmaad 848 tuhat ha, mis on võrreldes 2005. aastaga suurenenud 2,9%. Mahepõllumajandusmaa koos üleminekuajal oleva maaga moodustab ligi 10% Eestis kasutatavast põllumajandusmaast.

Põllumajanduslike majapidamiste arv 2007. aasta struktuuriuuringu andmetel oli 23 257 ning nende kasutuses oli 907 tuhat ha põllumajandusmaad. 2005. a oli majapidamiste arv 27 747, seega oli kahe aasta jooksul majapidamiste arv vähenenud 16%. Ühe põllumajandusliku majapidamise valduses oli keskmiselt 39 ha põllumajandusmaad, mis oli 30% rohkem kui kaks aastat tagasi. Aastatel 2005–2007 on jätkunud maade ümberjaotus erineva suurusega majapidamiste vahel. Üle 100 ha põllumajandusmaaga majapidamisi oli 1 549 ehk 7% kõigist majapidamistest ning nad kasutasid 69% kogu põllumajandusmaast (keskmiselt oli suurema majapidamise valduses 405 ha põllumajandusmaad).

Olulisel määral on kasvanud põllumajanduslike majapidamiste majanduslik suurus. Rahalises väärtuses iseloomustab majapidamise majanduslikku suurust standardkogutulu, mida mõõdetakse Euroopa suurusühikutes (ESÜ). Kui 2001. aastal oli Eestis 55 748 majapidamist keskmise majandusliku suurusega 2,5 ESÜ, siis 2007. aastal oli 23 257 majapidamist keskmise suurusega 7,6 ESÜ. Põllumajanduslike majapidamiste standardkogutulu on nimetatud ajavahemiku jooksul kasvanud 138,9 tuhandest kuni 178,3 tuhande ESÜ-ni (suurenemine 28,4%). Primaarsektori tegevusalade osakaal sisemajanduse koguproduktist jooksevhindades 2008. aastal olid alljärgnevad⁷ põllumajandus ja jahindus 1,54 % SKP`st, metsamajandus 0,86% SKP`st, kalapüük 0,13% SKP`st.

Maapiirkonna hõivatute tegevusaladest on vahemikus 2006-2008. aastani kõige järsem osatähtsuse vähenemine toimunud kalapüügi valdkonnas – 2006. aasta 0,8%-lt kuni 0,4%-ni 2008. aastal (2 korda) ning põllumajanduse, jahinduse ja metsamajanduse valdkonnas – 2006. aasta 13,7%-lt kuni 10,6%-ni 2008. aastal (1,3 korda). Selleks, et tagada maapiirkondade kõrge elukvaliteet ning töökohtade juurdekasv maal, on oluline parandada põllumajandus-, metsandus- ja kalandussektori konkurentsivõimet, et sektorite ettevõtjad suudaksid tulla toime vähenevate turutoetuse ja otsetoetuste tingimustes. Põllumajanduspoliitika kujundamisel pööratakse jätkuvalt tähelepanu traditsioonilise põllumajandusmaastiku ja puhta keskkonna

⁷<http://pub.stat.ee/px-web.2001/Database/Majandus/Majandus.asp>

säilitamisele, maapiirkonna ettevõtluse mitmekesistamisele, elanikkonna toiduga varustamisele ning kohaliku algatuse edendamisele, aidates maapiirkonna sisemiste arenguvõimaluste parema kasutamisega kaasa põllumajanduse, metsanduse ja kalanduse konkurentsivõime, keskkonna ja paikkonna elukvaliteedi parandamisele. Eesti maaelu arengukava raames antava toetuse kogumahuks Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi vahenditest on 11,2 miljardit krooni (koos Eesti-poolse kaasrahastamisega 14,5 miljardit krooni), mis suunatakse põllumajanduse- ja metsandussektori konkurentsivõime parandamisele, keskkonna ja paikkonna parandamisele, maapiirkondade elukvaliteedi ja maamajanduse mitmekesistamisele ning Leaderile.

Kalanduse tegevusvaldkonnas koordineeritakse kala- ja vesiviljelussaaduste tootmist, töötlemist ja turustamist, kutselise kalapüügi korraldamist ning Euroopa Liidu ühise kalanduspoliitika rakendamist (sh Eesti kalanduse vastavate meetmete väljatöötamist ja rakendamist). Euroopa Kalandusfondi rakenduskava raames on Eestile Euroopa Kalandusfondi vahenditest perioodil 2007-2013 ette nähtud 1,32 miljardit krooni (koos Eesti-poolse kaasrahastamisega 1,76 miljardit krooni), millest rahastatakse projekte ja tegevusi viiel Euroopa Kalandusfondi prioriteetsel suunal: kalalaevastiku kohandamine, vesiviljelus, sisevete kalandus, kalandustoodete töötlemine ja turustamine; üldist huvi pakkuvad meetmed ning kalanduspiirkondade jätkusuutlik areng.

Keskkonnahoid

Eesti keskkonnakaitse pikaajalised arengusuunad aastani 2030 on määratud Eesti Keskkonnastrateegias. Eesti Keskkonnastrateegias toodud eesmärkide elluviimiseks perioodil 2007–2013 on koostatud Eesti Keskkonnategevuskava 2007–2013. Teatud osa planeeritud tegevusest on seotud Euroopa Liiduga ühinemisel võetud kohustuste täitmisega, samuti mitmesuguste rahvusvaheliste lepingutega seotud eesmärkide saavutamise. Keskkonnavaldkonna eripäraks on normatiivsete aktide paljusus ja tähtajalised kohustused, millede täitmata jätmise võib kaasa tuua rikkumismenetlusi ja rahalisi trahve.

Olulisemad majandussektorid, mis mõjutavad looduskeskkonna kvaliteeti on jätkuvalt energeetika, keemiatööstus, transport, paberi- ja tselluloositööstus, ehitusmaterjalitööstus ja teedeehitus ning vee- ja jäätmemajandus. Nii näiteks kasutab põlevkivienergeetikasektor üle 90% kogu väljapumbatavast veest, s.h. ligi 78% kogu põhjaveevõtust ning tekitab 61% kõikidest jäätmetest.⁸ Majanduse mõju looduskeskkonnale võrreldes eelmiste aastatega oluliselt ei suurenenud, millele aitavad kaasa jätkunud investeerimine keskkonnameetmetesse. Majanduse jahtumisest tulenevat keskkonnamõju vähenemist ning loodusressursside kasutamise vähenemist võib ilmselt täheldada alles järgnevatel aastatel. Kõik olulisemad keskkonnavaldkonnad (vesi, jäätmed, õhk, elusloodus) on seireinfoga kaetud.

Veepoliitika hõlmab jõe-, järve, mere- kui ka joogivett käsitlevaid põhimõtteid ning raamdirektiivi 2000/60/EÜ nõuete täitmine aastaks 2015 on kohustuslik, tagamaks hea veekeskond praegustele ja tulevastele inim põlvkondadele. Olulised veemajanduse probleemid tulenevad varasematest, praegustest ja kavandatavatest majandus- ja inimtegevusest. Eestis puudub veevaldkonna strateegiline arengukava ning vee kaitse ja kasutamise abinõud määratakse veemajanduskavades.

Eesti on Euroopa Liidu liikmesriikide seas oma veekogude ohustatuse poolest keskmiste hulgas, sest ainult 37% Eesti **pinnaveest** moodustavad veekogud, mille kohta võib väita, et nende seisund ei ole ohustatud. Põllumajanduslik hajukoormus avaldab mõju Läänemere ökosüsteemile ja seeläbi koormus veekvaliteedile on suurenenud. Rannikumere seire viitab merevee kesisele ökoloogilisele seisundile. Eestil tuleb Läänemere tegevuskava rakendades arvestada rangemate asula reovee puhastamise nõuetega võrreldes teiste EL liikmesriikidega, mis tulenevad meie veekogude reostustundlikkusest. Tõenäoliselt võib pidada, et Eestis ei suudeta 2015. aastaks kõigis veekogudes tagada veemajanduskavades püstitatud eesmärgid.

Üldjuhul vastab maapinnalähedase **põhjavee** kvaliteet nõuetele, probleeme on üksikute piirkondadega. Peamise trendina põhjavee osas on sobiva kvaliteediga põhjavee ja põhjaveealade vähenemine. Nitraaditundlike alade tegevuskava 2004-2008 planeeritud tegevuste realiseerimise tulemuse konkreetse mõjuna saab välja tuua veehaarete toitealade piisava kaitse ning üksiktarbijatele ohutu joogivee tagamise.

⁸ 2008. aasta andmed (KKM-i 2008. aasta kohta esitatav tegevusaruanne)

Nõuetekohast **joogivett** ei suuda tagada mitmed veevärgid. Kui 2007.a moodustas tarbijate osatähtsus, kes sai ühisveevärgist nõuetele vastavat joogivett 64%, siis 2009. a sai ühisveevärgist nõuetekohast vett umbes 84% elanikkonnast ning 2013. aasta lõpuks peab olema tagatud nõuetekohane joogivesi kõikidele ühisveevärgi tarbijatele.

Eestis elab ligi 933 000 inimest ehk 70% rahvastikust reostuskoormusega üle 2000 ie piirkondades, kus **reovesi** tuleb kokku koguda Praegu on kanalisatsiooniühendus keskmiselt 89% elanikest. Suurimaks väljakutseks on kõigi reoveekogumisalade nõuetekohase reovee kogumise süsteemi tagamine 2010. a lõpuks.

Veekaitse valdkonnas liigutakse jõudsalt keskkonnastrateegia eesmärkide saavutamise poole, kusjuures 2008.a tehti suuremahulisi investeeringuid, mis parandasid elanikkonna varustatust puhta veega ja kanalisatsiooniga ning vähendasid saastekoormust.

2008.a kiitis VV heaks „Riigi jäätmekava 2008–2013”, mille põhieesmärk on **jäätmete** ladestamise vähendamine, jäätmete taaskasutamise suurendamine ning tekkivate jäätmete ohtlikkuse vähendamine, et negatiivne mõju keskkonnale oleks minimaalne. Jäätmekäitlus on teinud viimastel aastatel märgatava sammu arenenud riigile kohase taseme suunas.

Olmejäätmetest ladestati 2007.a prügilatesse 68% (2004.a 67%), kuid jäätmete tekke kasv on pidurdumas tulenevalt eratarbimise vähenemisest ja keskkonnateadlikkuse tõusust. 2008. aasta algusest alates kehtestati jäätmete liigiti kogumise nõue – prügilatesse on keelatud ladestada sortimata olmejäätmeid. 2007. aastast on osaliselt käivitunud **biolagunevate jäätmete** eraldi kogumine. 2004. a moodustas biolagunevate jäätmete osakaal ladestavate jäätmete hulgas kuni 60%, 2008. aastal moodustas see 56% ning juulist 2010.a ei tohi biolagunevate jäätmete osatähtsus prügilatesse ladestavates olmejäätmetes olla üle 45 % ning aastal 2013 – 30%.

Suurenemas on taaskasutatava materjali osakaal kogu jäätmetekkes. Kui 2005.a oli **jäätmete taaskasutamise** osakaal kogu jäätmetekkes 30%, siis 2010. aastaks kavandatakse jõuda 40% -ni. Pakendijäätmete taaskasutus 2005.a oli 41%, s.h. ringlussevõtt 40%. Alates 2009. aastast tuleb tekkinud pakendijäätmetest taaskasutada vähemalt 60 % ja ringlusse võtta vähemalt 55 %. Jäätmevedu on korraldatud enam kui pooltes omavaltsustes, kuid taaskasutatavate jäätmete kogumisvõrgustik on piirkonniti väga ebaühtlane ja kohati optimeerimata. 2008.a seisuga on rajatud vähemalt 70 jäätmejaama, kuid omavalitsuses peaks olema vähemalt üks jäätmejaam, suuremates 2-5. Kõik see eeldab suuri investeeringuid jäätmete taaskasutussüsteemidesse, s.h. liigiti kogumise võrgustiku väljaarendamisse.

Arvestades, et põhiosa elektrist toodetakse kohaliku **põlevkivi** baasil, mõjutab see oluliselt keskkonnaseisundit Kirde-Eestis. Põlevkivi kaevandamise piirmääraks on seatud 20 miljoni tonni (kaevandamise maht 2008. aastal oli 17,36 mln t, sh kaod 3,65 mln t), kusjuures kavandatakse põlevkivi aheraine taaskasutuse 25% -lt (2008.a) jõuda 50%-le 2013.aastaks⁹. Põlevkivi kaevandamise ja töötlemise jäätmeid kasutatakse osaliselt looduslike ehitusmaterjalide alternatiivina teedeehituses ja ehitusmaterjalide tööstuses. Põlevkivituha ärastussüsteemi lahendamine ja ladestamise keskkonnanõuetega vastavusse viimine on olnud aeglane, kuna pakutud tehnoloogiad ei ole olnud sobivad. Suurimaks väljakutseks jäätmekäitluse seisukohast on Kiviõli ja Kohtla-Järve poolkoksimaagide sulgemine.

Välisõhu kvaliteet on muutunud üldiselt paremaks, kuna ettevõtted võtavad kasutusele uusi seadmeid ning vanadele seadmetele on paigaldatud saasteainete püüdeseadmeid. Samas on Eestis SO₂ ja CO₂ heitkogused ühe inimese kohta palju suuremad kui Euroopa Liidu liikmesriikides keskmiselt. Saasteainete vähendamiseks on Eesti Põlevkivi töötavatele elektrijaamadele antud üleminekuperiood vääveldioksiidi ja tahkete osakeste heitkoguste piirväärtuste järgimise osas aastateni 2010 ja 2016 ning antud perioodil tuleb Narva Elektrijaamades renoveerida 1 või 2 blokki ja ehitada SO₂ puhastusseadmed.

Probleemiks on peentolmu kõrged sisaldused Tallinnas. Autode arvu jätkuvast kasvust tingituna täheldatakse transpordist eralduvate saasteainete heitkoguste suurenemist. Enam kasutatavam transpordiliik on maanteetransport (53%), millele järgnevad tähtsuse järjekorras õhu-, mere-, raudtee- ning siseveetransport.

⁹ 2010. aasta riigieelarve seletuskiri

Riigisisestel vedudel on ühistranspordi kasutamine pidevalt vähenenud, mis on seotud sõiduautode arvu jätkuva kasvuga.

Eesti maismaast (45 tuhat km²) on **looduskaitse** all 18% ning seisuga 31.12.2008 oli Eestis üle 2245 kaitstavat ala. Natura võrgustik koosneb Eestis 66 linnualast ja 531 loodusalast, mis osaliselt kattuvad. . 2010. a kavandatakse läbi vaadata 10-20 kaitseala moodustamise ettepanekut. Looduskaitse tähtsustab elupaikade kaitset ja väärtuslike maastike ja ökosüsteemide kaitset tervikuna. s Looduskaitse põhieesmärgi – ohustatud elupaikade ja liikide soodsa seisundi saavutamine on Eestile raske ülesanne, sest vaid ligikaudu veerandi ohustatud liikide ja vähem kui poolte elupaigatüüpide seisund Eestis on hinnatud soodsaks. Kui mõningaid kooslusi on inimtegevus negatiivselt mõjutanud (nt kuivenduskraavid madalsoode või rabade ümbruses), siis poollooduslike koosluste probleemiks on liiga vähene inimtegevus (nt traditsioonilise põllumajanduse hääbumise tõttu on ohtu sattunud loopealsete seisund säilimine– kasvavad kinni. Soodsa seisundi tagamiseks aitab kaasa Natura 2000 võrgustiku aladel poollooduslike ehk pärandkoosluste hooldamise toetamine.

Eesti keskkonnategevuskava aastateks 2007-2013 analüüs 2008. a aastal näitas, et maastike säilitamiseks vajalikud toetussüsteemid toimivad, külastusobjektid on hooldatud, kaitsealuseid objekte käsitletava info kättesaadavus ning inimeste teadlikkus looduskeskkonnast on paranenud

2008. aasta oli heas seisundis 40% Eesti kaluritele majanduslikult oluliste **kalaliikide** varudest. Probleeme tekitab asjaolu, et on vähenenud kalade kudemiseks sobivate alade ja kalade elupaikade arv, nende alade seisukord on halvenenud või on tõkestatud kalade ligipääs elu- ja kudealadele. Kalaliikide loodusliku mitmekesisuse säilitamiseks ja ohustatud kalaliikide asurkondade taastamiseks on veekogude ökoloogilise kvaliteedi parandamise projekti raames asutud avama kalanduse seisukohalt olulistele jõgedele rajatud paisudel kalapääsusi kudealadele ja laiendama kalade elupaiku.

Mets, kui Eesti suurim rikkus, katab 51, 5% Eesti maismaast. Kolmandik Eesti metsadest on hoiu- ja kaitsemetsad. Viimastel aastatel on suundumus raiete vähendamisele, mistõttu väheneb puiduettevõtete osakaal ja tööhõive metsandussektoris. Metsade uuendamine on muutunud tõhusamaks ning toimub tähtaegselt 90% vajalikust mahust. Tähelepanu alla on võetud suurte jahipiirkondade säilitamine.

Olulisel kohal keskkonnakaitstes on loodusvarade säästlik kasutamine. Uute ja innovaatiliste **keskkonnatehnoloogiate** kasutuselevõtt, mida toetatakse ettevõtluse uuenduse ja kasvuvõime meetmete raames, aitavad kaasa keskkonnariskide tõhusamale ennetamisele ja leevendamisele ning tootmise ressursi mahukuse vähendamisele. Keskkonnatehnoloogiate kasutusala on väga lai, ulatudes toiduainetööstusest elamumajanduse, transpordi, põllumajanduse ja materjalitööstuseni.

Keskkonnateadlikkuse mõjutamisel on oluline tähtsus **keskkonnahariduse** edendamisel kõigil haridustasemetel. Keskkonnahariduse peamiste probleemidena nähakse projektipõhist rahastamist, keskkonnaharidustegevus põhineb suuresti organisatsioonide enda algatusel ning keskkonnaharidus ei ole üle riigi üheselt kättesaadav. Loodushariduse tugikeskuste koostöövõrgustiku tõhustamiseks loodi keskkonnahariduse õpivara üleriigiline andmebaas www.keskkonnaharidus.ee.

Energeetika ja energiasääst

Eesti peamine energeetiline maavara on põlevkivi, mis annab strateegiliselt väga vajaliku elektrienergia varustuskindluse. Põlevkivielektri tootmise efektiivsuse suurendamiseks ja keskkonnakahjude vähendamiseks on lisaks kahele 2005. a keevkihttehnoloogial põhinevale energiaplokile kavas ehitada Eestisse veel 1–2 uut energiaplokki võimsusega kuni a´ 300 MW. Majandussurutise ajal võimaldab kohalik energiatoore toetada Eesti erinevaid majandusharusid ja elanikkonda (elektrihinna tõusu leevendamine).

Suurimad energiasäästu võimalused on eluasemevaldkonnas, kus peamisteks kitsaskohtadeks on ehitiste liialt suur energiatarve, hoonete energeetiline vähene kaardistatus, energiaaudiitorite vähesus ja energia edastamisel ning jaotamisel tekkivad kaod. Eesti keskmine energiatarbimine elamutes on võrreldes teiste Euroopa Liidu liikmesriikidega ruutmeetri kohta kõrgem. Elektrilise võimsuse puudujääki aitab mõnevõrra leevendada taastuvatest energiaallikatest toodetava elektri osakaalu kasv. Eelnimetatud probleemide leevendamiseks võeti vastu Energiasäästu sihtprogramm 2007-2013, mille eesmärkide saavutamiseks on

struktuurivahenditest käivitatud energiaauditi- ja energiasäästumeetmed, samuti taastuvenergeetika toetusmeetmed.

Muutunud majandusolukorras on kasvanud surve energiasäästu edendamisele ja energiakasutuse vähendamisele. Kodumaistel kütustel (põlevkivi, turvas, puit) on suur roll riigi energiaga varustamisel, Eesti energiasõltuvuse määr ehk imporditavate energiaallikate osakaal riigi energiabilansis oli (primaarenergia tarbimisest) 2007. aastal 31,13%, ning Eesti on selle näitaja poolest üks sõltumatuid riike Euroopa Liidus (5. kohal).

Suurem osa (2007. a 96%) Eesti elektritootmisest põhineb põlevkivil – see tagab küll sõltumatuse impordist, ent energiatootmise kasutegur on madal ning sellega kaasnevad ulatuslikud keskkonnakahjustused. Energiatootmise ja jaotusvõrkude madala efektiivsuse ning energiakaod peavad kinni maksma ettevõtted ja elanikkond kõrgemate energiahindade kaudu Valdkonna arengut mõjutavad olulisel määral EL liitumislepingust tulenev Eesti elektrituru avamise kohustus 35% ulatuses 31.12.2008 ja täielik avamine 31.12.2012 ning Narva Elektri jaamade heitmete vähendamise kohustus 2012. ja 2016. aastaks.

2009. a veebruaris kiitis Vabariigi Valitsus heaks arengukavad „Eesti elektrimajanduse arengukava aastani 2018“ ja „Energiamajanduse riiklik arengukava aastani 2020“. Kavad näevad ette põlevkivist elektri tootmise olulise vähendamise ning muude energiaallikate osakaalu suurendamise, sealhulgas võetakse suund Eestisse tuumajaama rajamiseks. Eesmärk on tagada Eesti elanikkonnale pidev energiavarustus, muuta Eesti energiavarustus ja –tarbimine säästlikumaks ning tagada tarbijatele põhjendatud hinnaga energiavarustus. Viimastel aastatel on päevakorda tõusnud maagaasi varustuskindlus ning sellest tulenevalt riikide energiapoliitika, seetõttu on oluline ühendada Eesti ülejäänud Euroopa Liidu elektri- ja maagaasi siseturuga. Kaalumisel on 2023. aastaks Eestisse tuumajaama rajamine, selleks vajalikud eeldused õigusraamistikus tuleb luua aastaks 2012.

Seoses majanduse arenguga on energia lõpptarbimine Eestis mõnevõrra kasvanud - siiski madalamas tempos kui nominaalne majanduskasv (EUR vääringus). Eesti majanduse energiamahukus on viimase 5 aastaga märkimisväärselt vähenenud. Energia kasutamise efektiivsus on Eestis tõusnud võrreldes 1990-ndate keskpaigaga rohkem kui 50%, olles Euroopa Liidu liikmesriikide seas selle näitajaga liidrite hulgas. Eesti energiasüsteemis tervikuna on tänu energiatõhususe investeeringutele vähenenud soojuse tarve ning soojuse- ja elektri kaod. Siiski on energiasüsteemis tervikuna energiatõhususe potentsiaal ligi 20%, mille järkjärguliseks saavutamiseks on muuhulgas elluviimisel Energiasäästu sihtprogramm 2007-2013.

2007. aastal käiku antud Estlink 1 alalisvoolu merekaabel ülekandevõimsusega 350 MW ühendas Balti riikide elektriturud Põhjamaade energiaturgudega. Eesti elektrisüsteem hõlmab praktiliselt kogu riigi territooriumi ning omab tugevaid ühendusi Läti ja Venemaa elektrisüsteemidega. Ühendused elektrisüsteemide vahel suurendavad nende töökindlust, võimaldavad vähendada vajalikke reservvõimsusi, luua ühiseid elektriturge ja optimeerida süsteemide talitlust ning arengut. 17. juunil 2009 kiideti heaks - Läänemere energiaühenduste tegevuskava (Baltic Energy Market Interconnection Plan). Tegevuskava üheks oluliseks projektiks on täiendava piiriülese elektriühenduse loomine Eesti ja Soome vahel (Estlink 2).

Erinevas rajamisjärgus on mitmed uued taastuvelektri- ja koostootmisjaamad (nt Tallinna ja Tartu uued koostootmisjaamad; tuulepargiarendused), mis suurendavad Eesti energiasüsteemi efektiivsust. Samuti on kolme Balti riigi ja ettevõtjate koostöös kõne all Leedu uue Visaginase tuumajaama projekti arendamine. Tehtud on ka eeltööd Narva Elektri jaamade edasiseks renoveerimiseks. Samuti on edasi arendatud põlevkiviõli tootmise jäätmete ladustamise lahendusi, käimas on eeltööd uute põlevkiviõli tootmise seadmete rajamiseks. Sõltuvalt nafta hinnast maailmaturul, on märgata kasvavat huvi Eesti põlevkiviõli tootmise kogemuse vastu.

Paralleelselt uute tootmisvõimsuste käikuandmisega suurenergeetikas on vaja pöörata tähelepanu väikeenergeetikale ja kohalikele vajadustele. Kindlasti peab suurenema taastuvate energiaallikate osakaal Eesti energiabilansis tervikuna. Kaugküttevõrkude säilitamine ja arendamine võimaldab rakendada soojuse ja elektri koostootmist ning vähendada soojusvarustuse keskkonnamõjusid. Seda aitab muuhulgas saavutada ka Euroopa Liidu struktuurivahendite kasutamine.

Taastuvatest allikatest toodetud elektri osakaal kogutarbimises moodustas 2008. aastal 2,7%, kusjuures Eesti eesmärk 2010. aastaks on toota taastuvatest energiaallikatest 5,1% elektrienergiat. Tuginedes süsteemihalduri andmetele jooksva aasta kohta, võib eeldada, et Eesti täidab suure tõenäosusega seatud eesmärgi juba 2009.

aastal. Taastuvate energiaallikate kasutamise kiiret kasvu elektrienergia tootmisel võib põhjendada Eestis kasutusel oleva toetuskeemiga, mille muudatusega 2007. aastal tõsteti oluliselt toetuse määra võrreldes eelnevalt kasutusel olnud toetuskeemiga. Toetuse võimaldamine kõigile taastuvtootjatele sõltumata tootmiseseadme võimsusest aitab ka Eesti suurimal elektrienergia tootjal võtta vastu investeerimisotsus tootmisprotsessi ümberkorraldamiseks taastuvate energiaallikate kasutamiseks ning aidata sellega oluliselt vähendada CO₂ emissioone (2009. a sügisel alustas Eesti suurim elektritootja hakkpuidu kasutamist elektritootmisel, mis samuti suurendab taastuvenergiaallikate kasutamise osakaalu).

Taastuvenergiaallikate kasutamise ergutamiseks on biokütused vastavalt juulis 2005. aastal jõustunud seadusemuudatusele vabastatud kütuseaktsiisist (pärast Euroopa Komisjoni poolt vastava loa andmist). Eestile on Euroopa Komisjoni poolt antud luba mootorikütuste biokomponentide (biodiisel ja bioetanol)aktsiisist vabastamiseks, mis kehtib kuni 27.07.2011.

Transport

Eestis on hea katvusega siseriiklik teedevõrk ning hea lennu- ja mereühendus lähiriikidega, mis oluliselt täiendavad Eesti geograafilisest asendist tekkivaid võimalusi. Samas siseriiklikult esineb transpordi infrastruktuuri kvaliteedis ja läbilaskevõimes märkimisväärseid puudusi, mille leevendamiseks on struktuurivahenditest elluviimisel projekte maantee-, raudtee-, vee- ja õhustranspordi valdkonnas.

Transpordi infrastruktuuri osas on märkimisväärseid puudusi ühistranspordi arengus, mille leevendamiseks on elluviimisel projektid raudteeveeremi hankimiseks ning rongiliikluse turvalisuse suurendamiseks. Samuti on rekonstrueerimisel piirkondlikud lennujaamad ja saarte sadamad.

Viimastel aastatel on oluliselt kasvanud investeringud infrastruktuuri kvaliteedi parandamisse ja ohutuse suurendamisse. Oluliselt on parandatud teekatendite olukorda põhimaanteedel, kus katete keskmine vanus on alla 15 aasta (samas kõrvalmaanteedel ületab vanus 22 aastat ning tugimaanteedel 24 aastat). Transpordi infrastruktuuri arendamine koos liiklusturvalisuse suurendamisega on saavutatud häid tulemusi. Koostöö tulemiks on surma ja inimkannatanuga õnnetuste arvu jätkuv vähenemine (tendents jätkub ka 2009 aastal). Näiteks kui 2006 aastal hukkus liikluses 207 inimest ja 2007 aastal 196 inimest, siis 2008. aastal hukkus Eesti teedel 128 inimest. Samuti on viimastel aastatel olulisel määral vähenenud inimkannatanutega liiklusõnnetuste arv (2007.a 2450 õnnetust ja 2008.a 1850 õnnetust) ning liiklusõnnetuses vigastatud inimeste arv (2007.a 3285 inimest ja 2008.a 2368 inimest).

Meresõiduohutuse tõhustamiseks on rekonstrueeritud mitmeid uusi laevateid ja muudetud senikehtinud liiklusskeeme. Kogu ranniku ulatuses toimib laevade automaatse identifitseerimise süsteem AIS. Alustatud on uue Jäähurdmise arengukava järgset multifunktsionaalsete laevade ehitamise ettevalmistamist, mis tagaks juurdepääsu sadamatele ja võimaldaks hooldada veeteid aastaringelt.

Lennunduse infrastruktuurist on suurim koormus Tallinna lennuväljal. 2007 ja 2008 aastal laiendati lennujaama reisiterminali, nii et lennujaam on nüüd võimeline teenindama 2,4 miljonit reisijat aastas. Samuti vastab lennujaam nüüd Schengeni viisaruumi nõuetele. Lisaks reisiterminalile pikendati ka lennujaama maandumisrada. Peamised investeringud regionaalsetel lennuväljadel on viimastel aastatel tehtud lennuliikluse ohutuse ja tõrgeteta toimimise tagamiseks (nt maapealne navigatsioon, lume- ja jäätõrje, lennujuhtimine jne). Regulaarse lennuühenduse korraldamisel väikesaartega on vedaja poolset liini avaliku teenindamise kohustust silmas pidades oluline parendada lennujaamade infrastruktuuri – eelkõige lennuradasid ning navigatsiooniseadmeid – kehtivaid ohutusregulatsioonide nõudeid arvestades.

Ühistransport on Eestis suhteliselt hästi arenenud ning selle kasutamine (28%) on kõrgem Euroopa keskmisest tasemest (25%), kuid nii ühistranspordi osakaal kui ka reisijate arv on siiski pidevalt vähenev. Linnades on ühistranspordi osakaal kuni 30% sõitjate koguarvust. Ühistranspordi arendamist takistab Eesti elanike väike arv ja asustustihedus, mistõttu tuleb mõnedele ebarentaablitele ühistranspordi liikidele riigieelarvest dotatsioon maksta. Näiteks MKM Transpordi arengu talituse andmetel olid 2008.a. reisijateveo põhinäitajad: Elektriraudteel 116,1 milj sõitja-km, dotatsioon 62,8 miljonit krooni (mln EEK); Edelaraudteel 129,2 milj sõitja-km, dotatsioon 177,1 mln EEK; Väinamere praamiliinid ca 2 milj reisijat, dotatsioon 150 mln EEK. Majanduskriisi tõttu suletakse paljud ebarentaablid bussiliinid /osa on juba suletud/, mis on tõsiseks tagasilöögiks elanikkonnale, kohalikule ettevõtlusele ja piirkonna arengule.

Reisirongiliiklus toimub kogu avalikul infrastruktuuril ning selle arendamiseks on ette nähtud suuremahulised investeeringud. Ühistranspordi turu korrastamiseks on alustatud seadusandliku baasi kaasajastamisega: välja on töötatud ühistranspordiseaduse uus terviktekst, konkureeriva pakkumise ja lepinguliste suhete dokumentatsioonid. Piirkondades on alustatud töid ühistranspordi liinivõrgu optimeerimiseks. 2009. a jaanuaris alustas Autoregistrikeskuse juures tööd ühistranspordi osakond. Pikemas perspektiivis peaks selles kujunema kogu Eesti ühistransporti organiseeriv struktuuriüksus

Kõige kulukamaks väljakutseks on infrastruktuuri investeeringute jätkuv suurendamine nii kvaliteedi parandamiseks kui ohutuse ja turvalisuse suurendamiseks. Vabariigi Valitsus on vastu võtnud Ühtekuuluvusfondi ja Euroopa Regionaalfondi transpordi sektori investeeringute kava perioodiks 2007-2013, mille projektide elluviimist alustati 2009. aastal. Maanteetranspordi puhul on peamiseks probleemiks teede kvaliteet ning suurim väljakutse on lisaks põhiriigimaanteedele ka tugi- ja kõrvalmaanteedel olukorra parandamine, sh libedustõrje, kruusateede kvaliteedi parandamine, tolmuvabaks tegemine jne. Raudtee infrastruktuur vajab samuti suuri investeeringuid, millest osa kaetakse struktuurivahenditest. Praegune madal investeeringute tase on põhjustanud madala rongide liikumiskiiruse. Lisaks on raudtee elektrifitseeritud üksnes Tallinna lähiümbruses ning ohutuse seisukohalt on vaja parandada raudteejaamade, ooteplatvormide ja elektrirongide tööks vajaliku kontaktivõrgu olukorda. Samuti on ohutuse tagamiseks vajalikud investeeringud raudtee ülesõidukohtadesse, kuna ülesõidukohtadel toimuvate õnnetuste arv on aasta-aastalt suurenenud.

Ettevõtlus

Ettevõtlusvaldkonna peamiseks probleemideks viimastel aastatel on olnud ettevõtete madal ellujäämismäär, suhteliselt madal tootlikkuse tase, palgakasvu kiirem tempo võrreldes tootlikkuse kasvuga, inimressursi nappus ja teadmiste ebapiisav kvaliteet, mille põhjusteks on vähenenud koostöö ettevõtete ja teadusasutuste vahel, finantsvahendite puudus ning madal aktiivsus välisurgudel tegutsemisel.

Majanduslangus on paljusid seniseid kitsaskohti veelgi võimendanud. Ettevõtete ellujäämismäär oli 2007. aastaks tõusnud 65,6% tasemele (2006. aasta tase 64%), kuid tingituna majanduslangusest võib prognoosida antud näitaja mõningast kahanemist. Tulenevalt ebakindlusest finantsurgudel on raskendatud ligipääs kapitalile ning peamiste eksporturgude (Soome, Rootsi, Venemaa, Läti, Leedu) ostujõu vähenemine sunnib ekspordimahte veelgi vähendama. Samuti seab majanduslangus piirangud ettevõtete investeeringutele tootlikkuse suurendamiseks läbi innovatsiooni ning teadus- ja arendustegevuse. Eurostati andmetel oli tootlikkuse tase aastal 2008 61% EL 27 keskmisest, 2007 oli sama näitaja 64,5%.

Teisalt on majanduslangusega kaasnenud väiksem nõudlus tööjõu järele vähendanud survet palgakasvule, mis on omakorda korrigeerinud tootlikkuse-töötasude suhet. Eesti Panga kevadprognoosi kohaselt väheneb keskmine brutopalk 2009. aastal 5,2% ja 2010. aastal 5,8%. Rahandusministeeriumi kevadprognoosi kohaselt eeldatakse 2009. aastal tootlikkuse kahanemist 2,1% võrra ja 2010. aastal tootlikkuse kasvu taastumist 1,6% võrra.

Ettevõtluskeskkonna konkurentsivõimelisuse tagamisel on oluline roll finantspoliitikal. Valdkonna oluliseks tugevuseks on finantssektori jätkusuutlik infrastruktuur ja toimiv finantsjärelevalve. Kaasaegne ja heal tasemel on ka kõigile rahvusvahelistele standarditele vastav raamatupidamise õiguslik raamistik ja rahapesu alane regulatsioon. Finantspoliitika valdkonna nõrkuseks on finantskriiside juhtimise raamistiku (sh regulatsioon ning koostöövõrgustik) mõningane ebapiisavus kriiside efektiivseks ennetamiseks ja lahendamiseks. Samuti vajab arendamist finantsteenuste alaste vaidluste lahendamise raamistik tarbijate abistamiseks ning elanikkonna finantsteenuste alaste teadmiste edendamise süsteem.

Põhjalik ülevaade valitsuse poolt ette võetud meetmetest ettevõtluskeskkonna arendamiseks pikemas perspektiivis ja probleemide leevendamiseks lühemas plaanis on toodud peatükis 4.3 „Meetmed majanduse elavdamiseks”.

Turism

Turismiteenuste eksport oli 2008. a andmetel 17,6 miljardit krooni, kasv võrreldes 2005.a. algtasemega 15,8%. 2009 aasta 9 kuu turismiteenuste eksport oli 8,3% väiksem kui aasta varem samal ajal. See on mõnevõrra tagasihoidlikum langus kui teenuste osas üldiselt ning tunduvalt väiksem kui kaupade ekspordil.

Ka kõrvutades tulemusi teiste majandusharude käibe langusega, võib öelda, et turismiteenuste eksport on majanduslangusele suhteliselt hästi vastu pidanud. Lisandväärtuse languse poolest jääb turismisektor küll suuremate kukkujate poolde, kuid see on tingitud drastilisest sisenõudluse vähenemisest. 10 kuu majutatud siseturistide arv on vähenenud aastatagusega võrreldes viiendiku võrra, välituristide puhul on langus olnud 4,6% (ööbimised vähenesid siiski rohkem – 7%, kuna viibimise kestus on veidi lühenenud). Võrreldes sissetuleva turismi langusega nii kogu Euroopas kui ka Kesk- ja Ida-Euroopas, on väliturismi langus Eestis olnud väiksem tänu headele tulemustele kahelt suuremalt sihtturult Soomelt ja Venemaalt.

Vaadates sihtgruppi laiemalt, siis väliturismil on ka tänases situatsioonis teiste harudega võrreldes pigem paremad võimalused. Turismiuuringud näitavad, et Põhjamaades (mis kuuluvad olulisemate Eesti turismipartnerite hulka) on hinnangud reise tegemise (või ära jätmise) suhtes tänasel päeval keskmisest positiivsemad. Valdava trendina tuuakse välja lähireiside eelistamist, mis pakub ka Eestile eelkõige Põhjamaade vaatepunktist võimalusi. Ka Venemaa prognoosid ei ole kõige halvemad ning Venemaa on sel aastal olnud ainuke turg, kust reisimine Eestisse on tunduvalt suurenenud, samas potentsiaali on veelgi. 2009.a. esimese kümne kuuga kasvas Eestis majutatud Soome turistide arv 2% ning Venemaa turistide arv 16%. Majutusteenuse pakkumise osas on täna küll selgelt tegemist ülejäägiga, kasutamata võimsusega, kuid jätkuvalt on vajalik turismitoodete pakkumise mitmekesistamine ja Eesti kui reisisihi tuntuse suurendamine potentsiaalsetel välisurgudel, mis suurendaks nii korduvkülastajate kui ka esmakülastajate arvu ning pikendaks Eestis viibimise kestust.

Infoühiskonna edendamise poliitika

Infoühiskonda arendamisel lähtutakse Eestis valitsuse poolt 2006.a heakskiidetud „Eesti infoühiskonna arengukavast 2013”. Täna võime nentida, et Eesti on suhteliselt hästi Internetiga kaetud. Paraku ei rahulda praegune olukord, kus maapiirkondades jõuab Internet inimesteni peamiselt traadita lahenduste kaudu, tuleviku vajadusi – kaasaegsed lahendused nõuavad suuremaid edastuskiirusi, mida suudab tagada ainult fiibril baseeruv võrk. Ka ei ole Eestis teenuste arenguks vajalikku konkurentsile avatud infrastruktuuri – paljud piirkonnad on ainult ühe operaatori käeulatuses. Ohu märgiks võib pidada seda, et peaaegu 1/3 Eesti 15-74- aastastest elanikest pole kunagi Interneti kasutanud ja omakorda neist 2/3 ei plaani seda ka kunagi tegema hakata. Seega võib realiseeruda risk, et elanikkond hakkab jagunema "inforikasteks" ja "infovaesteks", kellest viimaste puhul tekib oht muutuda infoühiskonnast väljatõugatuiks. Infoühiskonna arenemisega viiakse üha rohkem toiminguid üle elektroonilisse keskkonda, millega kaasneb paratamatult risk sattuda olulisse sõltuvusse süsteemide töökindlustest. Samuti kasvab elektroonses keskkonnas järjest erinevates vormides kuritegevus, mistõttu on oluline tagada nii era- kui ka avaliku sektori infosüsteemide kõrge turvatase.

TNS Emori e-seire uuringu kohaselt oli 2008. aasta novembrikuu seisuga internetikasutajaid, kes on kasutanud Interneti viimase 6 kuu jooksul, 15-74 aastaste vanusegrupis 67% – aastaga on lisandunud 10 000 kasutajat. Jätkuvalt kasvab Interneti kasutamine kodus, kuna pidevalt suureneb internetiühendust omavate perede osakaal (54% 2008.a), 2007.a võrreldes on kasv 3%. 51% ehk ca 534 000 elanikku (2008.a) on interneti heavy user'id, mis tähendab, et nad kasutavad interneti vähemalt 5 päeval nädalas. 2007.a oli nii sagedasi internetikasutajaid 48%. Seega on aastaga heavy user'ite hulk kasvanud ligikaudu 26 000 inimese võrra.

Heaks näiteks e-teenuste kasutamise kasvu osas on digitaalallkirja andnud isikute arv. Eesti.ee statistika andmetel oli 2008. aastal unikaalseid allkirjastajaid 129 732 ning unikaalseid isikuid, kes on kasutanud kehtivuskinnitust, 153 292. Võrreldes 2007. aastaga on unikaalsete allkirjastajate ja unikaalsete kehtivuskinnituste arv hüppeliselt kasvanud – vastavalt 74 664 unikaalset isikut, kes on andnud digitaalallkirja, ja 85 619 unikaalset kehtivuskinnitust 2008. aastal. Oma olulist osa mängivad seejuures 2008. aastal toimunud erinevad teavituskampaaniad ning teabepäevad ja koolitused, mille otsene eesmärk oli muuhulgas inimeste teadlikkuse tõstmine turvalisest isikutuvastusest elektroonilises keskkonnas.

Teiste Euroopa riikidega võrreldes on Eestis rohkem regulaarseid internetikasutajaid: 2008.a 62% (EL keskmine 56%). Samuti on Eestis lairiba internetiühendus 54% majapidamistest (2008.a), EL keskmiselt aga 49% majapidamistel. Valitsus on astunud samme suurendamiseks juurdepääsuvõimalusi lairibaühendusele

veelgi. 2009.a algatas majandus- ja kommunikatsiooniministeerium koostöös telekomiettevõtetega uue põlvkonna internetiühenduse arendamise projekti EstWin.

Teadus- ja arendustegevus

Eesti teadus- ja arendussektori areng tugineb Eesti Teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni (TA&I) strateegiale 2007-2013 „Teadmistepõhine Eesti”. T&A investeeringute kasv aastatel 2000-2007 ulatus 24,7%-ni aastas, seejuures erasektoris 36,8 %-ni aastas. T&A kogukulutused 2008. aastal olid 3 255 mln krooni, moodustades 1,29% SKPst (2006.a 1,14% ja 2007.a 1,11%). TA&I strateegia eesmärk 2008. aastaks oli 1,5%. T&A kogukulutused kasvasid 2007. aastaga võrreldes 538 miljonit krooni ehk 20%. T&A kulutused ettevõtlussektoris olid 1 406 mln krooni, mis teeb 2007. aastaga võrreldes kasvuks 125 mln krooni ehk 9,8%.

SKP-ga võrreldes on ettevõtlussektori teadus- ja arendustegevuse maht jõudnud 0,56% tasemele. Strateegia eesmärk oli 0,7%. T&A kulutused avalikus sektoris olid 1 848 mln krooni. Võrreldes 2007. aastaga on kulutused kasvanud 413 mln krooni ehk 29%. Avaliku sektori kulutused on tõusnud 0,73%ni SKPst. Strateegia eesmärk oli 0,8% SKPst. Seega on avaliku sektori kulutuste osas saavutatud strateegia eesmärgiga lähedane tase, erasektori kulutused on kasvanud planeeritust aeglasemalt. Ettevõtted finantseerisid 2008. aastal T&A kogukuludest 33,6%, mis on mõnevõrra vähem kui varem (2007. aastal 41,6%). Samas on taas oluliselt tõusnud välismaa allikatest rahastatud kulutused, ulatudes 504 mln kroonini (aastane kasv 59%).

Probleemide ületamiseks on võimalus perioodi 2007-2013 EL struktuurivahendite kasutamine lähiaastail, mis leevendab T&A infrastruktuuri olukorda, seda nii ehituste kaasajastamise (2,1 mld kr) kui teadusaparatuuri hankimiseks (1,8 mld kr) ja toetab ka inimressursi arendamist eelkõige nii riikide- kui sektoritevahelise mobiilsuse toetamise kaudu.

Vaatamata T&A rahastuse kiirele nominaalkasvule pole teadlaste ja inseneride arvukuse kasvu kiirus piisav, ei teaduse ja kõrghariduse ega ettevõtlussektori ja avaliku sektori kasvavate vajaduste rahuldamiseks. Teadlaste ja inseneride arv on 2001. aastast alates püsivalt kasvanud. 2008. aastal tõusis see eriti märkimisväärselt erasektoris, kus töötas 2008. aastal täistööajale taandatult 1233 inimest (aastane kasv 28%). TA&I inimkapitali arendamisel on probleemiks ka vähene ettevalmistatavate uute doktorite arv. Viimastel aastatel on doktoriõpingud edukalt lõpetanute arv osalt uue doktoriõppe rahastamise süsteemi toel kasvanud aga alla 10 lõpetaja võrra aastas. 2008/09 õppeaastal vähenes ka doktorantuuri vastuvõetute arv, seda peamiselt humanitaarerialade ning riigieelarveväliste õppekohtade osas. Eelarvepiirangutega seoses peatusid 2008.a lõpus toetavad meetmed doktorantide eraldi sotsiaaltagatiste süsteemi loomiseks. Erinevalt kõigist teistest valdkondadest ei ole doktoriõppe rahastamist riigieelarve muudatuste käigus vähendatud.

Haridus

Demograafiline prognoos näitab Eesti rahvastiku vananemist ning noorte osakaalu vähenemist. Tulenevalt laste arvu vähenemisest on **üldharidust** omandavate õpilaste arv aasta-aastalt kahanenud. Vaadeldes sünnistatistikast tuletatud võimalikku algklasside (1.-6. klass) õpilaskonda selgub, et võrreldes 2002. aastaga oli laste arv 2008. aastaks vähenenud 24%. Sündide arvu kasvu mõjul algklasside õpilaste arv aastaks 2014 küll suureneb, kuid võrreldes 2008. aastaga üksnes 8% võrra.

2008. aastal jätkas 68% päevase õppe gümnaasiumilõpetajatest õpinguid kõrghariduse tasemel, seejuures 22% gümnaasiumi lõpetajatest tegi valiku rakenduskõrgharidusõppe kasuks.

Majanduskriis, suurenenud tööpuudus ja toimetulekuraskused (vt tööturu ja sotsiaalvaldkonna peatükke) on tõstnud varasemast enam tähelepanu keskmesse **täiskasvanute täiendus- ja ümberõppe, haridustee katkestajate tagasitoomise ning õppijate sotsiaalse turvalisuse** küsimused. Järsult suurenenud tööpuudus on tõstnud esile vajaduse luua töökaotanutele ning hariduse katkestanutele õppimisvõimalused nii oma teadmiste uuele tasemele tõstmiseks kui ka uute teadmiste omandamiseks. Kutseõppeasutustes on täheldatav täiskasvanukoolituse osakaalu tõus. Kui 2006. aastal osales kutseõppeasutustes tööalase koolituse kursustel 13 997 inimest, siis 2007. aastal 20 281 inimest ja 2008. aastal juba 26 788 inimest.

Tööturupoliitika peamiseks fookuseks on võimalikult paljude töötajate oskuste uuele tasemele viimine, seda nii läbi üldise haridustaseme tõusu kui läbi kvalifikatsioonitaseme tõstmise. 2008. aasta andmetel oli Eestis 25-64 aastaste inimeste seas 41% neid, kellel vähemalt kutsekeskharidus või kõrgem haridustase.

Elukestev õpe ning täiskasvanutele laialdasem õppimisvõimaluste pakkumine on keerulises tööturuolukorras omandanud suurema tähtsuse. Senised täiskasvanuhariduse edendamise poliitikad on hakanud konkreetseid tulemusi näitama ja elanikkonna osalemine täiskasvanuhariduses näitab positiivset trendi. Eestis on 25–64 aastaste täiskasvanute osalemine elukestvas õppes olnud aastatel 2000-2006 üsna ühtlaselt vahemikus 5,4-6,5%. 2007. aastal tõusis elukestvas õppes osalejate osakaal 7%-ni, 2008.-ndal aastal aga märgatavalt 9,8%-ni.

Viimaste aastate statistika näitab, et enim osalevad elukestvas õppes juba kõrgema haridustaseme omandanud (15.9% aastal 2008) ning vähemal määral keskmise (7.5%) ja madalama (2.1%) haridustasemega inimesed.

Koolituses osalemise võimalused avardusid 2007. aastal ja jätkusid 2008. aastal kutseõppeasutuste kaudu käivitatud meetmete toel ning riigi poolt täiskasvanuõppe rahastamise suurendamine tagab osalusprotsendi jätkuva tõusu. Viimasel aastal on kasvanud just koolitustel (töölalastel täiendus- või ümberõppekursustel, tööalastel konverentsidel või seminaridel) osalenute määr.

Madala haridustasemega mitteõppijate osakaalu vähenemise osas ei ole aastatel 2000-2008 toimunud olulist nihet – näitaja on väikeste kõikumistega püsinud samal tasemel kogu ajavahemiku jooksul. Kuigi ühiskonnas on probleemi teadvustatud, ei ole rakendatud meetmed muutust kaasa toonud. 2008. aastal jäi 18-24 aastaste vanusegrupis madala haridustasemega mitteõppivate noorte (põhihariduse või madalama haridustasemega) osakaal 14,3 %-le (14,2% 2000. aastal). Vanusegruppi 20–24 kuuluvate noorte keskhariduse omandanute määr Euroopa Liidus kasvab jõudes 2007. aastal 78,1%-ni, kuid ei Eestis ega Euroopa Liidus ei ole kasv piisavalt kiire eesmärki silmas pidades. Eestis on keskhariduse omandanud noorte määr jõudnud 2008. aastal 82%-ni.

Madala funktsionaalse lugemisoskusega noorte osakaal 15-aastaste hulgas on Eestis 13,7%. Võrreldes Euroopa Liidu keskmisega oleme aga oluliselt paremas olukorras. Muutust ei ole Eesti kontekstis võimalik hinnata enne 2009. aasta PISA uuringu tulemuste avaldamist.

Üleilmastumise ja avatud infoühiskonna mõjul on vähenenud **eesti keele kasutamine**. Sellega on kaasnenud eesti keele kui emakeele oskuse ja maine langus. Kuigi eestlaste osatähtsus rahvastikus on kasvanud (1990. aasta 61%-lt 2008. aasta 69%-ni), siis eesti keelt emakeelena rääkijate arv kahaneb. Eesti keele kasutamise laienemist toetatakse läbi keelekümbeluseprogrammi ning osalise eestikeelse aineõppe muukeelses gümnaasiumis, samuti näeb eesti keele õpet ette ka „Eesti Lõimumiskava 2008-2013”.

Tööhõive

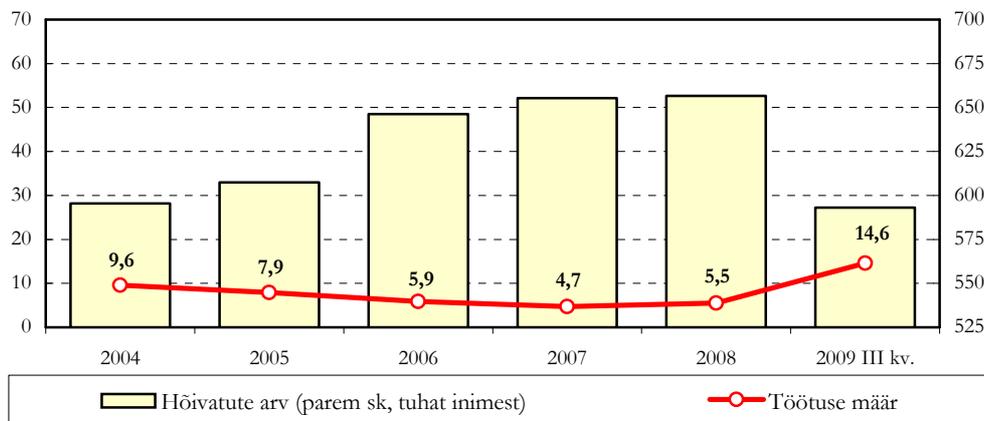
Seonduvalt muutustega majandusolukorras tõusis **töötuse määr** 2009. aasta esimeses kvartalis 11,4%-ni, mis on viimase kaheksa aasta kõrgeim tase. 2008. aastal oli töötuse määr 5,5%, 2007. aastal 4,7% ning 2006. aastal 5,9%. Töötuse määr 2009. aasta teises kvartalis oli 13,5% ning jätkas kasvamist ulatudes kolmandas kvartalis 14,6%-ni. Tööga hõivatuid oli kolmandas kvartalis 598 100 inimest. Vanuserühmadest oli tööpuudus kolmandas kvartalis kõrgeim jätkuvalt 15-24 aastaste hulgas ning ulatus 29,2%-ni. Endiselt on tööpuudus kasvanud kiiremini meeste seas. Meeste tööpuuduse määr oli kolmandas kvartalis 17% ja naiste 12,2%. Registreeritud töötus ulatus kolmandas kvartalis 11,1%-ni. Kolmanda kvartali tööturu oluliseks positiivseks muutuseks on see, et tööhõive vähenemine peatus. Töötuse kasv jätkus ainult majanduslikult aktiivse rahvastiku suurenemise tõttu. Majanduslikult aktiivsete arv (nn tööjõud) on suurenenud nii noorte tööturule tulijate arvu kasvu tõttu kui ka pensionialiste hilisema tööturult lahkumise tõttu.

Joonis 2

Tööturu arengud (15–74-aastased)

(protsenti)

(tuhat inimest)

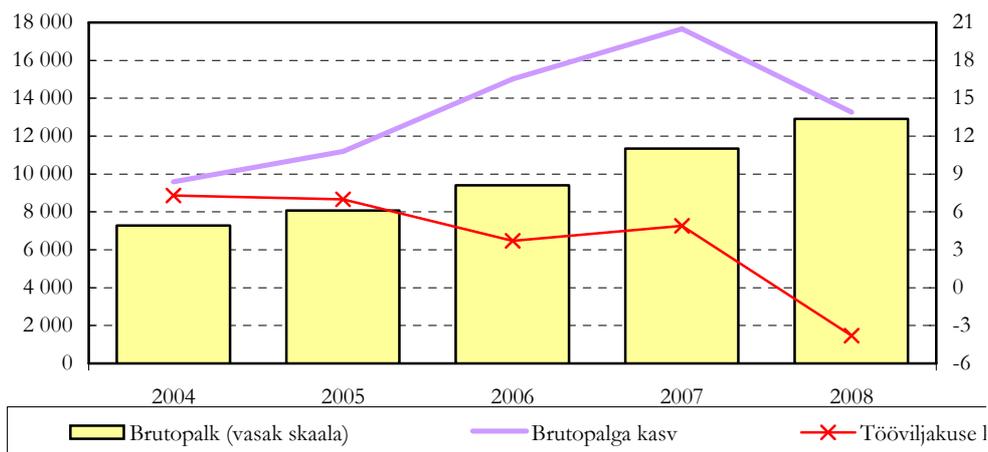
Allikas: Eesti Statistikaamet, Rabandusministeerium.

Majanduskriisi ning töötuse kasvu tingimustes vajavad inimesed senisest enam riigipoolset abi töö leidmisel ning töötusperioodiga toimetulemiseks. Oluline on osutada aktiivseid tööturumeetmeid sh täiendkoolitust, ümberõpet, tööpraktikat, tööharjutust ja muid toetavaid teenuseid, et hoida ära töökogemusega töötute muutumist pikaajalisteks töötuteks. Vastavalt muutuvale majandusolukorrale on oluline tööturu osapoolte võimalikult kiire kohandumisvõime.

Keskmine brutokuupalk oli 2009. aasta kolmandas kvartalis 11 770 krooni ja brutotunnipalk 71,76. 2008. aasta kolmanda kvartaliga võrreldes langes keskmine brutokuupalk 5,9% ja brutotunnipalk 5,8%.

Joonis 3

Brutopalka ja tööviljakuse kasv

Reaalpalk, milles tarbijahinnaindeksi muutuse mõju on arvesse võetud, jätkas 2009. aasta kolmandas kvartalis langemist. 2008. aasta teises ja kolmandas kvartalis kasvas reaalpalk veidi üle kolme protsenti ning neljandas kvartalis langes 1,3%. 2009 aasta esimeses ja teises kvartalis reaalpalk langes vastavalt 4,5% ja 4,1% ning kolmandas kvartalis 4,9%. 2009. aasta kolmandas kvartalis oli tööandja keskmine tööjõukulu palgatöötaja kohta kuus 16 018 krooni ja tunnis 115,45 krooni. Keskmine tööjõukulu töötaja kohta kuus ja

tunnis langesid vastavalt 5,0% ja 3,5% eelmise aasta kolmanda kvartaliga võrreldes. 2008. aastal oli see näitaja 17 416 krooni kuus ja tunnis 116,68 krooni. Keskmise töajooku töötaja kohta tõusis eelmise aasta kolmanda kvartaliga võrreldes kõige enam elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamise tegevusalal (3,2%) ning langes kõige enam ehituses (12,8%). Keskmise töajooku töötaja kohta tõusis 2008. aastal võrreldes 2007. aastaga kõige enam metsamajanduses (33,4%) ja kõige vähem ehituses (8,2%). Keskmise töajooku tunnis tõusis 2008. aastal võrreldes 2007. aastaga kõige enam metsamajanduses (38,1%) ning kõige vähem veanduses, laanduses ja sides (10,6%).

Sotsiaal- ja tervishoiuvaldkond

Kiire majanduskasvuga aastatel (2004–2007) edenes märkimisväärselt rahva sotsiaalne heaolu. Seda peegeldasid nii kõrge subjektive eluga rahulolu hinnangud¹⁰ kui ka oluliselt paranenud materiaalne olukord, mida näitab perede sissetulekute tõus. Leibkondade sissetulekud suurenesid perioodil 2003–2007 keskmiselt 94% võrra¹¹. Oluliselt vähenes absoluutses vaesuses elavate inimeste osakaal ning mõnevõrra on vähenenud ka sissetulekute ebavõrdsus¹². Kuid suhteline vaesus ei vähenenud ning teatud inimrühmad elasid jätkuvalt allpool absoluutse vaesuse piiri (7,6% leibkondadest 2006. aastal). 2008. aasta inimarengu aruandes tõdetakse, et viimaste aastate majandusliku tõusuga kaasnes Eesti ühiskonnas senisest enam kindlustatud keskklassi kujunemine. Samuti süvenesid vanema ja noorema põlvkonna ning erinevate piirkondade elukvaliteedi erinevused ning püsis erinevus eesti- ja venekeelse elanikkonna sotsiaalse heaolu vahel.¹³

Uue, jätkusuutlikuma kasvu kiireks käivitamiseks on tekkinud majandussurutises vajalik leida kompromiss ühelt poolt majandustegevuse stimuleerimise ning teiselt poolt inimressursi hoidmise vahel. Tuleb käivitada meetmed, mis on suunatud majanduse kiirele ümberkohandamisele, uute töökohtade loomisele ning (välis)investeeringute kaasamisele jms eesmärkidele. Majandusolukorra stabiliseerumisel ning uue majanduskasvu perioodiks on oluline säilitada inimeste töötegemistahet ning tööharjumust samuti parandada nende kvalifikatsiooni, kes on tööturul nõrgemas positsioonis. Vaatamata Eesti majanduse kiire arengule (2004–2007) ei ole see kaasa toonud olulist elanike terviseseisundi paranemist. Eelkõige on elanikkonna halva tervise põhjuseks ebatervislikest eluviisidest (alkoholi liigtarvitamine, suitsetamine, vähenenud füüsiline aktiivsus) põhjustatud südame-veresoonkonna haigused, mis moodustavad kogu haiguskoormusest 37%, haiguskoormuse tekitajatest on teisel kohal (15%) kasvaja ning kolmandal kohal (10%) välispõhjused (vigastused, mürgistused, uppumised, tulesurmad, enesetapud). Kolm peamist tervise kaotuse põhjust hõlmavad kaks kolmandikku kogu haiguskoormusest ning sellest omakorda üle poole langeb tööealisele elanikkonnale (20–64 eluaastat). Madal terviseseisund mõjutab negatiivselt tööjõu pakkumist ning tootlikkust - haiguse või vigastuse tõttu mitteaktiivse tööealisesse elanikkonda kuuluvate inimeste arv on suurenenud 51 800 inimeseni.¹⁴ Heaks või väga heaks hindas oma tervist 2008. aastal 50,7% ja 2006. aastal 46,6% inimestest, 2000. aastal vaid 36,8% ja 1990. aastal 25,2%. See aga tähendab, et heaolu järsul halvenemisel suureneb kiiresti ka terviserisk. Oluline on seegi, et isegi majanduslikult edukal ajal suurenes Eestis nende inimeste osakaal, keda suured tervishoiukulutused vaesusesse tõukasid¹⁵. Samas esineb Eestis väga tugev seos sotsiaalse staatuse (haridus, sissetulek, elukoht) ning tervise vahel: Näiteks 2005. a hindas 77% jõukamast viiendikust oma tervis heaks või väga heaks ning 5% pidas seda halvaks. Vaesema viiendiku puhul olid vastavad näitajad 41% hea ning 26% halva tervisega. Ulatuslik rahvusvaheline kogemus ning ka Eesti andmed kinnitavad, et esineb väga selge seos töötuse ning sissetulekute taseme ja terviseseisundi vahel.

¹⁰ Eurobaromeeter 70: avalik arvamus Euroopa Liidus. Sügis 2008. Emor

¹¹ Tiit, E.-M. (2008). Perede sissetulekute ja tarbimise struktuur 2003–2007. Lepingu aruanne. Rahvastikuministri büroo. http://www.rahvastikuminister.ee/public/2008sissetulekud_Tiit_1_.doc

¹² Sotsiaalministeerium (2008). Elatustase ja vaesus, kogumikus „Tervis, Töö ja Sotsiaalelu 2007”. Tallinn.

¹³ Lauristin, M. (peatoimetaja), Eesti inimarengu aruanne 2008. SA Eesti Koostöö Kogu, Tallinn 2009.

¹⁴ Sotsiaalministeeriumi arengukava 2010–2013

¹⁵ Eesti inimarengu aruanne 2008.

Ohtlikku mõju avaldab majanduslangus tervisele eeskätt sotsiaalse stressi kaudu. Mis omakorda suurendab Eestis kõrgeid südameveresoonehaiguste, alkoholismi, narkomaania, HIVi ja AIDSi, depressiooni ja suitsiidi riske. Eesti on Euroopa Liidus HIV-sse nakatunute arvult endiselt esikohal. Uute registreeritud HIV-juhtude arv on küll langustendentsiga, kuid püsib jätkuvalt kõrge. Hiljuti avaldatud uurimuses HIVi ja töötuse seoste kohta leiti, et töötavatest süstivatest narkomaanidest oli HIV-positiivseid 44%, töötutest aga 67%. See viitab riskile, et töötuse suurenedes võib Eestis taas hoogustuda narkomaania ja HIV-i levik. Tegelik nakatunute arv on uuringute põhjal 11 000 ning ravi saab hinnanguliselt alla poole vajajatest. Kolmanda suure probleemina võib välja tuua kõrge tuberkuloosi haigestumise taseme ning multiresistentsete tuberkuloosi haigusvormide väga kõrge osakaalu (15% 2007. aastal), mis veelgi suureneb HIV-i laialdase leviku mõjul.

Ligi viiel protsendil Eesti elanikest puudub ravikindlustus ning seetõttu ei saa nad õigeaegselt ennetavat ravi ning pöörduvad arsti juurde viimasel hetkel, kui haigus on süvenenud ning selle ravi on mitmeid kordi kallim. Selleks, et tagada selle osa elanikkonna õigus tervise kaitsele ning ennetada suuri ravikuluseid, tuleb leida uusi lahendusi arstiabi osutamiseks praegustele kindlustamata isikutele.

B Indikaatorite täitmine

Tabel 1.

Majanduse konkurentsivõime kasv

Indikaator	Selgitus	Algtase	Sihttase	Viimane teadaolev tase
Tööga hõivatuse määr (%) 15-64 aastaste hulgas	Tööhõive määr mõõdab tööga hõivatud elanike hulka tööealises elanikkonnas. Suurem tööhõive tõstab majanduse tootmispotentsiaali, teisalt on hõive kasv majandusarengu (nõudluse suurenemise) tagajärg. Hõivatuse kasv aitab kaasa elanike tarbimisvõime suurenemisele ja seeläbi annab täiendava tõuke ka majandusarengule. Allikaks on Eesti Statistikaamet, andmed avaldatakse ka Eurostati kodulehel. Sihttase on selliselt fikseeritud „Majanduskasvu ja tööhõive tegevuskavas 2005-2007”.	64,4% (2005)	72% (2014)	69,5 (2008)
Ettevõtete tootlikkus töötaja kohta EL 25 keskmisest	Mõõdetakse SKP ostuvõimet arvesse võttes (GDP in Purchasing Power Standards) hõivatute kohta võrreldes EL-25 keskmisega. Ettevõtte tootlikkus töötaja kohta näitab, kui efektiivselt suudetakse rakendada inimeste võimeid majanduses. Tööjõu tootlikkuse kasv võimaldab tõsta majanduse toodangut ka tingimustes, kus tööealiste inimeste või hõivatute arv ei suurene (intensiivne kasv). Andmed avaldatakse Eurostati kodulehel struktuursete indikaatorite all. Seda indikaatorit kasutatakse nii “Majanduskasvu ja tööhõive tegevuskavas 2005-2007” kui ka “Teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegias 2007-2013”	58,6 (2005)	80% (2013)	63,7% (2008)
Ettevõtete	Ellujäämismäär näitab 3 aastat	63% (2005)	70% (2013)	67,4% (2008)

ellujäämismäär	pärast registreerimist tegutsevate (käibega) ettevõtete arvu. Indikaatori väärtuse tõus kajastab ettevõtluskeskkonna paranemist ning ettevõtete elujõulisemaks muutumist. Mõõtmise aluseks on Maksu- ja Tolliameti andmed. Seda indikaatorit kasutatakse "Eesti ettevõtluspoliitikas 2007-2013".			
Ettevõtete teadus- ja arendustegevuse investeeringute osakaal SKP-st	Indikaator peegeldab ettevõtete orienteeritust arendustegevusele ja uuendustele kui konkurentsivõime tõstmise tuumiktegevustele. Andmeid kogub iga-aastaselt Statistikaamet, need avaldatakse ka Eurostati andmebaasis Structural Indicators. Seda indikaatorit kasutatakse "Majanduskasvu ja tööhõive tegevuskavas 2005-2007" ja "Teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegias 2007-2013".	0,42% (2004)	1,6%(2013)	0,54% (2007)
Hõive kõrgtehnoloogilises ja keskkõrgtehnoloogilises tööstuses ja teeninduses (% koguhõivest)	Kõrg- ja keskkõrgtehnoloogilisteks tööstus- ja teenindustevõteteks loetakse NACE koodidega 24, 29-35, 64, 72 ja 73 harudesse kuuluvaid ettevõtteid. Hõive kasv kõrgtehnoloogilistes harudes näitab, et inimeste masinatega asendamise faas (jobless growth) on läbi saanud ning ettevõtted on oma arengustaadiumis kõrgemale (teadmiste- ja tehnoloogiamahukamale) tasemele jõudnud ja laiendavad tegevust. Andmed avaldatakse Eurostati kodulehel. Sihttase on selliselt fikseeritud „Majanduskasvu ja tööhõive tegevuskavas 2005-2007”. Indikaatorit kasutatakse ka "Teadus- ja arendustegevuse	7,57% (2005)	11% (2013)	6,45 (2007)

	ning innovatsiooni strateegias 2007-2013”.			
Ettevõtjate rahulolu transpordi infrastruktuuri	Ettevõtjate rahulolu väljendab otseselt, kas transpordi infrastruktuuri tehtud investeeringud aitavad kaasa ettevõtete ja seega kogu majanduse arengule. Indikaator põhineb Eesti ettevõtetejuhtide arvamusuuringu tulemustel iga-aastaselt Eesti Konjunkturiinstituudi väljaandes Eesti Rahvusvaheline Konkurentsivõime (6=väga hea, 1=väga halb). Kasutatud on eri transpordiliikide keskmist näitajat. Sisaldub “Transpordi arengukavas 2007-2013”.	4,23 (2005)	4,65 (2013)	Metoodikat on muudetud, võrreldavat indikaatorit ei ole. [http://www.ki.ee/publikatsioonid/valmis/Eesti_rahvusvaheline_konkurentsivoime_Aastaraamat_2008.pdf].
Keskmine oodatav eluiga (M/N)	Keskmine oodatav eluiga näitab mingis vanuses keskmiselt elada jäävate aastate arvu elutabeli järgi, kui suremus ei muutuks. Siinkohal mõõdetakse keskmist oodatavat eluiga 0-aasta vanuses - oodatavat eluiga sünnimomendil. Näitajat kasutatakse rahvusvahelises võrdluses elanikkonna tervisliku seisundi üldnäitajana. Elueast ja elanikkonna tervislikust seisundist oleneb pikaajalise arengu potentsiaal. Põhineb Statistikaameti andmetel.	M – 67,27 (2005) N – 78,14 (2005)	M – 73 (2015) N – 80 (2015)	M – 68,59 (2008) N – 79,23 (2008)
Täistööajaga teadlaste ja inseneride arv 1000 töötaja kohta	Iseloomustab otseselt teadus- ja arendustegevusega tegeleva tööjõu suurust ning seeläbi ka teadmispõhise ühiskonna arengu vajaliku inimkapitali suurust. Viimasest sõltub olulisel määral nii majandusarengu kiirus kui majanduse ja ühiskonna arengu pika-ajaline jätkusuutlikkus. Andmeid kogub iga-aastaselt Statistikaamet Euroopa Liidu ja OECD ühise metoodika järgi. Indikaator sisaldub “Teadus- ja	5,1 (2005)	8,0 (2013)	5,63 (2007)

	arendustegevuse ning innovatsiooni strateegias 2007-2013”			
Elukestvas õppes osalemise määr	Mõõdetakse täiskasvanute koolituses osalejate osakaaluna 25-64-aastaste elanike hulgas. Indikaator näitab inimeste valmisolekut ja võimalusi osaleda täiend- ja ümberõppes, mis on hariduse ja tööturu paindlikkuse ning pideva teadmiste ja oskuste uuendamise üheks võtmeteguriks. Seireks kasutatakse Eurostati tööjõuturu-uuringu andmeid. Sisaldub “Elukestva õppe strateegias 2005-2008”. Sihttase peale aastat 2008 määratakse edaspidi.	6,5% (2006)	11,5% (2013)	9,8% (2008) Täiskasvanute osalus elukestvas õppes on küll aasta-aastalt paranenud, kuid jääb siiski endiselt maha edukate riikide näitajatest. Põhjamaades on vastav näitaja enam kui 20%.
Tehnikavaldkondade lõpetajate osakaal	Mõõdetakse loodus- ja täppisteaduste ning tehnika, tootmise ja ehituse valdkondade lõpetajate osakaaluna kõigist kõrgkooli lõpetajatest. Teaduse ja tehnoloogia areng ja vastava inimressursi olemasolu on teadmispõhise majanduse alustala, mis omakorda oluline arengu jätkusuutlikkuse jaoks. Andmeid kogub Eesti Hariduse Infosüsteem. (EHIS).	20,2% (2004)	25% (2013)	20,5% (2008)

Tabel 2 Sotsiaalse sidususe kasv

Indikaator	Selgitus	Algtase	Sihttase	Viimane teadaolev tase
Vaesusriski määr	Vaesusriski määr näitab vaesuses olevate inimeste osakaal kogu rahvastikus. EL-s loetakse allpool vaesusriski piiri elavateks inimesi, kelle sissetulekud on väiksemad kui 60% sissetulekute mediaanist. Vaesusriski määr on olulisim riigi arengu sotsiaalse tasakaalu ja seeläbi sidususe väljendaja, peegeldades sissetulekute jaotust ühiskonnas. Kuna indikaatori väärtus on suhtarv, on seda võimalik tõlgendada ka kui riski ehk	19,3% (2004)	15% (2014)	19,5% (2007)

	tõenäosust olla vaene. Mõõtmise ja seire allikaks on Statistikaametileibkonna sissetuleku ja kulutuste uuring.			
Madalaim tööhõive määr maakondades	Tööhõive määr maakondlikud erinevused peegeldavad regioonide tööjõuressursi alarakendatust (ja kaudselt elanike aktiivsust laiemas tähenduses) ning kujutavad endast olulist tegurit rahvastiku ja majandustegevuse ruumilise kontsentratsiooni kiirenemisel, samuti regionaalsete arenguvõimaluste tasakaalu jaoks. Mõõdetakse hõivatute osatähtsusega tööealises rahvastikus (15-74-aastased) maakonniti. Indikaatori tasemete määramise aluseks on madalaim maakondlik tööhõive määr. Allikaks on Statistikaameti andmed. Indikaator sisaldub "Eesti Regionaalarengu Strateegias 2005-2015".	45% (2005)	Mitte väiksem kui 50% (2015)	48% (2008)
Regionaalse sisemajanduse koguprodukti maakondlik erinevus	Sisemajandusliku koguprodukti maakondlikud erinevused peegeldavad regioonide ebavõrdset panust riigi kui terviku majanduskasvu ja neis toodetavat lisandväärtust ning samuti regionaalset ettevõtluse konkurentsivõimet ja tööhõivealaseid võimalusi. Mõõdetakse elaniku kohta taandatud regionaalse sisemajanduse koguprodukti (jooksevhindades) kõrgeima ja madalaima maakondliku näitaja erinevusena Statistikaameti andmete põhjal.	3,6 korda (2004)	Mitte suurem kui 3,5 (2015)	3,59 korda (2006)
Meeste ja naiste töötasude erinevus (palgalõhe)	Meeste ja naiste töötasude erinevus (palgalõhe) arvutatakse erinevusena meeste ja naiste keskmises tunni sissetulekus suhtena meestöötaja keskmisesse tunni sissetulekusse tööealise elanikkonna kohta, kes töötavad vähemalt 15 tundi nädalas. Palgalõhe on üks soolise võrdõiguslikkuse põhiindikaatoreid, mis peegeldab soolist tasakaalu ning sugude erinevat väärtustamist ja seeläbi ka soost olenevaid elu- ja arenguvõimalusi – ning sotsiaalset sidusust Mõõtmise ja seire allikaks on Statistikaameti töötasu struktuuri uuring.	25,4% (2005)	20% (2015)	30,3% (2007)
Infoühiskond	Interneti kasutamise oskus ja võimalus on	Interne	75%	67,5% (2008)

a kaasatud inimeste osakaal - interneti kasutajate arv	üha olulisem, et osaleda ühiskonnaelus täisväärtusliku liikmena. Interneti kasutajaks loetakse 15-74-aastast elanikku, kes on viimase 6 kuu jooksul kasutanud internetti.	ti kasutajate arv: 53% (2005)	(2013)	
Infoühiskond a kaasatud inimeste osakaal - interneti kasutamine kodudes	Interneti kasutamise oskus ja võimalus on üha olulisem, et osaleda ühiskonnaelus täisväärtusliku liikmena. Interneti kodus kasutajaks loetakse 15-74-aastast elanikku, kes on viimase 6 kuu jooksul kasutanud internetti ja üheks interneti kasutuskohaks on olnud kodu.	Interneti kasutamine kodudes: 36% (2005)	70% (2013)	63,9% (2009 I kv)

Tabel 3. Keskkonna kasutamise säästvuse kasv

Indikaator	Selgitus	Algtase	Sihttase	Viimane teadaolev tase
Heas seisundis veekogude osatähtsus	Veeökosüsteemide olukord iseloomustab üldistavalt veekeskkonnale avalduvate inimtegevuse kahjulike mõjude vältimist ning ühtlasi suurel määral ka looduskeskkonna ohutust inimese tervisele. Need tingimused on arengu jätkusuutlikkuse eeldusteks. Hea ökoloogiline seisund määratakse bioloogiliste, hüdro-morfoloogiliste ning füüsikalise-keemiliste kvaliteedinäitajate seire tulemuste alusel ning osatähtsust mõõdetakse protsendina kõigist veekogudest. Seire toimub Keskkonnaministeriumi Info- ja Tehnokeskuse iga-aastaste andmete alusel.	65% (2004)	100% (2015)	2008. a aruannete põhjal on heas ja väga heas seisundis kokku 71,4% veekogudest
Tahkete jäätmete taaskasutamise määr (v.a põlevkivi- ja põllumajandusjäätmed)	Jäätmete taaskasutamine hõlmab nende korduskasutamist, materjalina ringlusse võtmist ja energiaallikana kasutamist. Taaskasutamine vähendab jäätmete põhjustatud keskkonnasaastatust, vähendab vajadust loodusvarade täiendava kasutamise järele ja tõhustab jäätmemajandust tervikuna. Seetõttu väljendab taaskasutuse määr üldistavalt arengu jätkusuutlikkust ja eelkõige keskkonnasäästvust. Tagamaks võrreldavust EL teiste riikidega on näitaja konstrueerimisel loobutud põlevkivitööstuse- ja energeetikaga seotud jäätmete ning põllumajandusjäätmete arvestamisest. Seire toimub Keskkonnaministeriumi Info- ja Tehnokeskuse iga-aastaste andmete alusel.	30% * (2004)	60% (2015)	2008. a aruannete põhjal 35%
Primaarenergia tarbimise maht	Primaarenergia tarbimise efektiivsus on Eestis väga madal, seetõttu tuleb majandusliku arengu jätkusuutlikkuse ja keskkonnasäästvuse suurendamiseks energiakasutust tõhustada, samas kui majandus edasi kasvab. Sihttase aastaks 2013 määratletakse 2008. aastal.	Primaarenergiaga varustatus aastal 2005 – 60,0 TWh	Hoida primaarenergia tarbimise maht aastani 2010 aasta	2007. aastal kasutati 64 TWh Primaarenergiat. *

	Praegune sihttase tuleneb “Kütuse- ja energiamajanduse pikaajalisest riiklikust arengukavast aastani 2015”. Põhineb Statistikaameti andmetel.		2003 tasemel (59,6 TWh)	
Ühistranspordi kasutajate osakaal töökäijate hulgas	Indikaator põhineb Eesti tööjõu-uuringu andmetel, kuid peegeldab muutusi inimeste üldistes valikutes transpordivajaduse rahuldamisel. Riiklik areng on jätkusuutlikum ja keskkonda säästvam, kui inimesed kasutavad keskkonnasõbralikumaid transpordilahendusi nagu ühistransport. Ühtlasi aitavad keskkonnasõbralikumad valikud vähendada survet transpordi infrastruktuurile ja seega vajadust ehitada või parandada teid. Tingimustes, kus surve autostumisele järjest süveneb, peegeldab ühistranspordi osakaalu säilitamine selle ja ka üldise transpordisüsteemi kvalitatiivset arengut. Sisaldub “Transpordi arengukavas 2007-2013” ja “Ühistranspordi arengu-programmis 2006-2010”.	29,9% (2005)	30% (2013)	30% (2008, ESA tööjõu-uuring)

* 64 TWh (230 318 TJ) oli 2007. aastal primaarenergiaga varustus (kogutarbimine), mis on 7,4% rohkem võrreldes aastaga 2003 (213 220 TJ). Primaarenergia tarbimise mahu kasv tulenes suurenenud elektrienergia ekspordist 2007. aastal (9954 TJ). Aastal 2004 ületati 2003. aasta taset 2,6% võrra, 2005 aastal 0,6% võrra.

C. Näited parimatest praktikatest

Järgnevalt on toodud projektide näidised, mis aitavad kaasa majanduslangusest tingitud mõjude leevendamisele. Projektide valdkonnad on valitud lähtuvalt ühenduse strateegilistest suunistest:

1. Teadus-ja innovatsioon (Improving knowledge and innovation for growth)
2. Tööhõive (More and better jobs)
3. Territoriaalne dimensioon (The territorial dimension of Cohesion Policy)
4. Konkurentsivõimeline ja atraktiivne investeerimis- ja töökeskkond (Making Europe and its regions more attractive places in which to invest and work)

1. Teadus-ja innovatsioon (Improving knowledge and innovation for growth)

- Projekti nimetus: Lineaarse sünkroniseerimismeetodi rakendusuring ja satelliitmodemite arendus
- Projekti number: EU23688
- Projekti elluviimise periood: 01.06.2006-28.06.2008
- Projekti kogueelarve (Eurides): 420,638 EUR
- sh EL osa
- sh Riiklik kaasfinantseering
- sh Erasektori osalus 135,428 EUR

Kontakt:

- Nimi: Tarmo Pihl
- Organisatsioon: Modesat Communications OÜ
- Aadress: Akadeemia tee 19, Tallinn
- Email: info@modesat.com

Projekti kirjeldus

Projekti eesmärgiks oli uudse signaali sünkroniseerimisskeemi väljatöötamine, millele tuginedes sooviti välja arendada kahe satelliitmodemi prototüübid. Antud eesmärgi saavutamiseks viidi läbi kaasaegsete sünkroniseerimismeetodite uuringud, töötati välja skeemitehniline disain, teostati vajalikud programmeerimistööd ja koostati uudsete modemite makettnäidised. Eelnevale tuginedes mindi edasi tootearenduse faasi, kus loodi ja häälestati kaks katsemodemi prototüüpi.

Projekt viidi edukalt lõpule ning paljuski just tänu nimetatud projektile on Modesat Communications OÜ toonud tänaseks turule mitmeid modemite tootjatele ning telekommunikatsioonifirmadele pakutavad tehnoloogiad. Tänu turule toodud tehnoloogiatele auhinnati Modesat Communication OÜd ka 2009.a Ettevõtluse Auhinna konkursil Aasta Innovaatori tiitliga.

Strateegiline kontekst ja taustinformatsioon

Antud projekt toetab Eesti ettevõtluse investeeringuid teadus- ja arendustegevusse ning innovatsiooni. Seeläbi aitame kaasa suure lisandväärtusega toodete ja teenuste pakkumisele ja kõrge kvalifikatsiooniga töökohtade loomisele. Projekti tulemusel valminud tehnoloogiaga on seatud eesmärgiks omada rahvusvahelist konkurentsivõimet.

Kokkuvõttev põhjendus, miks just see projekt on välja valitud

Antud projekt on väga positiivseks eeskujuks, kuna tegemist on algusest peale globaalsele turule suunatud ning väga kõrge lisandväärtusega äri. Samuti on ettevõtte käivitatud rahvusvahelise meeskonna poolt ning ettevõtte tugevust näitab ka asjaolu, et ettevõtte käivitamisesse on õnnestunud kaasata riskikapitali. Modesat Communication OÜ on saanud toetust teadus- ja arendustegevuseks nii 2004-2006 kui ka 2007-2013 vahenditest. 2007-2013 perioodi vahenditest sai osaühing ka eksporditurunduse toetust.

2. Tööhõive (More and better jobs)

Projekti nimetus: 50 telesaate "Tööotsija" tootmine ja esitamine ETV-s

Projekti elluviimise periood: 01.01.2009 kuni 31.08.2010

Projekti kogueelarve (eurides): 333,708.14 EUR (5,205,847.00 krooni)

- sh EL osa (95%) 317,022.75 EUR (4,945,555.00 krooni)

- sh partneri (ERR) osalus (5%) 16,685.38 EUR (260,292.00 krooni)

Kontakt:

- Nimi: Hannela Lippus
- Organisatsioon: Teabe Instituut OÜ
- Aadress: Roosikrantsi 2, 10119, Tallinn, Harju maakond, Eesti
- Email: hannela@teabeinstituut.eu

Projekti eesmärk ja kirjeldus

Projekt seisneb 50 telesaate „Tööotsija“ tootmises ning näitamises Eesti avalik-õiguslikus telekanalis (ETV). Tööturusaade „Tööotsija“ on interaktiivne ja sotsiaalne meelelahutuslik saade, mille eesmärk on tööturu aktiveerimine, töö tegemise väärtustamine ning ühiskonna tähelepanu juhtimine töötuse ja tööjõupuuduse probleemidele. Saade aitab kokku viia tööandjat tulevase töötajaga ning vastupidi. 28 minutit kestva telesaate ülesehitus on järgmine: Saate võib jagada tinglikult kolmeks osaks. Saade algab saate teematilise sissejuhatusesega, millele järgneb saatepea.

Esimene osa saatest on tutvustused. Saatejuht tutvustab tänast töökohta ja ametit. Lisaks sellele toob saatejuht välja kui palju laekus sellele ametikohale cv-sid ning kes on välja valitud finaalsoor. Järgnevad tööotsijate tutvustused ning isiku- ja ametiintervjuud nendega. Teine osa saatest koosneb saatejuhi ülesandest, mis on päris proovitöö sissejuhatuses. Proovitööle järgnevad vestlused karjäärinõustajaga, kes annab kandidaatidele nõu, tuge ja julgust nii tänaseks päevaks kui ka tulevaseks eluks. Kui karjäärinõustajaga vestlus läbitud, järgneb kandidaatide tööintervjuu tulevase ülemusega.

Kolmas osa saatest on proovitöö ja selle hindamine ning lõpliku otsuse tegemine. Enne lõpliku otsuse langetamist iseloomustatakse kõiki kolme kandidaati ja tuakse välja kõigi tugevused ning põhjendatakse, miks selline valik tehti. Saade lõpeb alati positiivses toonis ja vaatajatele antakse infot, et kaks tublit töötajat on tööpakkumiste ootel ning nende kontaktid saab „Tööotsija“ saate kodulehelt www.etv.ee/tootsija. Saade lõpeb alati moodsa vanasõnaga, mis haakub antud ametiga.

2009. aasta III kvartalis tõusis Kirde-Eestis töötuse määr 22,6%ni (18,7%). Sama kõrge oli selles piirkonnas töötuse määr ka 2000.a. I kvartalis. „Tööotsija“ käib läbi kõik Eesti maakonnad. Ida-Virumaal kui kõige suurema tööpuudusega regioonis Eestis, otsiti Jõhvi kontserdimajja administraatorit. CV-sid ametikohale laekus 48. Nendest kolm sobivamat valiti välja, kes hakkasid finaalsoorus võistlema selle ametikoha eest. Päeva lõpuks sai töökoha Pille Roosi, kes tänasel päeval väga edukalt töötab Jõhvi Kontserdimajas.

Seda saadet saad vaadata siit: <http://etv.err.ee/arhiiv.php?id=96414>

Sihtgrupid

Telesaade „Töötaja“ on suunatud kogu tööealisele rahvastikule Eestis. Saatesarja prognoositav auditoorium ühe saate kohta on ca 125 000 - 150 000 inimest. Tööturu võimalustest informeeritud inimeste hulk on ca 125 000. Ümber- ja täiendõppe võimalustest informeeritud inimeste hulk on ca 125 000. Telesaate kaudse mõju arutamisel käitumisotsustele peaks arvestama selle olulist mõju vähemalt 10% vaatajaskonnale, so minimaalselt 12 500 inimesele (sh mehi: 45% ja naisi: 55%) Kokku toodetakse projekti jooksul ajavahemikus 2009. aasta juuni - 2010 juuni 50 telesaadet. Telesaate konkreetse tulemusena leiab uue töökoha 100 inimest.

Strateegiline kontekst ja taustinformatsioon. Projekt aitab kaasa mitmetele horisontaalsetele teemadele, mis Euroopa Sotsiaalfondi seisukohalt olulised.

Sooline võrdõiguslikkus

Saates kasutatakse töötajate ja tööpakkujatena võimalikult erinevate elualade ja sotsiaalsete gruppide esindajaid eesmärgiga näidata kõigi kodanike ja organisatsioonide võrdseid võimalusi tööturul. Näiteks väikesest vallast pärit töötü kõrval otsib tööd ka kõrgepalgaline spetsialist Tallinnast, kes pole rahul olemasoleva töö ja karjäärivõimalustega. Niisamuti asetuvad võrdsesse positsiooni mehed ja naised.

Infoühiskonna edendamine

Projekti raames luuakse spetsiaalne interneti kodulehekülj, mis hakkab pakkuma tööturualast infot ja nõuandeid digitaalkujul, sh videomaterjale. Veebilehekülj asub aadressil www.etv.ee/tootsija

Regionaalne areng

Saates kasutatakse töötajate ja tööpakkujatena võimalikult eri Eesti piirkondade elanikke eesmärgiga näidata kõigi Eesti kodanike võrdseid võimalusi sõltumata elu- või töökohast.

Kodanikuühiskonna areng

Projekt aitab televisiooni ja interneti vahendusel luua sektoritevaheliseks lävimiseks stabiilseid koostöövorme ja suhtlemiskanaleid ning suurendada kodanike kaasamist ühiskondlikku ellu, st suurendada kodanikutunnet.

Projekti uudne lahendus

Projekti uudne lahendus seisneb telesaate formaadis, mis on arendatud projekti tarbeks Eestis. Nimelt pole Eesti telekanalites 2009. aastani ühtegi saatesarja eetris olnud, mis keskenduks ainult tööturu probleemistikule. Telesaate formaat on just arendatud ja toodetud Eestis ega pole sisse ostetud või järgi tehtud. Lähtuvalt telespetsiifikast käsitletakse tööturu probleeme informatiiv-meelalutuslikus (infotainment) formaadis. Projektile on plaanis toota ka järg, kus tutvustatakse töötule ka riigipoolt pakutavaid võimalusi näiteks koolitused, tööpraktikad jms.

Projekti nimetus: Tööturul mitteaktiivsed isikud (Programm "Kvalifitseeritud tööjõu pakumise suurendamine 2007 - 2013")

Projekti elluviimise periood: 01.01.2008 kuni 31.12.2009

Projekti kogueelarve (eurides): 274,088.9 EUR (42,757,821.00 krooni)

- sh EL osa (100%) 274,088.9 EUR (42,757,821.00 krooni)
- sh Riiklik kaasfinantseering -
- sh Erasektori osalus -

Kontakt:

- Nimi: Kersti Karileet
- Organisatsioon: Eesti Töötukassa
- Aadress: Lasnamäe 2; Tallinn 11412
- Email: kersti.karileet@tootukassa.ee

Projekti kirjeldus

Suuremahuline raamprogramm koosneb 2-aastastest erisuunalistest tegevuskavadest. Raamprogrammi viib ellu Eesti Töötukassa. Tööturul mitteaktiivsete inimeste tegevussuuna eesmärk oli 2009. aastaks jõuda olukorrani, kus tööturul mitteaktiivsete inimeste osakaal tööturuteenuste kasutamisel on suurenenud. Mitteaktiivsed inimesed on tööturu mõistes need inimesed, kes ei tööta ega otsi aktiivselt tööd (sh õpilased, pensionärid, lapsepuhkusel viibivad isikud, heitunud, puuetega inimesed ja muudel põhjustel mitteaktiivsed isikud).

Projekti taustinformatsioon

Esmajoones korraldati koostöös kohalike omavalitsustega mitteaktiivsetele teabeüritusi. Teabeürituste eesmärk oli „üles leida” mitteaktiivsed inimesed, ning neile selgitada töötamise ja ka erinevate riiklike tööturuteenuste võimalusi. Mitteaktiivsete inimeste kaasamisel testiti muuhulgas erinevaid uuenduslikke lähenemisi sihtgrupi tõhusamaks ja tulemuslikumaks integreerimiseks tööturule. Seejuures arvestati sihtgrupi suhteliselt keerukate kaasamisvõimaluste ja piirkondlike eripäradega. Muuhulgas tegeleti aktiivselt tööturualase teabe levitamise ja ka kohapealse nõustamisega. Seminare korraldati 2009. aasta lõpuks 23, mis oli esialgselt planeeritud (15 teabepäeva) suurem arv. Teisalt pakuti mitteaktiivsetele erinevaid tööturuteenuseid. Juunikuu seisuga osutati neid 4285 korda, mis on samuti suurem planeeritud koguarvust. Populaarseim teenus oli karjäärinõustamine (1694 korda) ja erialakoolitus (1287 korda). Uuenduslikud tegevused, mida mitteaktiivsetel pakuti oli sotsiaalse rehabilitatsiooniteenus ning kinnipeetavatele enne vabanemistähtaega tööalase grupinõustamise- ja individuaalnõustamise teenus. Sotsiaalse rehabilitatsiooniteenuse eesmärk oli anda abi isikutele, kelle töövõimet piiras alkoholisõltuvus. Meetme tulemusena suurenes alkoholi sõltuvusravi saanud isikute iseseisev toimetulek tööturul ning vähenes töötötsingute katkestajate arv. 2008 aasta lõpus hakati osutama teenuseid ka vanglates (grupi- ja individuaalnõustamised). Meetme eesmärk oli kinnipidamiskohast vabanenud isikuid teavitada tööturul valitsevast olukorrast ning Eesti Töötukassa teenustest, et isikud oleksid vanglast vabanedes suutelised iseseisvalt alustama töötötsingu protsessiga. 2009. aasta lõpuks oli grupinõustamist saanud 333 isikut ja individuaalnõustamist 136 isikut, mis olid suuremad esialgselt planeeritud koguarvust. Muuhulgas osutati aktiivsete tööturumeetmete toetava teenusena ka psühholoogilise nõustamise teenust. Teenuse eesmärgiks oli toetada isikuid sotsiaalsete probleemide, töötötsimist takistavate ja aktiivsetes tööturumeetmetes osalemise takistustest ülesaamisel. Tööturu olukorda arvestades suurenes teenuse vajadus 2009 aasta lõpuks pidevalt.

3. Territoriaalne dimensioon (The territorial dimension of Cohesion Policy)

Programm: Üle-Euroopaline regioonidevahelise koostöö programm **Interreg IVC**
Prioriteet: Innovatsioon ja teadmistepõhine majandus
Toetussuund: Innovatsioon, teadus ja tehnoloogia areng
Projekti nimi: Regional Action Plans for Innovation Development and Enterprise
Projekti akronüüm: RAPIDE
Projekti koduleht: <http://www.rapidenetwork.eu/>
Projekti kestus: september 2008 – august 2010 (24 kuud)

Projekti kogumaksumus (ERDF + kaasfin.) – 1 810 099,37 EUR / 28 321 900,80 EEK

Juhtpartner	Organisatsiooni nimi	Riik	Eraldatud toetus (ERF) - EUR
	South West of England Regional	Suurbritannia	162,625.98

	Development Agency		
Partnerid	Welsh Assembly Government	Suurbritannia	103,986.60
	Galician Ministry of Innovation and Industry	Hispaania	79,915.59
	Kujawsko-Pomorskie Voivodeship.	Poola	96,063.07
	Örebro Regional Development Council	Rootsi	120,056.53
	Region Western Greece	Kreeka	104,563.07
	Ministry of Economy and Labour Saxony-Anhalt	Saksamaa	119,974.03
	Tartu Teaduspark	Eesti	147,063.07
	Presov Self-Governing Region	Sloveenia	96,063.07
	South Bohemian Agency for Support to Innovative Enterprising	Tšehhi	69,288.07
	Kemi-Tornio University of Applied Sciences	Soome	112,136.53
	Rovaniemi University of Applied Sciences	Soome	112,135.03
	Észak-Alföld Regional Development Agency	Ungari	106,603.07
		KOKKU	1,430,473.71

Tartu Teaduspargi eelarve:

ERF 147 063,07 EUR; omafinantseering 25 952,31 EUR. Kokku 173 015 EUR.

Kontakt:

- Nimi: Rene Tõnnisson
- Organisatsioon: Tartu Teaduspark
- Aadress: Riia 181A, 51014 Tartu
- Email: rene@sciencepark.ee

Projekti eesmärgid

- Vahetada, hinnata ja rakendada kogemusi avaliku sektori rollist regionide innovatsiooni stimuleerimisel ja ettevõtete abistamisel innovaatiliste toodete või teenuste kiiremaks turuletoomiseks.
- Laiemad eesmärgid on innovatsiooni stimuleerimine ja majanduskasv, läbi mille panustatakse Lissaboni leppe eesmärkide saavutamisse.
- Oma tegevustes keskendutakse riskide juhtimisele, innovatsiooni finantseerimisele ja efektiivsele partnerlusele.

Projekti tegevused jagunevad kahte etappi:

- **I etapi** käigus korraldatakse kolm "Beyond Best Practice" töötuba, kus jagatakse kogemusi ja tuuakse näiteid initsiatiividest, mis suutsid edukalt lahendada probleeme kolmes valdkonnas: riskide juhtimine, innovatsiooni finantseerimine ja efektiivne partnerlus. Eesmärk on otsida ja pakkuda lahendusi raskustele innovaatilise toote turuletoomisel.
- **II etapis** töötatakse koostöös välja innovatsiooni toetamise ja arendamise tegevuskavad, kasutades esimeses etapis saadud teavet.

Oodatavad tulemused

- Piirkondlike tegevuskavade väljatöötamine

- 10 piirkondlikku poliitikat või plaani on täiendatud vastavalt väljatöötatud tegevuskavadele
 - € 120,000,000 suunamine RAPIDE projekti tegevuskavade kaudu *mainstream*- programmides kapitalisatsiooniprojektide parimate praktikate levitamisele
 - projektipartnerite võimekuse tõus (teadlikkus/teadmised/oskused)
 - 1000 külastust kuus projekti kodulehel
- (+ vt lk 4)

Tartu Teaduspargi peamine eesmärk: regionaalne tegevuskava Struktuurivahendide rahastamise paremaks kasutamiseks innovatsiooni toetamisel (sisaldab näiteid edukatest projektidest ja mudelitest jpm).

Programm: Kesk-Läänemere (põhi)programm
Prioriteet: Majanduslikult konkurentsivõimeline ja innovaatiline regioon
Toetussuund: Innovatsiooni toetamine, konkurentsivõime parendamine
Projekti nimi: CENTRAL BAL TIC „SOFT LANDING“ ZONE FOR SMALL AND MEDIUM SIZE COMPANIES
Projekti akronüüm: SMEDGE
Projekti koduleht: www.smedge.org
Projekti kestus: märts 2009 – oktoober 2011 (32 kuud)

Projekti kogumaksumus (ERF + kaasfin.) – 1 022 092 EUR/ 15 992 265 EEK

Juhtpartner	Organisatsiooni nimi	Riik	Eraldatud toetus (ERF)- EUR/EEK
	Tallinna Tehnoloogiapargi Arendamise SA (TEHNOPOL)	Eesti*	184 244 / 2 882 792
Partnerid	SA Tallinna Ettevõtlusinkubaatorid	Eesti*	105 957 / 1 657 867
	Helsinki School of Economics, Small Business Center	Soome	111 326 / 1 741 873
	HUMAK University of Applied Sciences Ltd.	Soome	109 932 / 1 720 062
	Latvian Technological Center	Läti	141 306 / 2 210 958
	Mjärdevi Science Park	Rootsi	164 565 / 2 574 882
		KOKKU	817 330 / 12 788 436

*Eesti omafinantseeringu määr on 15% partneri kogueelarvest, ERF toetus moodustab 85%.

Kontakt:

- Nimi: Jaanus-Martti Kangur
- Organisatsioon: TEHNOPOL
- Aadress: Mäealuse 4, Tallinn 12618
- Email: jaanus.kangur@tehnopol.ee

Projekti sisukokkuvõte:

Selleks, et parandada üldist majanduslikku konkurentsivõimet ja toetada Kesk-Läänemere regiooni (EST, LAT, SWE, FIN) sisemist harmoniseerimist, tuleks kohalike VKE-de koostöökks ja laienemiseks luua ühine kontseptsioon. Oluline on ettevõtteid valmistada ette (ja aidata neil välja selgitada valmisolek) sisenemiseks teistele Kesk-Läänemere regiooni turgudele.

Pärast ettevõtte otsust laieneda ja siseneda uutele turgudele seisavad ettevõtted silmitsi paljude raskustega nagu keele- ja kultuurilised barjäärid, intellektuaalse omandi kaitse eripärad, partnerite leidmine, turundus, riikide seadustes orienteerumine, maksud ja raamatupidamine jne.

Kõige parem ja loomulikum viis selliseid ettevõtteid toetada on kasutada äriinkubaatoreid ja tehnoloogiaparkide/teadusparkide kui esimesi turgudele sisenemise punkte, et aidata ettevõtetel saavutada „pehme maandumine“ Kesk-Läänemere regiooni turgudele.

Üks peamine projekti tulemus on välja töötatud ühine toetusmudel/teenuste pakett, et ette valmistada kohalikke ettevõtteid laienemiseks Kesk-Läänemere regiooni turgudele läbi järgnevate tegevuste kombinatsiooni: turu-uuringu läbiviimine, konsulteerimise teenused (turu positsioneerimine, partneri otsimine jne); rahvusvahelised vahendusüritused, ühiskoolitused, seminarid, näituste vahetused. Läbi sellise mudeli saavad ettevõtted selge ettekujutuse riskidest ja võimalustest, et siseneda Kesk-Läänemere regiooni turgudele.

Oodatavad tulemused:

- ühiselt välja arendatud „pehme maandumise“ teenuse pakett välisettevõtetele, kes soovivad laiendada oma tegevust Kesk-Läänemere regiooni kohalikele turgudele (Est, Lat, Swe, Fin);
- ühiselt välja arendatud toetusmudel, mis valmistab ette Kesk-Läänemere regiooni väikese ja keskmise suurusega ettevõtteid sisenemiseks ja/või laienemiseks teistele sama regiooni riikide turgudele;
- 128 väikese ja keskmise suurusega ettevõtet on omandanud uued teadmised ettevõtluse rahvusvahelisustumise erinevate aspektide kohta läbi kaheastmelise treeningu;
- 135 ettevõtet on leidnud uusi äripartnerid või kliente teisest Kesk-Läänemere regiooni riigist läbi kolme laiahaardelise vahendusürituse;
- 18 ettevõtet on saanud ülevaate oma võimalustest teisel Kesk-Läänemere regiooni turul turu-uuringute läbiviimise kaudu;
- 24 ettevõtet on omandanud teadmised, kuidas laiendada oma äri teisele projekti regiooni turule, saades erinevaid konsultatsiooniteenuseid (partnerlusotsing, kriitiline turuhindamine ja positsioneerimine, piiriülene juhtimisteenus jne)
- 40 loovat tööstusettevõtet on saanud uusi kontakte ja teadmisi ühiste seminaride ja teabetubade kaudu, mis käsitlevad piiriülest juhtimiskultuuri;
- 6 loovat tööstusettevõtet on saanud võimaluse leida uusi kontakte ja tutvustada oma tööd laiemale publikule näituste vahetuste kaudu;
- Inkubaatorite ja tehnoloogiaparkide/teadusparkide juhtidele (40 osalejat 4-st riigist) on välja arendatud ühine koolitusprogramm, et harmoniseerida teadmistebaasi ja vahetada parimaid praktikaid (selliseid, mis tõmbavad kaasa välisettevõtteid Kesk-Läänemere regiooni turgudele)

4. Konkurentsivõimeline ja atraktiivne investeerimis- ja töökeskkond (Making Europe and its regions more attractive places in which to invest and work)

Projekti nimetus: Ettevõtjate laenukapitali kättesaadavuse parandamise täiendav tugiprogramm

Projekti elluviimise periood: 02.04.2009- 31.08.2015

Projekti kogueelarve (eurides): 127 823 297 EUR

- sh EL osa: 76 693 978 EUR

- sh Riiklik kaasfinantseering: 51 129 319 EUR

- sh Erasektori osalus: 0

Kontakt:

- Nimi: Helen Mikk
- Organisatsioon: KredEx SA
- Aadress: Pärnu mnt 67B, Tallinn
- Email: helen.mikk@kredex.ee

Projekti kirjeldus: Projekti üldeesmärk on ettevõtjate uuendus- ja kasvuvõime suurendamine. Projekti alaeesmärgiks on laenukapitali kättesaadavuse parandamise abil toetada eksportivaid ettevõtjaid arenguks vajalike tegevuste finantseerimisel ja investeringute tegemisel.

Projekti raames toetatakse järgmisi tegevusi: ettevõtjatele pikaajalise laenuressursi pakkumine koostöös pankadega, edupõhiste allutatud laenude eraldamine ettevõtjatele, täiendava krediidiliini loomine pankadele.

Projekti sihtgrupiks on ettevõtjad, kes on vähemalt 3 aastat tegutsenud ettevõtjana, ettevõtjate grupp või äriprojekt ja kelle ekspordikäive viimasel majandusaastal on vähemalt 8 mln krooni ja mitte vähem kui 20% ettevõtte kogukäibest.

Projektist saavad kasu järgmistes tegevusvaldkondades tegutsevad ettevõtjad: töötlev tööstus, ehitus, hulgi- ja jaekaubandus, veondus ja laondus, majutus- ja toitlustus, info ja side, finants- ja kindlustustegevus.

Projekti oodatav mõju toetatud ettevõtetes: lisandväärtuse kasv, käibe kasv, ekspordikäibe kasv. Projekti saavutatud mõju on veel vara hinnata, kuna projekti tegevusi rakendatakse alates aprillist 2009. Saavutatud mõju on võimalik hinnata alles 2010 II poolaastal, kuna tegemist ettevõtete aastaaruannetes sisalduva infoga.

Strateegiline kontekst ja taustinformatsioon

Tulenevalt alates 2008. aasta sügisest aset leidnud majanduskonjunkturi muutustest on ettevõtjate arengutakistused märkimisväärselt süvenenud. Projekti tegevused aitavad toimivaid ärimudeleid omavatel, tegutsevatel ekspordööridel läbi laenukapitali kaasamise takistuste vähendamise konjunkturi muudatustele vaatamata jätkuvalt areneda.

Panganduse probleemide esmaseks allikaks on rahastajate usaldamatus, millest tulenevalt ei ole võimalik ressursse hankida ega neid siis ka mõistlikel tingimustel edasi laenata. Siit tuleneb omakorda mõju ettevõtjatele, kel on raskem kapitalile ligi pääseda. Riik saab tuge pakkuda finantseerijale piisava kindluse andmisega, toetada ettevõtlust vajaliku ressursi hankimise ning pankade kaudu ettevõtlusesse suunamisega. Leevendamaks pikaajalise rahapakkumise puudumisest tulenevat negatiivset mõju suuremahuliste investimisprojektide elluviimisel või ajutistest täiendavate käibevahendite mahu vajadusest (tarnetähtaegade lühendamine, faktooring- ja krediidilimiitide kahanemine jms) tulenevat nõudlust luuakse võimalus eraldada pankadele pikaajalist ressursi konkreetsete üksikute projektide finantseerimiseks. Täiendavat (pangalaenule) allutatud laenu antakse ettevõtjatele, kelle omafinantseeringu määr jääb panga silmis liiga madalaks. Vajalik on kuni 16 mln kroonise allutatud laenu võimaldamine eksportivatele ettevõtjatele, kellel on laiem sotsiaalne ja majanduslik mõju. Samas ei saa laen moodustada suuremat summat kui ettevõtja omakapital.

Lisaks otse ettevõtjatele finantseerimisvõimaluste pakkumisele, soovitakse ettevõtjaid aidata täiendavate vahendite saamisel pangalt. Selleks luuakse pankade krediidiliini meede. Koos riigipoolse

finantseerimisega hangitakse finantsturgudel ressurs, mida saab pankadele soodsa intressiga konkreetsete lepingute alusel edasi laenata, st pank teeb ettevõtjaga lepingu, mille alusel saab enda käsutusse vastava täiendava ressursi ja laenab selle edasi.

Projekti kõik kolm tegevust panustavad otseselt Euroopa Komisjoni poolt vastuvõetud „A European Economic Recovery Plan“ eesmärkide täitmisele, tagades parema ligipääsu kapitalile. Programmi raames rakendatavate tegevuste otsese mõju majandusele on arvestuslikult ligi 3 miljardit krooni. Riigipoolne otsene rahaline panus ulatub seejuures 1,2 mld kroonini. Projekti tegevustest kasusaavates ettevõtjates töötab kokku üle 22 000 inimese, kelle pealt maksavad ettevõtjad 2009. aastal ca 1,6 mld krooni sotsiaal- ja tulumaksu.

Arvestades, et töötlevas tööstuses on laenukäibe ning müügitulu suhe ligi 5% ja lisandväärtuse osa müügitulust veerand, vastab ühele laenukroonile enam kui 5 krooni lisandväärtust. Antud suhtarv ei näita otseselt põhjuslikku seost laenu ja lisandväärtuse vahel, kuid see on indikatsiooniks võimaliku mõju kohta. Kuna tegemist on keskmise näitajaga, mis hõlmab ka laenu mittekasutatavaid ettevõtjaid, siis tegelik laenu kasutamise mõju on tagasihoidlikum. Väikestest ja keskmise suurusega ettevõtjatest on pangalaenu kasutanud ligi 30%, tööstussektoris ja suuremates ettevõtjates on osatähtsus suurem. Ka konservatiivsemaid eeldusi kasutades võib siiski öelda, et laen töötab võimendusena täiendava väärtuse loomisel ning mõju majandusele on suurem kui otsene toetusmeetme maht.

Kui eeldada, et toetusmeetme maht on 1,15% SKPst ja positiivne mõju makromajandusele on sellest kaks korda suurem, ulatub toetusmeetme positiivne mõju lähiaastatel 2,3%ni SKPst. Arvestades, et maksukoormus on u. 30% SKPst, laekub riigile makse kokku 0,7% SKPst (riigipoolne panus ulatub 0,5%ni SKPst).

Projekt on väga hea näide, sellest kuidas Eesti on kiiresti ja efektiivselt ellu rakendanud Euroopa Komisjoni teatist „Euroopa majanduse taastamise kava“, mille üheks eesmärgiks on parandada ettevõtjate juurdepääsu rahastamisele. Samuti kasutatakse abi andmise aluseks ühenduse ajutist riigiabiraamistiku (finants- ja majanduskriisis rahastamisele juurdepääsu toetamine), mis võimaldab anda vähese tähtsusega abi kuni 500 000 EURi 3 aasta jooksul.

D. Vastused Euroopa majanduse elavdamise kava raames

1. Rahastamine (Financing):

a. Kas aastatel 2007-2009 Euroopa Komisjoni poolt liikmesriikidele tehtud ettemakseid Ühtekuuluvuspoliitika raames on kasutatud ka projektide ettemakseteks (nt riigiasutustele, ettevõtetele jt)?

Eestis võib toetuse põhjendatud juhtudel enne kohustuste tekkimist (nn ettemakse) välja maksta toetuse saajatele perioodi 2007-2013 algusest. Alates käesoleva aasta 1. juulist, kui jõustus Perioodi 2007-2013 struktuuritoetuse seaduse muudatus, on ettemaksete saajate ringi laiendatud ning täna on võimalik ettemakseid saada toetuse saajal, kes on:

riigiasutus;

mittetulundusühing, sihtasutus või riigi äriühing, kui ettemakse tagamiseks on tõendatud pangagarantii olemasolu;

kohaliku omavalitsuse asutus, avalik-õiguslik juriidiline isik või riigi sihtasutus;

riigiabi toetuse saaja pangagarantii olemasolul.

Ettemaksete võimaldamine peab olema kehtestatud meetme tingimustes või programmis.

b. Kas suurprojektide kulused on deklareeritud enne Euroopa Komisjoni poolset projekti heakskiitmist? Jah, Eesti kasutab võimalust suurprojektide raames tekkinud kulused deklareerida Euroopa Komisjonile juba enne Euroopa Komisjoni poolset heakskiitu projektile. 2009.a lõpuks on seda võimalust kasutatud 1 suurprojekti puhul.

c. Kas riigiabiskeemides on ettemakseid VKE-dele tehtud ja deklareeritud Euroopa Komisjonile?

Jah, on küll.

d. Kas perioodiks 2007-2013 planeeritud vahendeid ja investeringuid on ettepoole toodud?

Perioodi 2007-2013 struktuurivahendite rakendamine oli aastatel 2007-2008 väga tagasihoidlik, mille tingis ühelt poolt hiline rakenduskavade heaks kiitmine 2007.a sügisel ning teiselt poolt ettevalmistustööde venimine (2008.a kulus peaaegselt meetme tingimuste ja programmide välja töötamisele). Alates 2008.a lõpust on Eesti ette võtnud mitmeid samme vahendite kiiremaks kasutamiseks. Nõnda on üheks prioriteediks ka kohustuste kiirem võtmine aastatel 2009-2010 tuues algselt planeeritud vahendeid perioodi lõpu aastatelt ette poole. Selle eesmärgiks on ühelt poolt majanduse elavdamine aastatel 2009-2010 ning soodsad ehitushinnad, mille tulemusena on võimalik sama raha eest saavutada rohkem kui algselt planeeritud. Samuti on oluline märkida, et üheks põhjuseks, miks Eesti on võtnud vahendeid ette poole tuua, on vältida kahe perioodi samaaegset rakendamist, mis juhtus perioodide 2004-2006 ja 2007-2013 rakendamisel ja kus tekkis oluline surve administratsioonile. Oktoobrilõpu seisuga on kogu vahenditest kohustustega kaetud üle 55% ning lisaks on ligi 15,7% ulatuses investeringute kavadega projekte ära otsustatud.

e. Kas on rakendatud võimalust projektides kasutada erinevaid toetuse määrasid (kuni 100% abikõlblikest kuludest)?

Projektide toetusmäärad sätestatakse meetme tingimustes ning need võivad olla kõrgemad või madalamad kui on prioriteetse suuna toetusmäär. Oluline on, et erinevate määrade kasutamisel oleks lõppkokkuvõttes tagatud minimaalne kaasfinantseerimine nagu prioriteetse suuna tasandil kokku lepitud. Nõnda on mitmes valdkonnas ja meetmes rahastatud projekte kuni 100% abikõlblikest kuludest.

2. Abikõlblike kulude tõendamise lihtsustamine. Kas te kasutate või plaanite kasutada?

a. Kaudsete kulude deklareerimine ühtse määra alusel?

Siseriikliku määruse tasandil on võimalus ühtse määra kasutamiseks loodud, kuid hetkel ühegi meetme raames seda ei rakendata. Kui Euroopa Komisjoni ja liikmesriikide tasandil jõutakse ühtse määra rakendamise põhimõtete osas kokkuleppele, siis võimalusel hakkame ka seda lihtsustust ellu viima.

Meie peamiseks probleemiks on hetkel Euroopa Komisjoni soov juhtudel, kus projekti halduskulusid kaetakse ühtse määra alusel, arvutada ühtset määra mitte kõikidest projekti sisutegevusega seotud kuludest ehk otsekuludest, vaid ainult nendest kuludest, mis seonduvad mittehangingivate tegevustega. Kui suur osa projekti kuludest läheb sisseostetavate tegevuste kattteks (nt koolitused, uuringud, hindamised jne), saaks ühtset määra arvutada ainult väiksemalt osalt projekti tegevustest. Seega ka kaudsete kulude ehk halduskulude kattteks saadav summa kahaneks oluliselt, mis viiks paljude projektide alafinantseerimiseni. Lisaks tekitaks see täiendava halduskoormuse, sest enne ühtse määra alusel kulude hüvitamist peaks rakendusüksus eraldi iga kulu klassifitseerima hankeks/mittehankeks ning toetuse saaja ei tea sellisel juhul projekti alguses, kui palju raha ta tegelikult halduskulude ehk kaudsete kulude kattteks saab ja ka rakendusüksus ei tea, kui suures summas kaudseid kulusid projekti lõpuks välja maksta tuleb.

b. Standardiseeritud ühikuhindade kasutamine?

Siseriikliku määruse tasandil on võimalus standardiseeritud ühikuhindade kasutamiseks loodud ja hetkel rakendatakse standardiseeritud ühikuhindasid :

- välisriigis viibimise ajal elamistoetusega seotud kulude hüvitamisel doktorantidele ja noorteadlastele;
 - koolitustel osalemisel sõidukulude hüvitamiseks töötutele;
 - tööturukoolituses, tööpraktikal ja tööharjutusel osalemisel stipendiumi maksmiseks töötutele.
- Tänase seisuga on rakendamine alles alguses ja ühtegi väljamakset standardiseeritud ühikuhindade alusel veel tehtud ei ole.

Hetkel käib ka ettevalmistus täiendavalt mõnede meetmete raames standardiseeritud ühikuhindade kehtestamiseks, kuid laialdast kasutuselevõttu piirab Euroopa Komisjoni audiitorite soov ka peale lihtsustamise kehtestamist jätkuvalt auditeerida hangete korrektsust. See tähendab, et hoolimata ühikuhindade rakendamisest tuleb siiski liikmesriigil kontrollida ja säilitada standardiseeritud ühikuhinna aluseks olevat hankedokumentatsiooni, mis oma olemuselt ei ole lihtsustus ei administratsiooni ega toetuse saaja jaoks.

c. Kindlasummalise makse kasutamine kogu või osa tegevuse hüvitamiseks?

Siseriikliku määruse tasandil on võimalus kindlasummalise makse kasutamiseks loodud, kuid hetkel ühegi meetme raames seda ei rakendata. Kindlasummaliste maksete asemel oleme kasutama hakanud standardiseeritud ühikuhindasid. Eelistame standardiseeritud ühikuhindasid, sest enamuse projekti/programmi raames kasutatavatest tüüphindadest on korduvad kulud nii projekti kui ka meetme raames ja standardiseeritud ühikuhindadel puudub maksimaalne rakendamise piirmäär.

3. Rakenduskavade prioriteetide laiendamine või kohandamine

a. missuguseid Komisjoni teatistes nimetatud nelja valdkonna (inimesed, ettevõtted, infrastruktuur ja energiamajandus, teadus ja innovatsioon) meetmeid kiirendatakse või kohandatakse? Kas uute või teistsuguste vajaduste katmiseks on tarvis algselt kavandatud meetmeid muul viisil kohandada? Missugune on nende tegevuste tõenäoline mõju? Varemoodatust suure, toetuse saajate arv? Uued määratletud vajadused?

Eestis on rakenduskavade muudatusettepanekud valmistanud ette Rahandusministeerium koostöös ministeeriumide ja rakendusasutuste ning -üksustega, arvestades seejuures muuhulgas välishindajate aruannet, kes viisid riigihanke tulemusel 2009. aastal läbi kõigi kolme rakenduskava ülese hindamise.

Ettepanekuid arutati ka 2010. aasta riigieelarve koostamise käigus vastavate ministriumidega. Muudatusettepanekute paketti arutati oktoobris valitsuse kabinetinõupidamistel ning detsembris toimunud seirekomisjonidel. Mõnede paketi sisalduvate ettepanekute arutelu jätkatakse lähikuudel, peale fondide ümbersuunamise allikate kohta täpsustava informatsiooni saamist.

Eespool viidatud protsessi ning 2009.a kevadel läbi viidud hindamise tulemusel on leidnud kinnitust, et rakenduskavade strateegilisi eesmärgi ei ole praegusest majandusolukorrast tulenevalt tarvis muuta. Siiski on ette valmistatud väiksemad muudatused mõnede prioriteetsete valdkondade rahastamisvahendite osas ning peale valitsuses arutelude jätkamist esitatakse need seirekomisjonidele heakskiitmiseks. Praeguse kava kohaselt esitatakse muudatusettepanekute pakett Euroopa Komisjonile 2010.a alguses.

b. Kas muudetakse rakenduskavasid, et laiendada tegevuste haaret ka elamute energiasäästu ning taastuvenergia kasutamisele? Kui jah, siis missugune toetusmaht on kavas sedalaadi meetmetele eraldada? Missuguseid tegevusi see puudutab?

2007.a heaks kiidetud Elukeskkonna arendamise rakenduskava raames toetatakse nii energiasäästule suunatud korterelamute renoveerimislaenu kui ka taastuvenergeetika arendamise meetet.

Rakenduskavade muudatusettepanekud valmistas Rahandusministeerium ette koostöös ministriumide ja rakendusasutuste ning -üksustega, arvestades seejuures muuhulgas välishindajate aruannet, kes viisid riigihanke tulemusel 2009. aastal läbi kõigi kolme rakenduskava ülese hindamise. Üks ettepanekutest käsitleb energiasäästu meetmete toetusmahu suurendamiseks täiendavate rahastamisallikate otsimist. Vastava ettepaneku kohta ei ole veel otsust langetatud.

c. Kas väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete rahastamisvõimalustele ligipääsu parandamiseks kasutatakse JEREMIE-tüüpi instrumente? Missugune on nende eeldatav kogumaht? Ja EL-poolne kaasrahastamine?

Eesti ei ole väikese ja keskmise suurusega ettevõtetele suunatud meetmete rahastamiseks JEREMIE-instrumenti kasutanud. Väikese ja keskmise suurusega ettevõtete rahastamisvõimaluste parandamiseks töötati välja ja käivitati 2009. aasta kevadel nn ettevõtluse tugipakett, mis hõlmab näiteks pangalaenude käendamist, edupõhiseid sooduslaene jm. Tugipaketi ERF-poolne toetus on 1,2 miljardit EEK (ca 80 miljonit EUR)

d. Kas avaliku sektori asutuste rakenduskavade planeerimise, elluviimise, seire ja järelevalve võimekuse tugevdamiseks on haldussuutlikkuse edendamise prioriteete muudetud või tugevdatud?

Haldussuutlikkuse prioriteetide osas ei ole tehtud olulisi muudatusi tulenevalt struktuurivahendite kasutamise korraldamisest; jätkatakse algselt kavandatud koolitus- jm tegevusi. Nende tegevuste kava uuendatakse iga-aastaselt koostöös struktuurivahendeid kasutavate ministriumide ja rakendusüksustega, et nende vajadusi võimalikult hästi arvestada.

4. Rakendussüsteemide lihtsustamine

a. Mis meetmeid on võetud rakenduskavade elluviimise kiirendamiseks

Eesmärgiga kasutada perioodi 2007-2013 struktuurivahendeid võimalikult efektiivselt ja korrektselt ning seeläbi aidata kaasa majanduse elavdamisele on korraldusasutus teinud rakendusasutustele järgmised ettepanekud:

1. Avatud taotlemise korral taotlusvoorude 2009-2010 eelarvete mahu suurendamine perioodi viimaste aastate arvelt. Seda eeskätt meetmetes, kus ei ole ette näha muudatusi ja eeldatavasti on suur huvi taotlemise vastu ning on olemas ka kaasfinantseerimise võimekus.

2. Soovitame lubada kulude (osalist) hüvitamist tagantjärele - st korda, kus abikõlblikkuse periood algab varem kui taotluse esitamise/toetuse rahuldamise otsuse kuupäev ehk toetada on võimalik tegevusi, millega alustati juba enne taotluse esitamist/toetuse rahuldamise otsuse tegemist. Riigiabi projektide puhul seavad piirangud riigiabi reeglid.

3. Soovitame toetuse saajatel, eriti investeringute kavade puhul, alustada hangete ettevalmistamisega ning võimalusel ka hangete läbiviimisega enne taotluse rahuldamise otsuse vormistamist.

4. Taotluste menetlemise protseduurid peaks olema võimalikult kiired ja lihtsad (nt projektide hindamiseks kuluv maksimaalne aeg ei tohiks ületada 3 kuud). Soovitame võimalusel kasutada rohkem nn jooksvat taotlemist eeldusel, et on võimalik määratleda korrektsed (miinimum) vastavuskriteeriumid.
5. Võimaldamaks raha kiiresti tagasi saada nendelt toetuse saajatelt, kes siiski otsustavad projekti mitte rakendada või lükata selle teostamise edasi, soovitame kõikide meetmete puhul seada tähtaeg projekti rakendamisega alustamisele (nt 6 kuud esimese lepingu sõlmimiseni, esimene väljamaksetaotlus esitatud jne). Selliselt oleks võimalik vahendeid võimalikult kiirelt tagasi ringlusesse suunata.
6. Kõik investeeringute kavad on soovitatav teha kohe lisanimekirjaga. Sellisel juhul on põhinimekirjas olevate projektide luhtumise või hindade odavnemise (ja vahendite vabanemise) korral võimalik vahendeid kiiresti suunata järgnevatesse projektidesse. Ühe variandina soovitame kaaluda selliste nimekirjade koostamist, kus projektid ei ole seatud eelistusjärjekorda, vaid lähevad rahastamisele vastavalt nende valmisolekule, eeldusel, et tegemist on siiski kõigi kriteeriumidega kooskõlas olevate projektidega.
7. Soovitame projektide valikul arvestada ühe kriteeriumina taotleja suutlikkust projekt kohe käivitada ning anda eelis juba rakendatavatele või täielikult rakendamiseks valmis olevatele projektidele.
8. Soovitame (riigiabi)projektidele anda toetust maksimaalse võimaliku määraga seal, kus seda juba ei tehta. Oluline on siiski jälgida, et kokkuvõttes tagatakse rakenduskavade tasandil minimaalne kaasfinantseering.
9. Toetuse saajate finantssuutlikkuse parendamiseks tuleb kasutada paindlikemaid väljamakse viise ja võimaldada ettemakseid riigiasutustele ja riigiabi projektidele, osaliselt tasutud kuludokumentide alusel toetuse maksmist, väljamaksed otse töövõtjale.

b Kas on tarvilik heaks kiidetud programmide sätteid muutmise kaudu lihtsustada, et kiirendada vahendite kasutamist?

Osaliselt tulenevad kolme rakenduskava muudatusettepanekud, mida seirekomisjonidele 2009.a juunis ja detsembris tutvustati, struktuurivahendite kasutamise kiirendamise vajadusest. See puudutab näiteks mõnesid ettepanekuid abikõlblike toetuse taotlejate ja toetuse saajate nimekirjade laiendamiseks ja mõnd ettepanekut abikõlblike tegevuste loendi laiendamiseks. Muudatusettepanekute pakett, mis hõlmab ka nimetatud ettepanekuid, on kavas esitada Euroopa Komisjonile 2010. a algul.

5. Käesoleva riigiabi võimaluste kasutamine.

a) Kas on plaanis rakendada skeeme, mis on piiratud abiskeem € 500 000 euri?

Jah (meil on „Commission state aid approval” juba olemas ja selliseid abikavasid juba rakendatakse).

b. Riigigarantiid laenude jaoks (vähendatud kasuga)?

Ei.

Laenu intresside subsiidiumid, eriti roheliste toodete jaoks (et vastata keskkonna kaitse standarditele juba varakult)?

Ei.

6. Riigihanked

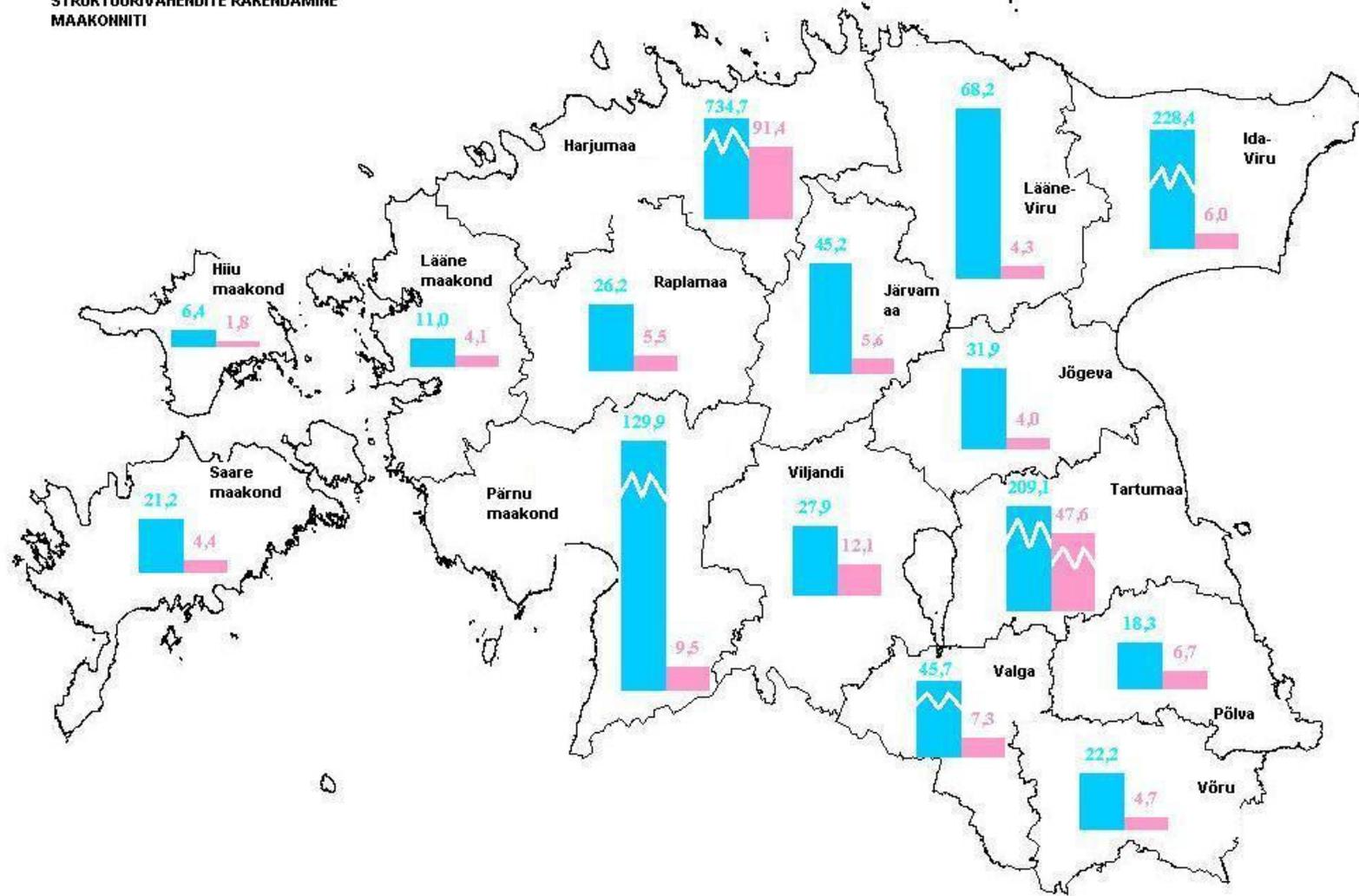
Kas rakenduskavade raames on kasutatud võimalust hankemenetlustähtaegu lühendada 87 päevalt 30-le?

Avatud hankemenetluse puhul (kui tegemist on hankega, mille eeldatav maksumus ületab riigihangete rahvusvahelist piirmäära) on pakkumuste esitamise tähtajaks üldiselt 52 päeva, mida on eelteadet kasutusele võttes võimalik lühendada 36 päevale. Rahvusvahelist piirmäära ületava hanke korral ei ole mõistlik vähendada pakkumuste esitamise tähtaega allapoole riigihangete seaduses toodud 36 päevast tähtaega, kuna

huvitatud isikutele tuleb jätta piisav aeg pakkumuse ettevalmistamiseks. Väiksema tähtaja puhul võib kiirustamisest tulenev kahju ületada kiiremast menetlemisest saadava võidu. Pakkumuste esitamise tähtaja lühendamine 6 päeva võrra ei omaks märgatavat mõju kogu hankeprotsessi kiirendamisele, kuna olulised viivitused tulenevad teistest teguritest - riigihanke ettevalmistamine, hankedokumentide kvaliteet, hindamisprotsess, vaidlustamine jne.

E. Struktuurivahendite rakendamine maakondade lõikes

STRUKTUURIVAHENDITE RAKENDAMINE
MAAKONNITI

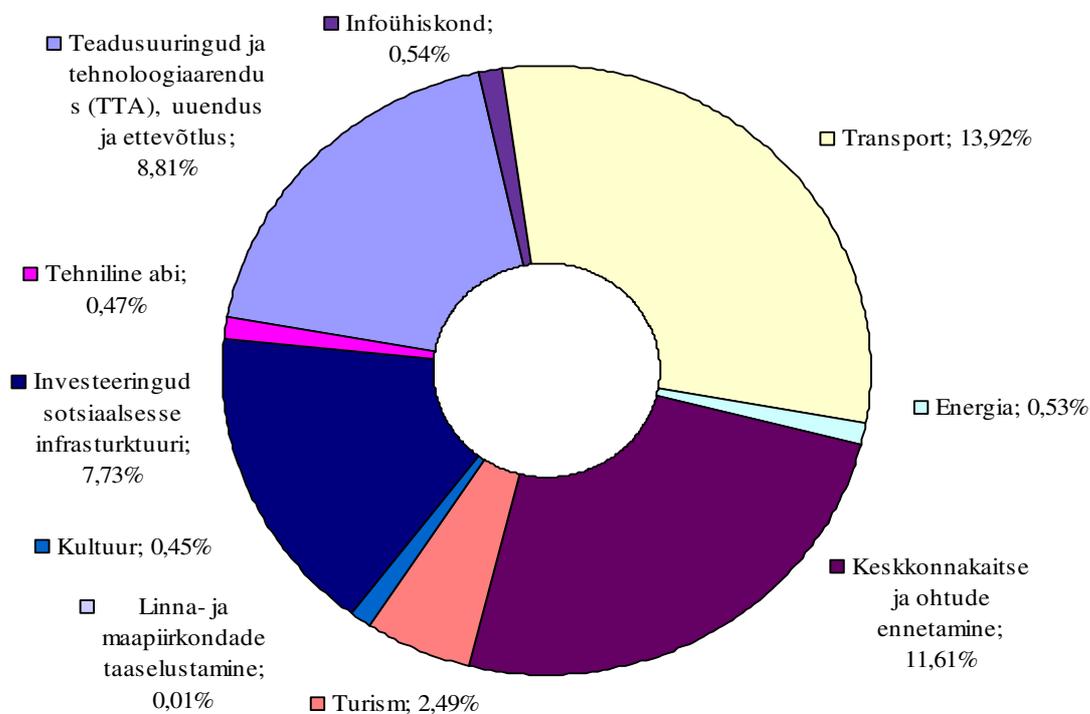

■ Kinnitatud projektide eelarved (mln EUR)

■ Tehtud väljamaksed (mln EUR)

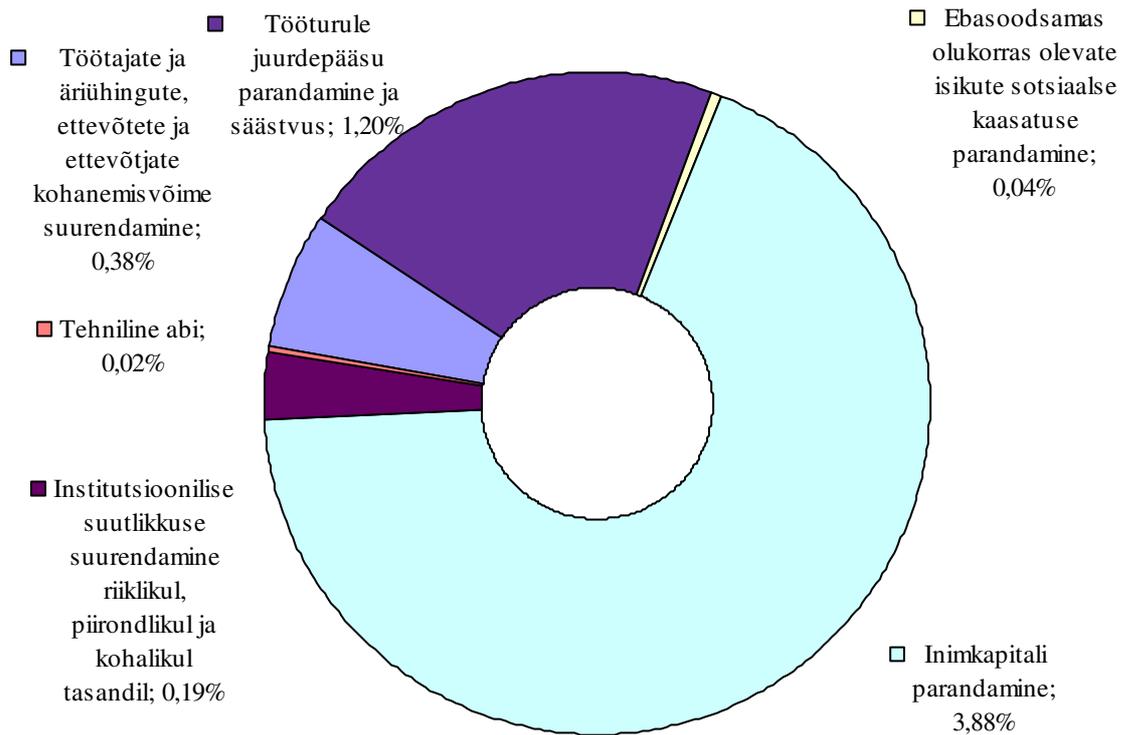
F. Võetud kohustused sekkumisvaldkondade ja fondide kaupa¹⁶

Euroopa Regionaalarengu Fond/ Ühtekuuluvusfond 2007-2013

¹⁶ Seisuga 28.10.2009

Euroopa Sotsiaalfond 2007-2013

G. Võetud kohustused sekkumisvaldkondade kaupa¹⁷

Kood	Prioriteetse valdkonna sekkumisvaldkond	Sekkumisvaldkonna indikatiivne eelarve (EUR)	% programmi-perioodi eelarvest	Võetud kohustused (EUR)	% programmi-perioodi eelarvest
01	TTA-alane tegevus uurimiskeskustes	183 876 050,00	5,40%	66 430 264,59	1,95%
02	TTA infrastruktuur (sealhulgas rajatised, seadmed ja uurimiskeskustevaheline kiire võrguühendus) ja konkreetse tehnoloogia oskuskeskused	133 324 620,00	3,92%	68 838 664,81	2,02%
03	Tehnosiire ning väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete (VKEde) vaheliste koostöövõrgustike, VKEde ja muude äriühingute, ülikoolide, igat liiki keskharidusjärgsete õppeasutuste, piirkondlike ametiasutuste, uurimiskeskuste ning teadus- ja tehnoloogiakeskuste (teadus- ja tehnopargid, tehnoloogiakeskused jne) vaheliste koostöövõrgustike parandamine	115 856 161,00	3,40%	5 039 685,41	0,15%
04	Abi teadusuuringuteks ja tehnoloogia arendamiseks, eelkõige VKEdes (sealhulgas juurdepääsuks TTA teenustele uurimiskeskustes)	15 771 094,00	0,46%	5 351 650,01	0,16%
05	Kvaliteetsed tugiteenused äriühingutele ja äriühingute rühmadele	15 135 365,00	0,44%		
06	Abi VKEdele keskkonnahoidlike toodete ja tootmisprotsesside edendamiseks (tõhusa keskkonnajuhitmissüsteemi kasutuselevõtmine, saastamist vältiva tehnoloogia juurutamine ja kasutamine, keskkonnasäästliku tehnoloogia kasutamine äriühingute tootmisprotsessis)	8 793 732,00	0,26%	555 511,50	0,02%
07	Investeeringud äriühingutesse, mis on otseselt seotud teadusuuringute ja innovatsiooniga (uenduslikud tehnoloogiad, uute äriühingute loomine ülikoolide, olemasolevate TTA keskuste ja äriühingute poolt jne)	80 671 839,00	2,37%		
08	Muud investeeringud äriühingutesse	62 570 782,00	1,84%	125 589 656,53	3,69%
09	Muud meetmed teadusuuringute ja uuenduste ning ettevõtluse ergutamiseks VKEdes	40 586 453,00	1,19%	28 310 966,92	0,83%
11	Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (juurdepääs, turvalisus, koostalitlusvõime, ohtude ennetamine, teadusuuringud, uuendus, digitaalne infosisu, jne)	12 213 516,00	0,36%		
13	Kodanikele mõeldud teenused ja rakendused (e-tervishoid, e-valitsus, e-õpe, e-osalus jne)	62 633 416,00	1,84%	18 432 224,18	0,54%
16	Raudteed	21 857 784,00	0,64%	13 264 659,99	0,39%
17	Raudteed (üleeuroopaline transpordivõrk TEN-T)	133 411 732,00	3,92%	35 382 623,06	1,04%
19	Raudteeveerem (TEN-T)	30 038 475,00	0,88%	70 622 371,51	2,08%
21	Kiirteed (TEN-T)	212 825 790,00	6,25%	236 213 638,62	6,94%

¹⁷ Seisuga 28.10.2009

22	Riigisisesed teed	34 448 379,00	1,01%	33 158 002,38	0,97%
23	Piirkondlikud/kohalikud teed	33 545 179,00	0,99%		
25	Linnatransport	152 043 896,00	4,47%	191 165,56	0,01%
28	Intelligentsed transpordisüsteemid	3 195 582,00	0,09%		
29	Lennujaamad	12 526 683,00	0,37%	15 466 618,95	0,45%
30	Sadamad	41 338 054,00	1,21%	55 089 156,75	1,62%
32	Siseveeteed (TEN-T)	7 014 942,00	0,21%	14 706 070,33	0,43%
39	Taastuvenergia: tuuleenergia	6 800 199,00	0,20%		
41	Taastuvenergia: biomassienergia	3 400 100,00	0,10%		
43	Energiatõhusus, koostootmine, energiakorraldus	63 374 791,00	1,86%	17 944 267,57	0,53%
44	Majapidamis- ja tööstusjäätmete käitlus	70 302 813,00	2,07%	21 688 512,34	0,64%
45	Veemajandus ja -varustus (joogivesi)	203 878 160,00	5,99%	88 581 250,97	2,60%
46	Reoveepuhastus (heitvesi)	203 878 160,00	5,99%	217 253 347,50	6,38%
47	Õhu kvaliteet	13 600 398,00	0,40%		
50	Tööstuspiirkondade ja saastunud maa taastamine	138 045 325,00	4,06%	56 256 018,18	1,65%
51	Bioloogilise mitmekesisuse ja looduskaitse edendamine (sealhulgas Natura 2000)	21 729 961,00	0,64%		
53	Ohtude ennetamine (sealhulgas kavade koostamine ning meetmete väljatöötamine ja rakendamine, et ennetada ja ohjata looduslikke ning tehnoloogilisi ohte)	38 346 989,00	1,13%	10 225 863,00	0,30%
54	Muud keskkonna säilitamise ja ohtude ennetamise meetmed	67 107 231,00	1,97%	1 291 265,19	0,04%
55	Loodusvarade edendamine	12 213 516,00	0,36%		
56	Looduspärandi kaitse ja arendamine	12 213 516,00	0,36%		
57	Muu toetus turismiteenuste parandamiseks	79 857 604,00	2,35%	84 711 944,26	2,49%
58	Kultuuripärandi kaitse ja säilitamine	12 213 516,00	0,36%	15 413 106,15	0,45%
59	Kultuuri infrastruktuuri arendamine	56 996 408,00	1,67%		
61	Integreeritud linna- ja maapiirkondade taaselustamise projektid	15 165 595,00	0,45%	337 288,80	0,01%
62	Elukestva õppe süsteemide ja strateegiade arendamine äriühingutes; töötajate väljaõpe, et parandada nende võimet muutustega kohaneda ja vastavad teenused; ettevõtluse ja uuendamise edendamine	28 560 837,00	0,84%	9 849 218,99	0,29%

63	Uuenduslike ja efektiivsemate töö korraldusvormide väljatöötamine ja levitamine	35 754 733,00	1,05%	3 142 464,18	0,09%
66	Operatiivsete ja ennetavate meetmete rakendamine tööturul	108 841 537,00	3,20%	29 811 620,58	0,88%
67	Aktiivse vananemise toetamise ja töövõimelise eluea pikendamise meetmed	9 586 747,00	0,28%	962 253,35	0,03%
68	Füüsilisest isikust ettevõtjana tegevuse alustamise ja ettevõtete asutamise toetamine	13 528 818,00	0,40%	7 357 628,69	0,22%
69	Meetmed tööturule juurdepääsu parandamiseks ning naiste püsiva osaluse ning edu suurendamiseks tööhõives, et vähendada soolist segregatsiooni tööturul ning tasakaalustada töö- ja eraelu, näiteks laste ja ülalpeetavate hoolduse kättesaadavuse hõlbustamiseks	4 090 346,00	0,12%	2 751 410,71	0,08%
71	Meetmed ebasoodsas olukorras olevate isikute kaasamiseks tööhõivesse ja tööturule naasmiseks; tööturule sisenemisel ja seal edasiliikumisel toimuva diskrimineerimise vastane võitlus ning mitmekesisuse aktsepteerimise edendamine töökohal	3 195 582,00	0,09%	1 427 914,63	0,04%
72	Reformide kavandamine, kehtestamine ja elluviimine haridus- ja koolitussüsteemides, et edendada tööhõivet, põhi- ja kutsehariduse ja täiendusõppe seostamine tööturu vajadustega, õpetajate väljaõpe ja nende oskuste ajakohastamine, pidades silmas uuendusi ja teadmiste põhist ühiskonda	36 872 547,00	1,08%	33 773 319,40	0,99%
73	Meetmed osalemise suurendamiseks elukestvas hariduses ja koolituses, sealhulgas meetmed kooli poolelijätmise ja soolise segregatsiooni vähendamiseks ning parema juurdepääsu tagamiseks alg-, kutse- ja kolmanda astme haridusele ning väljaõppele ja nende kvaliteedi parandamiseks	46 589 323,00	1,37%	34 537 811,97	1,01%
74	Inimpotentsiaali arendamine teadusuuringute ja uuenduste valdkonnas, eelkõige kraadiõppe ja teadlaste koolituse ning ülikoolide, uurimiskeskuste ja ettevõtete vaheliste koostöövõrkude kaudu	76 191 984,00	2,24%	63 697 066,57	1,87%
75	Haridusasutused	264 594 864,00	7,77%	133 199 109,95	3,91%
76	Tervishoiuasutused	145 716 641,00	4,28%	101 249 882,93	2,97%
77	Lastehoiuasutused	24 059 284,00	0,71%	10 675 555,11	0,31%
78	Eluasemed	7 923 127,00	0,23%		
79	Muu sotsiaalne infrastruktuur	75 575 269,00	2,22%	18 020 753,13	0,53%
81	Poliitika kujundamise ja programmide koostamise parandamise mehhanismid, seire ja hindamine riiklikul, piirkondlikul ja kohalikul tasandil, poliitika ja programmide väljatöötamise suutlikkuse suurendamine	20 126 546,00	0,59%	6 438 920,57	0,19%
85	Ettevalmistamine, rakendamine, seire ja kontroll	52 308 216,00	1,54%	15 427 709,49	0,45%
86	Hindamine ja uuringud; teave ja teavitamine	17 139 674,00	0,50%	1 058 280,78	0,03%
	Kokku	3 403 459 881,00	100,00%	1 790 846 047,49	52,62%

H. Finantstabel rakenduskavade ja fondide kaupa¹⁸

Rakenduskavad	Fondi tüüp	Programmperioodi 2007-2013 kogumaht	EK-le deklareeritud kohustused 2007-2009 (€)	Ettemaksed (€)	Ettemaksete % programmperioodi eelarvest	Kohustused (€)	Kohustuste % perioodi eelarvest	EK-le deklareeritud väljamaksed (€) (vahemaksed)	EK-le deklareeritud väljamaksete % perioodi eelarvest
	Kõik fondid	3 403 459 881	1 211 563 245,00	323 587 360,98	9,5%	1916706273	56,31%	272 208 916,89	7,9
	ÜF	1 151 731 446	410 953 424,00	120 931 801,83	10,5%	797565418,8	69,25%	20 439 890,35	1,8
	ERF	1 860 211 106	689 062 384,00	167 418 999,54	9,0%	888062759,1	47,74%	219 719 956,40	11,8
	ESF	391 517 329	111 547 437,00	35 236 559,61	9,0%	231078095,4	59,02%	32 049 070,14	8,1
Inimressursi arendamise rakenduskava	ESF	391 517 329	111 547 437,00	35 236 559,61	9,0%	231078095,4	59,02%	32 049 070,14	8,1
Majanduskeskkonna arendamise rakenduskava	ÜF	525 397 290	187 468 890,00	55 166 715,45	10,5%	405921966,9	74,54%	20 235 109,17	3,9
Majanduskeskkonna arendamise rakenduskava	ERF	879 230 756	325 475 923,00	79 130 768,04	9,0%	466903049,9	53,10%	131 903 408,84	15
Elukeskkonna arendamise rakenduskava	ÜF	626 334 156	223 484 534,00	65 765 086,38	10,5%	391643451,9	64,80%	204 781,18	0,03
Elukeskkonna arendamise rakenduskava	ERF	980 980 350	363 586 461,00	88 288 231,50	9,0%	421159709,2	42,93%	87 816 547,56	9,0

¹⁸ Seisuga 30.11.2009 (SFCS)